ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 58

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΙΣΤ'—ΡΙΖ'
ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΙΘ'—ΡΚΘ'

Κείμενον: **B. de Montfaucon**

Μετάφρασις-Σχόλια

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Λ. ΔΡΙΤΣΑ
θεολόγου
(ΡΙΣΤ'—ΡΙΖ', ΡΙΘ'—ΡΚΔ')

ΧΑΡΑΛ. Δ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ—ΑΘ. Π. ΜΟΣΧΟΥ
θεολόγου φιλολόγου
(ΡΚΕ'—ΡΚΘ')

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς σελίδων τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΙΣ΄ (116) ΨΑΛΜΟΝ

«Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον ὅλα τὰ ἔθνη, ἐπαινέσατε αὐτὸν ὅλοι οἱ λαοί», «διότι ἐνεδυναμώθη ἡ εὐσπλαγχνία αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου παραμένει αἰωνίως».

Εἰς τὸν καθένα σχεδὸν εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα εἶναι προφητεία περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν καὶ προανακήρυξις τοῦ κηρύγματος, D τὸ ὁποῖον κατέκτησεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Διότι ὁ ψαλμὸς δὲν προσκαλεῖ μόνον ἓν ἢ δύο καὶ τρία ἔθνη, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν καὶ ὁλόκληρον τὴν θάλασσαν. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινεν ὅταν ἀνέτειλεν ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ.

Κατόπιν ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς σωτηρίας· ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐσώθησαν μὲ τὰ ἰδικά των κατορθώματα, οὔτε μὲ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ὁμολογίαν πίστεως, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν φιλανθρωπίαν. Λέγει λοιπόν· «ἐνεδυναμώθη ἡ εὐσπλαγχνία του πρὸς ἡμᾶς». Δηλαδὴ ἔγινεν στερεά, ἰσχυρὴ καὶ σκληρότερη ἀπὸ τὴν πέτραν. Πράγματι δὲ κάθε ἡμέραν χαρίζει περισσοτέραν.

«Καὶ ἡ ἀλήθεια Αὐτοῦ παραμένει αἰωνίως». Τότε πράγματι ἔλαμψεν πάρα πολὺ ἡ ἀλήθεια. E Δι᾽ αὐτὸ ἐξ ἄλλου ὡμίλησεν ἔτσι, ἐπειδὴ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἦσαν προτύπωσις καὶ σκιά. Αὐτὸ φανερώνων καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει: «Ὁ Νόμος ἐδόθη διὰ τοῦ Μωϋσέως· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἦλθον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».[1]

1. Ἰω. 1, 17.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΙΖ΄ (117) ΨΑΛΜΟΝ

«Δοξολογήσατε τὸν Κύριον, διότι εἶναι ἀγαθός, διότι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον».

Τὸ ρητὸν τοῦ ψαλμοῦ, τὸ ὁποῖον συνήθιζε νὰ ὑποψάλη ὁ λαὸς εἶναι τὸ ἑξῆς: «αὐτὴ εἶναι ἡμέρα, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Κύριος. Ἂς ἀγαλλιασθῶμεν καὶ ἂς εὐφρανθῶμεν κατ' αὐτήν».[1] Αὐτὸ καὶ ἀνυψώνει πολλοὺς καὶ ὁ λαὸς συνήθισε πολὺ νὰ τὸ ὑποψάλη κατὰ τὴν πνευματικὴν ἐκείνην πανήγυριν καὶ οὐράνιον ἑορτήν.

B Ἡμεῖς, ἐὰν θέλετε, ἀπὸ ἐπάνω καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἂς διατρέξωμεν ὁλόκληρον τὸν ψαλμὸν κάμνοντες ἐξήγησιν ὄχι ἀπὸ τὸν στίχον τῆς ὑπηχήσεως, ἀλλ' ἀπὸ αὐτὸ τὸ προοίμιον. Διότι οἱ μὲν πατέρες, ἐπειδὴ ἠγνόουν ὁλόκληρον τὸν ψαλμόν, παρήγγειλαν νὰ ὑποψάλη τὸν στίχον ὁ λαός, ἐπειδὴ εἶναι ἀντίλαλος ἐκείνου καὶ ἔχει κάποιαν ὑψηλὴν διδασκαλίαν. Ὥστε καὶ μόνον ἀπὸ αὐτὸν νὰ λάβη μίαν τελείαν διδασκαλίαν.

Ἡμεῖς δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ διατρέξωμεν ὁλόκληρον τὸν ψαλμόν, ἂν καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ περιέχει πολλὰς προφητείας. Διότι ἐκεῖ ἐλέχθη τό: «τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, αὐτὸς ἔγινε θεμέλιος λίθος».[2] Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔλεγε καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, κάπως αἰνιγματωδῶς βεβαίως **C** (διότι ἀκόμη ἔβραζαν ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀνάψη. Διότι «κάλαμον σπασμένον δὲν θὰ συντρίψη καὶ τὸ λίνον, ποὺ κρυφοκαίει δὲν θὰ σβήση»[3]), ἀλλὰ τὸ εἶπεν.[4]

Ἀλλ' ἡμεῖς ἂς ἀρχίσωμεν τὸν ψαλμὸν ἀπὸ τὸ προοίμιον, καθὼς εἴπομεν πρὸ ὀλίγου.

Ποῖον, λοιπόν, εἶναι τὸ προοίμιον; —«Δοξολογήσατε τὸν Κύριον, διότι εἶναι ἀγαθὸς καὶ διότι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον». Ἀφοῦ ὁ προφήτης ἐννόησε τὴν εὐεργεσίαν τῆς οἰκουμένης καὶ τὴν διαρκῆ φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν δι' ὅλων, προσκαλεῖ ὅλους νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν εὐχαριστήριον προσευχήν, παρουσιάζων εἰς τὸ μέσον τὸ ἄκρον ἄωτον τῶν ἀγαθῶν Αὐτοῦ.

1. Ψαλμ. 117, 24.
2. Ψαλμ. 117, 22.
3. Ἠσ. 42, 3.
4. Ματθ. 21, 42.

«Ἂς εἴπη, λοιπόν, ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς **D** καὶ ὅτι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον». Τί λέγεις; —Ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος ὑπέμεινεν ἀναριθμήτους αἰχμαλωσίας, ὑπηρέτησεν ὡς δοῦλος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὡδηγήθη εἰς τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης καὶ ὑπέστη ἀναριθμήτους ταλαιπωρίας εἰς τὴν Παλαιστίνην; —Ναὶ λέγει. Διότι αὐτοὶ εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν μάρτυρες τῶν ἀγαθῶν του καὶ ἀπήλαυσαν τὰ περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς ποὺ ἔπαθαν εἶναι μία ἀπόδειξις τῆς μεγάλης εὐεργεσίας.

Ἐὰν δὲ κάποιος ἤθελεν ἐξετάσει μὲ ἀκρίβειαν θὰ ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῆ πάρα πολὺ αὐτοὺς καὶ δι' αὐτὴν τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἐὰν ὑπέφεραν τὰ ἀντίθετα, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς Ἐκεῖνον ποὺ ἦλθεν, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικήν των ἀχαριστίαν. Διότι Αὐτὸς πρὸς αὐτοὺς ἦλθεν καὶ ἔλεγεν συνεχῶς: **E** «δὲν εἶμαι σταλμένος παρὰ εἰς τὰ πρόβατα τὰ χαμένα τῆς γενεᾶς τοῦ Ἰσραήλ».[5] Ἐπίσης καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς του ἔλεγεν: «πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς μὴ πηγαίνετε... ἀλλὰ πηγαίνετε μᾶλλον εἰς τὰ χαμένα πρόβατα τῆς γενεᾶς τοῦ Ἰσραήλ».[6] Πρὸς τὴν Χαναναίαν δὲ εἶπεν: **318 A** «δὲν εἶναι σωστὸν νὰ πάρω τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψω εἰς τοὺς σκύλους».[7] Ὅλα βεβαίως ἔκαμεν καὶ ἐπεχείρει χάριν τῆς σωτηρίας των. Ἐὰν δὲ ἐφάνησαν ἀνάξιοι διὰ τὴν εὐεργεσίαν, ἂς σκέπτωνται τὰς ἰδικάς των παρανομίας καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀχαριστίας των.

«Ἂς εἴπη, λοιπόν, ὁ οἶκος τοῦ Ἀαρών, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς καὶ ὅτι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον». Ἐδῶ καλεῖ ἰδιαιτέρως τοὺς ἱερεῖς νὰ ὑμνήσουν, διὰ νὰ δείξη πόσον ὑπερέχει ἡ ἱερωσύνη. Διότι αὐτοὶ ὅσον ἀνώτεροι ἦσαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τόσον καὶ μεγαλυτέραν τιμὴν ἀπελάμβανον ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον διότι ἦσαν ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα.

B Πράγματι, ὅταν κατέβη ἡ φωτιά, δι' αὐτοὺς κα-

5. Ματθ. 15, 24.
6. Ματθ. 10, 5.
7. Ματθ. 15, 26.

τέθη[8] καὶ ἀνοίχθηκε ἡ γῆ[9] καὶ ἐβλάστησεν ἡ ράβδος[10] καὶ ἀναρίθμητα ἄλλα θαύματα ἔγιναν δι' αὐτούς, μᾶλλον δὲ χάριν αὐτῶν.

«Ἂς εἴπουν, λοιπόν, ὅλοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, διότι εἶναι ἀγαθὸς καὶ διότι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον». Κατ' ἐξοχὴν αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ ἴδουν τὴν φιλανθρωπίαν Του καὶ ἀπὸ ὅλα νὰ μάθουν καλῶς τὴν ἀγαθότητά του.

Τί, ὅμως, σημαίνει ὅτι «τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον»; Ἐννοεῖ ὅτι αὐτὸ εἶναι διαρκὲς καὶ δὲν διακόπτεται, ἀλλὰ λάμπει καὶ ἀποδεικνύεται διὰ μέσου ὅλων. Ἐὰν δὲ πολλοὶ δὲν τὸ βλέπουν, ὀφείλεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς σκέψεώς των. **C** Ἀφοῦ καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀσθενικὴν ὅρασιν δὲν βλέπουν καθόλου τὸν ἥλιον. Καθὼς ἀκριβῶς οἱ ὑγιεῖς δὲν ἠμποροῦν πάντοτε νὰ ἀτενίζουν αὐτὸν ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς του λαμπρότητος, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὔτε ὁλόκληρον τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ μάθωμεν ἐπακριβῶς. Καὶ τοῦτο διότι ἡ μεγάλη γνῶσις καὶ σοφία του εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν. Ὑπάρχουν, ἐξ ἄλλου, καὶ πολλὰ πάθη, τὰ ὁποῖα γεμίζουν σκότος τοὺς ἀνοήτους, ὥστε νὰ μὴ βλέπουν αὐτὴν καθόλου.

Πρῶτον μὲν ὑπάρχει ἡ ἐπιθυμία τῆς ἡδονῆς· διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ παραβλέπουν ὅσα εἰς ὅλους εἶναι καθαρά. Δεύτερον δέ, μαζὶ μὲ αὐτά, ὑπάρχει ἡ ἀσκεψία καὶ ἡ διεστραμμένη σκέψις. **D** Πῶς, βεβαίως, δὲν εἶναι ἄτοπον νὰ παραδεχώμεθα κάποιον ὡς πατέρα καὶ νὰ τὸν ἐπαινοῦμεν, ὅταν κτυπᾷ τὸ παιδί του καὶ ἕνεκα αὐτοῦ κυρίως νὰ τὸν θεωροῦμεν πατέρα; Προκειμένου δὲ διὰ τὸν Θεόν, ἐὰν θελήσῃ νὰ ζητήσῃ τιμωρίαν τῶν πράξεων, δὲν εἶναι ἄτοπον νὰ δυσανασχετοῦμεν καὶ νὰ στενοχωρούμεθα; Τί δὲ θὰ ἠμποροῦσεν νὰ ἦτο χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν διαστροφήν, ὅταν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δυσανασχετοῦν διὰ τὰ ἀντίθετα, ἄλλοτε μὲν ἀνησυχοῦν ἐπειδὴ δὲν καταδιώκει, ἄλλοτε δὲ ἐπειδὴ καταδιώκει;

Διότι ὅταν ἴδουν μερικοὺς νὰ ἁρπάζουν καὶ νὰ εἶναι πλεονέκται ἐπιθυμοῦν τὴν τιμωρίαν των· ὅταν ὅμως ἁμαρτάνουν οἱ ἴδιοι οὐδόλως τὸ ἐπιθυμοῦν. Αὐτὸ ὅμως εἶναι γνώρισμα διεφθαρμένης συνειδήσεως.

8. Λευιτ. 10, 2.
9. Ἀριθμ. 16, 32.
10. Ἀριθμ. 17, 18.

E Τρίτον, ἐπὶ πλέον, αὐτοὶ δὲν γνωρίζουν τί εἶναι καλὸν καὶ τί κακὸν καὶ ἔχουν ἐσφαλμένην γνώμην διὰ τὴν διάκρισιν τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ εἶναι φιλοπόνηροι καὶ ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν κακίαν.

Τέταρτον, ὅτι δὲν σκέπτονται τὰς ἰδικάς των ἁμαρτίας. Πέμπτον, ὅτι εἶναι ἀνέκφραστη καὶ μεγάλη ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἕκτον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιδεικνύῃ ὅλα παντοῦ, **319 A** ἐπειδὴ εἶναι ἀρκετὰ καὶ τὰ ἐπὶ μέρους γινόμενα.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ μὴ λογομαχῶμεν εἰς ὅλα διὰ νὰ μάθωμεν τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (διότι τότε λογομαχοῦμεν δι' ἀνεξήγητα πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ ἀνώτερα ἀπὸ κάθε δημιουργημένην ὕπαρξιν).

Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ γνωρίσουν αὐτὸν μερικῶς, πρέπει νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα πάθη. Τότε θὰ ἴδουν αὐτὸν λαμπρότερον καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἂν καὶ ὄχι ὁλόκληρον· καὶ ἀφοῦ γνωρίσουν αὐτὸν μερικῶς θὰ ἀναπέμψουν εὐχαριστηρίους ὕμνους δι' ὁλόκληρον.

«Εὑρισκόμενος εἰς στενοχωρίαν παρεκάλεσα τὸν Κύριον καὶ ἤκουσεν τὴν προσευχήν μου πλουσίως». Εἶδες καλωσύνην καὶ φιλανθρωπίαν; **B** Δὲν εἶπεν, ὅτι ἤμουν ἄξιος ἢ ὅτι ἐπέδειξα σπουδαῖα ἔργα, ἀλλὰ μόνον «παρεκάλεσα» καὶ ἦτο ἀρκετόν, ὥστε ἡ προσευχὴ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν συμφοράν. Αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει καὶ σχετικῶς μὲ τοὺς Αἰγυπτίους: «εἶδον τὴν θλῖψιν τοῦ λαοῦ μου καὶ κατῆλθον διὰ νὰ ἐλευθερώσω αὐτούς».[11]

Δὲν εἶπεν ὅτι εἶδεν τὴν ἀρετὴν τοῦ λαοῦ του, οὔτε τὴν μεταβολὴν πρὸς τὸ καλλίτερον, ἀλλὰ τὴν θλῖψιν καὶ ἤκουσεν τὴν κραυγήν των. Βλέπεις ἕνα εὔσπλαγχνικὸν πατέρα, ὁ ὁποῖος βοηθεῖ μόνον εἰς τὰς συμφοράς; Πράγματι, οὔτε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἄξιος νὰ σωθῇ καθεὶς ποὺ εὑρίσκεται εἰς θλῖψιν.

C Βλέποντες, τῷ ὄντι, πολλοὺς ὑπηρέτας νὰ μαστιγώνωνται καὶ νὰ πονοῦν, δὲν ἀπολύομεν, κατανοοῦντες τὸ μέγεθος τῶν σφαλμάτων. Ὁ Θεός, ὅμως, καὶ μόνον λόγῳ τῆς θλίψεως τοὺς ἠλευθέρωσεν· ὄχι δὲ μόνον τοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν θλῖψιν, ἀλλὰ τοὺς ἐχάρισεν καὶ μεγάλην ἀσφάλειαν. Διότι «ἤκουσε», λέγει, «τὴν προσευχήν μου πλουσίως». Διὰ τοῦτο δὲ ὑπεχώρησεν ἡ θλῖψις, ὥστε

11. Ἐξ. 3, 7.

νὰ κάμῃ τοὺς θλιβομένους περισσότερον τελείους καὶ σοφούς.

«Ὁ Κύριος εἶναι βοηθός μου καὶ δὲν θὰ φοβηθῶ ὅ,τι καὶ ἂν μοῦ κάμουν οἱ ἄνθρωποι». Εἶδες ἀνύψωσιν σκέψεως; Εἶδες φρόνημα, τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ ἀνέρχεται ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, **D** ὥστε νὰ περιφρονῇ ὁλόκληρον τὴν δημιουργίαν;

Αὐτὰ ἂς μὴ τὰ ὑποψάλλωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα ἂς τὰ ἀποδείξωμεν. Δὲν εἶπεν: «τίποτε δὲν θὰ πάθω», ἀλλὰ «δὲν θὰ φοβηθῶ ὅ,τι καὶ ἂν μοῦ κάμουν οἱ ἄνθρωποι». Δηλαδὴ καὶ ἂν πάθω κάτι, δὲν φοβοῦμαι. Αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, ποῖος ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἐναντίον μας;»[12] Πράγματι δέ, ἀναρίθμητοι ἦσαν οἱ ἀντίπαλοί των, ἀλλὰ τίποτε δὲν τοὺς ἔβλαπτεν.

Πῶς δὲν θὰ ἦτο, πράγματι, δεῖγμα τῆς μεγαλυτέρας μικροψυχίας τὸ νὰ φοβοῦνται τοὺς συνδούλους των, ἐνῷ ἔχουν τὴν εὔνοιαν τοῦ Δεσπότου; Αὐτός, ὅμως, δὲν εἶναι τοιοῦτος, ἀλλ' ἐντελῶς ἀνώτερος **E** καὶ ὑψηλότερος ἀπὸ τέτοιους φόβους.

Αὐτό, λοιπόν, ἂς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἂς μὴ στεροῦμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τοῦ Δεσπότου, φοβούμενοι τὰ ἀνθρώπινα. Διότι αὐτὸ εἶναι γνώρισμα ἐκείνων ποὺ προσβάλλουν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τοῦτο ἀναφέρεται ὅτι καὶ ὁ Ἐζεκίας ἔπαθεν ὅσα ἔπαθεν, φοβούμενος τὴν ἐπίθεσιν αὐτῶν, ὅταν ὁ ἥλιος ἐπέστρεψεν καὶ πάλιν ἀνέβη τὰ σκαλοπάτια ποὺ κατέβη
320 **A** καὶ ὅταν ἔγινε θαῦμα ἄξιον νὰ τρομάξῃ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἦλθον καὶ ἐπιθύμουν νὰ μάθουν αὐτὰ ὄχι ἀπὸ τὰ γενόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἤθελε νὰ κατατρομάξῃ αὐτοὺς μὲ τὰ ἀνθρώπινα.[13] Διὰ τοῦτο ἐδείκνυεν εἰς αὐτοὺς τοὺς θησαυρούς, ἐλπίζων εἰς αὐτούς.

Διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ ὁ Θεὸς ὀργισθεὶς λέγει: «Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ πάρουν»,[14] δηλαδὴ αὐτὰ εἰς τὰ ὁποῖα ἤλπιζες καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἔχεις πεποίθησιν. Δι' αὐτὸ κατηγοροῦνται καὶ οἱ Ἰσραηλῖται, ὅτι πράγματι εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ χρήματα καὶ εἰς τοὺς ἵππους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ ἐξευμενίζουν τὸν

12. Ρωμ. 8, 31.
13. Δ' Βασιλ. 20, 1-16.
14. Δ' Βασιλ. 20, 17.

Θεὸν μὲ τὰ ἀντίθετα, λέγων: «ἐπάνω εἰς ἵππους δὲν θὰ ἀναβῶμεν».[15]

B Ὁ Θεὸς σὲ τιμᾷ καὶ ἐσὺ δὲν τιμᾷς τὸν ἑαυτόν σου; Ὁ Θεὸς σὲ τιμᾷ, ὑποσχόμενος τὴν συμμαχίαν Του καὶ ἐσὺ καταφεύγεις εἰς ἀνθρωπίνας ἐλπίδας καὶ ἐμπιστεύεσαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σου εἰς τὴν ἄψυχην ὕλην τῶν πραγμάτων; Διότι ζητεῖ ὄχι μόνον νὰ σὲ σώσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ κάμῃ αὐτὸ τιμητικῶς. Σὲ ἀγαπᾷ πάρα πολὺ καὶ διὰ τοῦτο, ἀπομακρύνων σε ἀπὸ ὅλα, σὲ συνδέει μὲ τὸν Ἑαυτόν Του· περικόπτων ὅλα σὲ ὁδηγεῖ πρὸς τὸν Ἑαυτόν Του, σχεδὸν σὰν νὰ λέγῃ μὲ ὅσα πράττει: εἰς ἐμὲ νὰ ἐλπίζῃς καὶ εἰς ἐμὲ πάντοτε νὰ προσέχῃς.

«Ὁ Κύριος εἶναι βοηθός μου καὶ ἐγὼ θὰ ἴδω ἀφ' ὑψηλοῦ τοὺς ἐχθρούς μου». Παρατηρεῖς ὅτι δὲν ὑπερασπίζεται ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του, οὔτε ἐξορμᾷ **C** ἀλλὰ παραχωρεῖ εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρῶν;

«Εἶναι καλὸν νὰ ἐμπιστεύεσαι τὸν Θεὸν παρὰ τοὺς ἀνθρώπους». «Εἶναι καλὸν νὰ ἐλπίζῃς εἰς τὸν Θεὸν παρὰ εἰς τοὺς ἄρχοντας».

Δὲν παρουσιάζει αὐτὰ συγκριτικῶς, ἀλλὰ εἶναι σύνηθες ἡ Ἁγία Γραφὴ νὰ χρησιμοποιῇ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὰ ἀσύγκριτα, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν τότε ἀκροατῶν. Ἐπομένως δὲν λέγει αὐτὰ κατόπιν συγκρίσεως, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι συγκαταβατικὸς πρὸς ἐκείνους. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ ἕνας ἄλλος προφήτης ἔλεγεν: «Κατηραμένος εἶναι καθένας, ποὺ ἐλπίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον».[16] Διότι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι πλέον μηδαμινὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα. Πράγματι εἶναι πλέον μηδαμινὴ **D** καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀράχνην· μᾶλλον δὲ εἶναι ὄχι μόνον ἀδύναμη, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνη. Γνωρίζουν δὲ ὅσοι πολλὰς φορὰς ἐνεπιστεύθησαν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἔπεσαν μαζὶ μὲ ἐκείνους. Ἡ ἐλπίς, ὅμως, εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι μόνον ἰσχυρά, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλής, χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν μεταβολήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «ἡ δὲ ἐλπὶς δὲν ἐντροπιάζει».[17] Κάποιος δὲ ἄλλος σοφὸς λέγει: «παρατηρήσατε τὰς ἀρχαίας γενεὰς καὶ προσέξατε· ποῖος ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Κύριον καὶ κατεντροπιάσθη;».[18]

Ἀλλ' ἐγώ, λέγει κάποιος, ἤλπισα καὶ κατεντροπιά-

15. Ὠσηὲ 14, 4.
16. Ἱερ. 17, 5.
17. Ρωμ. 5, 5.
18. Σοφ. Σειρ. 2, 10.

σθην. Σιώπα, ἄνθρωπε καὶ μὴ ἀντιμιλῆς εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ἐὰν κατεντροπιάσθης, **E** τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἤλπισες ὅπως ἔπρεπεν, ὅτι ὑπεχώρησες, ὅτι δὲν ἀνέμενες τὸ τέλος, ὅτι ἔδειξες μικροψυχίαν. Ἀλλὰ μὴ κάμης αὐτό· ἀντιθέτως ὅταν ἴδης τὰς συμφορὰς νὰ πλησιάζουν μὴ ἀπογοητεύεσαι. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐλπίς, τὸ νὰ μένης ὄρθιος ἂν καὶ ἔχης εἰσέλθει μέσα εἰς τὰς συμφοράς.

Τί ἦτο ἀθλιώτερον ἀπὸ ἐκείνους τοὺς βαρβάρους, δηλαδὴ τοὺς Νινευίτας; Ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ ἦσαν εἰς αὐτὴν τὴν παγίδα **321 A** καὶ ἐπερίμεναν ὅτι ἡ πόλις θὰ πέση, δὲν ἀπηλπίσθησαν, ἀλλ' ἔδειξαν τελείαν μετάνοιαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔκαμαν, ὥστε νὰ ἀλλάξη ὁ Θεὸς τὴν ἀπόφασίν του. Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος; Τί δὲ ἔκαμεν ὁ ἴδιος ὁ προφήτης; Ἂν καὶ ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους δὲν ἐνεθυμεῖτο τὸν ναὸν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα;

Καὶ σύ, λοιπόν, ἔστω καὶ ἂν εἰσέλθης εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον καὶ σὲ ἀπειλεῖ τόσον μεγάλος ἀριθμὸς κινδύνων, μὴ ἀπελπίζεσαι. Διότι εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν Θεὸν νὰ εὕρη διέξοδον καὶ εἰς τὰς δυσχερείας. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς λέγει: «ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὴν ἑσπέραν γίνονται πολλαὶ μεταβολαὶ καὶ ὅλοι παρέρχονται ταχύτατα ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».[19] **B** Δὲν εἶδες τὸν θαυμαζόμενον διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν νὰ πεινᾶ; Δὲν εἶδες τὴν χήραν εἰς τὴν πτωχείαν της νὰ εἶναι εὐτυχής;

Ὅταν τὰ πράγματα φθάσουν εἰς τὴν δυσκολίαν, τότε ἔλπιζε περισσότερον. Διότι τότε κυρίως ὁ Θεὸς φανερώνει τὴν δύναμίν Του, ὄχι ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ὅταν ἐκλείψη κάθε ἐλπὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο, βεβαίως, οὔτε τοὺς τρεῖς παῖδας ἥρπασεν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὴν κάμινον,[20] οὔτε τὸν Δανιὴλ πρὶν πέση μέσα,[21] ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἡμέρας.

Νὰ μὴ προσέχης, λοιπόν, τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα σὲ ρίπτουν μέσα εἰς τὴν ἀπελπισίαν, **C** ἀλλὰ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία τοὺς ἀπηλπισμένους ὁδηγεῖ εἰς καλὰς ἐλπίδας. Αὐτό, λοιπόν, ἀποδεικνύων ὁ ψαλμῳδὸς καὶ ἐπειδὴ θέλει νὰ παρουσιάση τὴν εὐχέρειαν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἀνασύρη

19. Σοφ. Σειρ. 18, 26.
20. Δαν. 3, 26.
21. Δαν. 12, 42.

ἐκείνους ποὺ ἔπεσαν μέσα εἰς τὰς συμφορὰς καὶ κατεβυθίσθησαν, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ τώρα ἄκουσον τί προσέθεσεν: «Ὅλα τὰ ἔθνη μὲ περιεκύκλωσαν».

Εἶδες ἀναπόφευκτον κίνδυνον; Διότι ἡ μάχη δὲν ἦτο ἐκ παρατάξεως, οὔτε ἵσταντο οἱ ἀντίπαλοι εἰς εὐθεῖαν, ἀλλὰ μέσα ἀπεκλείσθη, ὡσὰν νὰ συνεκλείσθη μέσα εἰς κάποιο μεγάλο δίκτυον **D** καὶ συνεκρατεῖτο ἀπὸ δίκτυα. Περιεκυκλώθη δὲ ὄχι ἀπὸ ἓν ἢ δύο ἢ τρία, ἀλλ' ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη. Ἀλλ' ὅμως, ὅλα αὐτὰ τὰ δεσμὰ ἔσπασεν μὲ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν.

«Καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοὺς ἀπέκρουσα». «Μὲ περιεκύκλωσαν στενῶς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοὺς ἀπέκρουσα». «Μὲ περιεκύκλωσαν ὅπως αἱ μέλισσαι τὴν κηρήθραν καὶ ἐξεκαύθησαν καθὼς ἡ φωτιὰ εἰς τὰ ἀγκάθια, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοὺς ἀπέκρουσα».

Εἶδες πῶς περιγράφει τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν; Διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς «περιεκύκλωσαν», ἀλλ' «ὅπως αἱ μέλισσαι» καὶ «καθὼς ἡ φωτιὰ εἰς τὰ ἀγκάθια».

E Μὲ τὰς μελίσσας ὑπαινίσσεται τὸν μεγάλον ζῆλον καὶ μὲ τὰ ἀγκάθια τὸν ἀνυπόφορον θυμὸν καὶ τὴν ἄσβεστην ὀργήν. Διότι ποῖος θὰ ὑποφέρη τὴν φωτιάν, ἡ ὁποία θὰ πέση μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια;

Ἀλλ' ὅμως, λέγει, ἂν καὶ ἄναψαν τόσον πολὺ καὶ τόσον γρήγορα καὶ μὲ περιέκλεισαν μέσα, ὄχι μόνον διέφυγα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπέκρουσα. Παρατήρησε ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ μὲ τὸ δάσος. Πράγματι, **322 A** ἡ φωτιὰ ἔκαιεν τὴν βάτον καὶ οὔτε ἡ βάτος ἐκαίετο, οὔτε ἐκείνη ἔσβηνεν, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο παρέμειναν συντροφιὰ μεταξύ των χωρὶς νὰ δαπανῶνται.[22] Καὶ πράγματι· τί εἶναι πιὸ ἀδύνατον ἀπὸ τὴν βάτον καὶ καυστικώτερον ἀπὸ τὴν φωτιάν; Ἀλλ' ὅμως, ἡ θαυματουργὸς δύναμις τοῦ Θεοῦ, πράττουσα θαυμαστὰ πράγματα, ἄφησε καὶ τὰ δύο νὰ μένουν καθὼς ἦσαν.

Κάτι τέτοιον θαυμαστὸν συνέβαινε καὶ τότε. Διότι σὰν φωτιὰ ἔτρεξαν ἐναντίον του καὶ σὰν μέλισσαι ἐπετέθησαν. Τὸν εἶχαν περικλείσει μέσα καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τοῦ κάμουν τίποτε. Διότι τὸ ἀκυρίευτον ὅπλον, ἡ ἀκατανίκητος συμμαχία, δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀπεμάκρυνεν ὅλους αὐτούς.

22. Ἐξ. 3, 1-3.

B «Ἀφοῦ μὲ ἔσπρωξαν ἐκινδύνευσα νὰ πέσω, ἀλλ' ὁ Κύριος ἐνδιεφέρθη δι' ἐμέ».

Προηγουμένως ἀνέφερε τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν, περιγράψας τὸ πλῆθος, τὴν μορφήν, τὸν ζῆλον καὶ τὴν ὀργὴν τῶν ἐπιδρομέων. Τώρα δὲ μᾶς λέγει ἀπὸ ποίους ἔπαθεν αὐτάς.

Τόσον μὲ ἐξουσίασαν αἱ συμφοραί, λέγει, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ πέσω καὶ νὰ κρημνισθῶ. Διότι τόσον ἀνετράπην ἀφοῦ μὲ ἔσπρωξαν, ὡσὰν νὰ πρόκειται νὰ πέσω κατὰ γῆς.

Ἀλλ', ὅμως, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γονατίσω καὶ νὰ ἐξαπλωθῶ κάτω καὶ ἀφοῦ ἀπεγοητεύθην ἐντελῶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τότε ἐφανέρωσε τὴν βοήθειάν Του. Ὁ Θεὸς πράττει αὐτό, ὥστε οὐδεὶς νὰ μὴ σφετερίζεται τὴν δόξαν Του. **C** Αὐτὸ ἔκαμε καὶ μὲ τὸν Γεδεὼν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Κριτῶν.[23] Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ Ἐζεκίου[24] ἔστησε τὸ μνημεῖον νίκης ἂν καὶ ἦτο νύκτα. Διότι ἂν καὶ ἐκεῖνος δὲν συνετέλεσεν καθόλου εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὴν νίκην, ὅμως ἀπηλπίσθη· ἂν καὶ μόνον παρέστη εἰς τὴν παράταξιν, ἂν καὶ εἶδεν τοὺς φονευομένους νὰ πίπτουν, δὲν ἔπαθεν αὐτὸ ἀκόμη περισσότερον;

Ὅταν, λοιπόν, τὰ πράγματα φθάσουν εἰς ἀπελπιστικὸν σημεῖον ἐξ ἐπόψεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐλπίδος, τότε προσφέρει τὴν βοήθειάν Του. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ μὲ τὸν Γολιὰθ[25] καὶ μὲ τοὺς ἀποστόλους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «ἀλλὰ ἡμεῖς εἰς τοὺς ἑαυτούς μας ἔχομεν λάβει τὴν καταδίκην τοῦ θανάτου, διὰ νὰ ἔχωμεν πεποίθησιν ὄχι εἰς τοὺς ἑαυτούς μας, **D** ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἀνιστᾷ τοὺς νεκρούς».[26]

«Ὁ Κύριος εἶναι ἡ δύναμίς μου καὶ ὁ ὕμνος μου καὶ αὐτὸς ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία μου». Ὡσὰν νὰ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ἔγινεν ἡ δύναμίς μου καὶ ἡ βοήθεια. Τί σημαίνει, ὅμως, μὲ τὸ νὰ λέγῃ «ὁ ὕμνος μου»; —Ἡ δόξα μου, ὁ ἔπαινός μου, ὁ στολισμός μου καὶ ἡ λαμπρότης μου.

Διότι ὄχι μόνον μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ μᾶς κάμνει περιφήμους καὶ πασιφανεῖς. Παντοῦ ἠμπορεῖς νὰ ἴδῃς αὐτό, δηλαδὴ νὰ δίδῃ τὴν σωτηρίαν μαζὶ μὲ δόξαν. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ὑπαινίσσεται μὲ

23. Κριτ. κεφ. 7.
24. Δ' Βασιλ. 19, 35.
25. Α' Βασιλ. 17.
26. Β' Κορ. 1, 9.

αὐτό. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; **E** Ὅτι αὐτὸ εἶναι, λέγει, δι' ἐμὲ διαρκὲς ᾆσμα, ὁ ὕμνος πρὸς Αὐτόν· αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον δι' ἐμέ, τὸ νὰ ἀνυμνῶ Αὐτὸν συνεχῶς.

Ἂς ἀκούουν ἐκεῖνοι ποὺ σαπίζουν τελείως εἰς τὰ σατανικὰ ᾄσματα ποίαν βλάβην ὑφίστανται, καὶ ποίαν συγχώρησιν θὰ εἶχον, ὅταν αὐτὸς διαρκῶς ἀνυμνῇ τὸν σωτῆρα, ἐνῷ ἐκεῖνοι κυλίονται μέσα εἰς τὰ ᾄσματα τῶν δαιμόνων.

«Φωνὴ χαρᾶς καὶ σωτηρίας εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων». Πράγματι, ὅταν ὁ Θεὸς τακτοποιήσῃ τὰ πάντα, ἐκεῖνοι ποὺ ἀπολαμβάνουν τὴν νίκην χαίρουν καὶ χοροπηδοῦν· χαίρουν δὲ διπλασίως· καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἐσώθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. **323 A** Εἰς αὐτοὺς γίνεται αἴτιος χαρᾶς, ἐκεῖνος ποὺ ἔστησεν τὸ μνημεῖον τῆς νίκης.

Κατόπιν, φανερώνων καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς βοηθείας, προσέθεσεν: «εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων». Δὲν εἶπεν «εἰς τὰς οἰκίας», ἀλλ' «εἰς τὰς σκηνάς», ἐπιθυμῶν νὰ παρουσιάσῃ τὴν προχειρότητα τῆς κατοικίας των. Τέτοια ἦτο ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀβραὰμ ὅταν ἐπέστρεψεν νικήσας τοὺς βαρβάρους καὶ ἀφοῦ εἶχε γίνει ἔνδοξος μὲ τὰς ἐπιτυχίας.[27] Τέτοια ἦτο ἡ σκηνὴ τοῦ Παύλου ὅταν ἐπέστρεψεν, ἀφοῦ ἐνίκησεν τοὺς δαίμονας, ἐξηφάνισε τὴν πλάνην καὶ διηγεῖτο τὰς ἐπιτυχίας.

B «Ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου ἔκαμε θρίαμβον». «Ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου μὲ ἀνύψωσεν». Πρόσεξε τὴν ἀφορμὴν τῆς χαρᾶς. Διότι αὐτὸ λέγει καὶ τώρα ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγεν προηγουμένως, ἀποδεικνύων ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέτυχεν αὐτά. Βλέπεις ὅτι ἡ εὐεργεσία του γίνεται ὄχι μόνον μὲ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς συμφοράς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀπόκτησιν τῆς δόξης. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν «ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου ἐπετέλεσεν θρίαμβον», προσέθεσεν: «ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου μὲ ἀνύψωσεν», διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν δόξαν ποὺ τοῦ ἐδόθη. Διότι τὸ «μὲ ἀνύψωσεν» χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ «μὲ ἐδόξασεν». Πράγματι, ὄχι μόνον τοὺς ἔκαμε δυνατούς, ἀλλὰ καὶ ἐνδόξους.

«Δὲν θὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ θὰ ζήσω καὶ θὰ διηγοῦμαι τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου». Οἱ μὲν κίνδυνοι, λέγει, μὲ ἐφοβέριζαν μὲ τὸν θάνατον, ἐγὼ δὲ «δὲν θὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ θὰ ζήσω». **C** Διότι τέτοια εἶναι ἡ θαυματουργὸς ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἥρπασεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν θάνατον.

27. Γεν. 14, 16.

Μὲ τοὺς ἀπροσδοκήτους δὲ κινδύνους ζωγραφίζει τὴν εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως πρὶν ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην. Πράγματι, μᾶς ἔδωκεν ἐξ ἀρχῆς ἀλληγορίας, ὅταν μετέθεσεν τὸν Ἐνώχ.[28]

Ἐάν, βεβαίως, δὲν πιστεύῃς ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναστήσῃ σώματα, πίστεψε ἀπὸ αὐτό. Διότι πῶς ἄντεξε τόσον πολὺν χρόνον ἐκεῖνο τὸ σῶμα; Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ ἀνορθώσῃς κατεστραμμένην οἰκίαν μὲ τὸ νὰ συγκρατήσῃς ἐπὶ τόσον πολὺν χρόνον μίαν χαλασμένην καὶ παλαιὰν οἰκίαν.

Δὲν καταλαβαίνεις ὅτι ἐδημιούργησεν ἐκεῖνα ποὺ δὲν ὑπῆρχον; **D** Ἑπομένως, πολὺ περισσότερον ἠμπορεῖ νὰ ἀναστήσῃ αὐτά.

Ἔχεις, ὅμως, καὶ ἄλλην εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως. Ἐννοῶ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ προφήτου Ἠλία, ὁ ὁποῖος καὶ μέχρι σήμερον δὲν ἀπέθανεν.[29] Ὅλα εἶναι εὐχερῆ καὶ εὔκολα διὰ τὸν Θεόν. «Κανένα πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν Θεόν» λέγει ἡ Γραφή.[30] Καὶ ὁ προφήτης λέγει σχετικῶς: «Ὅλα ὅσα ἠθέλησεν ἐδημιούργησεν».[31]

Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ εἰς σὲ εἶναι δύσκολα τὰ ἔργα τοῦ ξυλουργοῦ; Ἀλλ' ὅμως παραμερίζεις ἐνώπιον τῆς τέχνης του. Μετὰ ταῦτα, εἰς μὲν τὴν τέχνην τοῦ συνδούλου σου παραμερίζεις, ἀπὸ τὴν σοφίαν δὲ τοῦ Θεοῦ ζητᾷς ἀπολογίαν καὶ δὲν παραδέχεσαι μὲ τὴν πίστιν αὐτὸ ποὺ ἔγινε; Πόσης ἀπερισκεψίας εἶναι ἀντάξια αὐτά; **E** «Δὲν θὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ θὰ ζήσω». Δὲν θὰ σφάλῃ δὲ κάποιος ἐὰν ἤθελεν ἐννοήσει ἀναγωγικῶς αὐτὸ τὸ ῥητόν. Διότι, ἂν καὶ αὐτὸ ἔχει λεχθῆ διὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅμως ἐννοεῖται καὶ κατ' ἄλλον τρόπον. (Διότι τὸ «δὲν θὰ ἀποθάνω» σημαίνει, ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι θάνατος). **324 A** Διότι δὲν θὰ ἀποθάνω, λέγει, μὲ τὸν ἄλλον θάνατον, τὸν ὁποῖον ὑπαινίσσεται ὁ Χριστὸς λέγων: «ὅποιος πιστεύει εἰς ἐμέ, καὶ ἂν ἀποθάνῃ, θὰ ζήσῃ καὶ ὅποιος ζῇ καὶ πιστεύει εἰς ἐμὲ δὲν θὰ ποθάνῃ».[32]

«Καὶ θὰ διηγηθῶ τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου». Αὐτὴ εἶναι κυρίως ἡ ζωή· καὶ νὰ ὑμνῇς αὐτὸν καὶ εἰς ὅλους νὰ ἀναγγέλλῃς τὰ θαύματα αὐτοῦ.

Ποῖα ἔργα; εἰπέ μου. Αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ διηγη-

28. Γεν. 5, 24.
29. Δ' Βασιλ. 2, 11.
30. Λουκ. 1, 37.
31. Ψαλμ. 113, 11.
32. Ἰω. 11, 26.

θῇ προσθέτων: «Κατ' ἐπανάληψιν μὲ ἐδοκίμασεν ὁ Κύριος καὶ δὲν μὲ παρέδωκεν εἰς τὸν θάνατον». Εἶδες τὴν θαυματουργὸν ἐνέργειαν; Εἶδες τὴν ὠφέλειαν; Διότι ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην του ὄχι μόνον ἐπειδὴ ἀπηλλάγη, **B** ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἔπεσε μέσα τὸν εὐγνωμονεῖ πάρα πολὺ καὶ ἀναφέρει τὴν ὠφέλειαν τῆς δοκιμασίας. Ποία λοιπὸν εἶναι αὐτή; «Κατ' ἐπανάληψιν μὲ ἐδοκίμασεν ὁ Κύριος», λέγει. Αὐτὴ εἶναι ἡ χρησιμότης τῶν κινδύνων ὅτι τὸν ἔκαμαν καλλίτερον. Εἶδες τὴν δύναμιν καὶ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη; Δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰς συμφορὰς καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ πάλιν.

«Καὶ δὲν μὲ παρέδωκεν εἰς τὸν θάνατον», λέγει. Καλῶς εἶπεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς «εἰς τὸν θάνατον δὲν μὲ προσέφερεν», διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὅλα ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Ὥστε ἐκέρδισεν διπλῆν σωτηρίαν, δηλαδὴ τὴν ἀπαλλαγὴν καὶ ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ ἀπὸ τὴν κακίαν. **C** Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Ἑβραίους, λέγει: «Ἐὰν ὅμως δὲν ἐδοκιμάσατε διαπαιδαγώγησιν, τότε εἶσθε νόθα παιδιὰ καὶ ὄχι γνήσια».[33]

«Ἀνοίξατέ μου τὰς πύλας τῆς δικαιοσύνης· ἀφοῦ εἰσέλθω θὰ δοξολογήσω τὸν Κύριον». Εἰς τοὺς δοκιμαζομένους ἀνοίγονται αἱ πύλαι, ἐνῷ εἰς τοὺς παραμεριζομένους τὰ ἁμαρτήματα.

Ἐκεῖνος ποὺ ἐδοκιμάσθη ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ μὲ θάρρος: «ἀνοίξατέ μου τὰς πύλας τῆς δικαιοσύνης».

Βεβαίως ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν καὶ ἀλληγορικῶς τὸ ῥητὸν καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι κλεισταὶ διὰ τοὺς κακούς. Εἰς αὐτὰς πρέπει νὰ κτυπῶμεν μὲ τὴν ἀρετήν, τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην.

D «Αὐτὴ εἶναι ἡ πύλη τοῦ Κυρίου· οἱ δίκαιοι θὰ εἰσέλθουν ἀπὸ αὐτήν». Ὑπάρχουν πύλαι θανάτου, ὑπάρχουν πύλαι καταστροφῆς, ὑπάρχουν πύλαι ζωῆς, ὑπάρχουν πύλαι στεναὶ καὶ στενόχωροι. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, ἐπειδὴ ὑπάρχουν πολλαὶ πύλαι, ἀναφέρει τὸ διακριτικὸν σημεῖον τῆς πύλης τοῦ Κυρίου καὶ προσθέτει: «αὐτὴ εἶναι ἡ πύλη τοῦ Κυρίου». Διότι ἐκεῖναι δὲν εἶναι πύλαι τοῦ Κυρίου.

Ποῖον εἶναι τὸ διακριτικὸν σημεῖον αὐτῆς; Τὸ ὅτι εἰσέρχονται ἀπὸ αὐτὴν ὅσοι δοκιμάζονται καὶ στενοχω-

33. Ἑβρ. 12, 8.

ροῦνται. Διότι εἶναι στενὴ καὶ στενόχωρος· ἐφ' ὅσον δὲ εἶναι στενόχωρος, θὰ βαδίσουν διὰ μέσου αὐτῆς οἱ στενοχωρούμενοι, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ πύλη, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν καταστροφήν.

E «Θὰ σὲ δοξολογήσω, διότι μὲ ἤκουσες καὶ ἔγινες σωτήρ μου». Δὲν εἶπεν ἁπλῶς «ἤκουσες», ἀλλ' ἀφοῦ προηγουμένως μὲ ἐδοκίμασες καὶ μὲ ἔκαμες καλλίτερον. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν εὐχαριστεῖ, ὄχι δι' ἐκεῖνα ποὺ ἤκουσεν ὁ Θεός, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἐδοκιμάσθη. Διὰ τοῦτο, βεβαίως, ἠκούσθη καὶ παντοῦ αὐτὸς προσφέρει πλουσίως αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς εὐχαριστίας. Αὐτό, βεβαίως, ποὺ εἶπα καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω· ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν θυσία καὶ προσφορά.

325 A «Τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον ἀπέρριψαν οἱ οἰκοδόμοι, αὐτὸς ἔγινε θεμέλιος λίθος». Ὅτι τὸ ρητὸν αὐτὸ ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν, εἶναι φανερὸν εἰς ὅλους. Διότι ὁ ἴδιος εἰς τὰ Εὐαγγέλια παρουσιάζει αὐτὴν τὴν προφητείαν λέγων: «Οὐδέποτε ἀνεγνώσατε, τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον ἀπέρριψαν οἱ οἰκοδόμοι, αὐτὸς ἔγινε θεμέλιος λίθος»;[34]

Ἐάν, ὅμως, νομίζῃς ὅτι τὸ ρητὸν δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον, οὔτε νέον τὸ ὅτι εἰσῆλθεν ἡ προφητεία καὶ διέκοψεν εἰς τὸ μέσον τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλέχθησαν αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐπειδὴ ἔπρεπεν αὐταὶ νὰ εἶναι συγκεκαλυμμέναι ἕως εἰς ἕνα καιρόν, διὰ νὰ μὴ ἐξαφανισθοῦν αὐτὰ τὰ βιβλία. Ἀφοῦ καὶ ἡ προφητεία διὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ, B φαίνεται μὲν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ὅμως δὲν ἔχει τίποτε ὅμοιον μὲ ἐκείνην· ὅπως τό: «Ἰδοὺ ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ εἰς τὴν κοιλίαν καὶ θὰ γεννήσῃ υἱόν, τὸν ὁποῖον θὰ ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ»,[35] «τὸ ὁποῖον μεταφραζόμενον σημαίνει, μαζί μας εἶναι ὁ Θεός».[36]

«Τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον ἀπέρριψαν οἱ οἰκοδόμοι». Οἰκοδόμους ἐννοεῖ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς νομοδιδασκάλους, τοὺς Γραμματεῖς, τοὺς Φαρισαίους ἐπειδὴ ἀπεδοκίμαζαν αὐτὸν λέγοντες: «εἶσαι Σαμαρείτης καὶ ἔχεις δαιμόνιον».[37] Καὶ πάλιν ἔλεγον: «αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν,

34. Ματθ. 21, 42.
35. Ἠσ. 7, 14.
36. Ματθ. 1, 23.
37. Ἰω. 8, 48.

ἀλλὰ πλανᾷ τὸν λαόν».[38]

Ἀλλ' ὅμως, αὐτὸς ποὺ ἀπεδοκιμάσθη ἐφάνη τόσον ἀξιόλογος, ὥστε νὰ γίνῃ θεμέλιος λίθος.

C Διότι δὲν εἶναι ὁ κάθε λίθος κατάλληλος ὡς ἀκρογωνιαῖος, ἀλλ' εἶναι μόνον ὁ πλέον ἀξιόλογος καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἠμπορεῖ νὰ συνδέσῃ τοὺς τοίχους καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευράς. Ἐκεῖνο ποὺ ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ προφήτης εἶναι τὸ ἑξῆς· ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἀπεδοκιμάσθη καὶ περιεφρονήθη ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἀπεδείχθη τόσον ἀξιοθαύμαστος, ὥστε ὄχι μόνον νὰ θεμελιώσῃ τὴν οἰκοδομήν, ἀλλὰ καὶ νὰ συνδέσῃ δύο τοίχους.

Ποίους ἀκριβῶς τοίχους; —Τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Διότι αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, ὁ ὁποῖος συνήνωσε τὰ δύο μέρη καὶ κατέρριψεν τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, D δηλαδὴ τὴν ἔχθραν, καταργήσας διὰ τῆς σαρκός του τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ποὺ συνίστατο εἰς διαταγάς, διὰ νὰ δημιουργήσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἕνα νέον ἄνθρωπον».[39] Καὶ πάλιν λέγει ὁ ἴδιος: «διότι ἔχετε οἰκοδομηθῆ ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, τοῦ ὁποίου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος».[40]

Τὸ ἐν λόγῳ ρητὸν τοῦ ψαλμοῦ ἀποτελεῖ μεγάλην κατηγορίαν διὰ τοὺς Ἰουδαίους, διότι, ἐνῷ ἔκτιζαν, δὲν διέκριναν τὸν κατάλληλον λίθον, ἀλλ' ἀντιθέτως τὸν ἀπέρριψαν ὡς μὴ ἀξιόλογον, ἐκεῖνον ποὺ ἠμποροῦσε νὰ θεμελιώσῃ τέτοιαν οἰκοδομήν. Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ μάθῃς διὰ τοὺς δύο τοίχους, ἄκουσε τί λέγει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «ἔχω καὶ ἄλλα πρόβατα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀπὸ αὐτὴν τὴν μάνδραν· πρέπει νὰ φέρω καὶ ἐκεῖνα.. E καὶ θὰ γίνῃ ἕνα ποίμνιον, ἕνας βοσκός».[41]

Αὐτὸ προετυπώθη καὶ παλαιότερον. Διότι ὁ Ἀβραὰμ ἔχει γίνει πατριάρχης καὶ τῶν δύο· καὶ ἐκείνων ποὺ ἦσαν εἰς τὴν ἀκροβυστίαν, δηλαδὴ τῶν Ἐθνικῶν καὶ ἐκείνων ποὺ εἶχον τὴν περιτομήν, δηλαδὴ τῶν Ἰουδαίων. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἦτο ὡσὰν σύμβολον, αὐτὸ δὲ εἶναι ἀληθές. «Αὐτὸς ἔγινεν θεμέλιος λίθος»· δηλαδὴ συνέδεσεν καὶ τὰ δύο ἔθνη.

«Ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου ἔγινεν αὐτή». Τί σημαίνει

38. Ἰω. 7, 12.
39. Ἐφεσ. 2, 14 - 15.
40. Ἐφεσ. 2, 20.
41. Ἰω. 10, 16.

αὐτό; —Δὲν ἦτο, λέγει, αὐτὸ κάτι ποὺ ἔγινεν ἀπὸ ἄνθρωπον, δὲν ἦτο ἕνα ἀπὸ τὰ πολλά, δὲν ἦτο ἔργον ἀγγέλων ἢ ἀρχαγγέλων τὸ νὰ σχεδιάση τέτοιαν γωνίαν. **326 A** Οὐδείς, βεβαίως, εἶχε τὴν δύναμιν, οὔτε δίκαιος, οὔτε προφήτης, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ μόνον ἦτο ἐπιτυχία. Διότι τοῦτο ἰδιαιτέρως αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον του.

Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «Ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου ἔγινεν αὐτό», δηλαδὴ τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον ἔργον τοῦ θεμελίου.

«Καὶ εἶναι θαυμαστὴ ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μας». Ποία εἶναι ἡ θαυμαστή; —Ἡ γωνία, ἡ συνάθροισις τῶν δύο ἐθνῶν εἰς τὴν εὐσέβειαν. Διότι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐπίστευσεν πλῆθος ἀναρίθμητον· καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν Ἰουδαῖοι. **B** Καλῶς δὲ εἶπεν: «ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μας». Διότι δὲν εἶναι εἰς ὅλους ὁλοφάνερον τὸ θαῦμα. Διότι ποῖος δὲν θὰ ἐξεπλήττετο, ποῖος δὲν θὰ ἐθαύμαζεν τὸ γεγονός, ὅτι ἐκεῖ ποὺ ἐσταυρώθη ὁ Χριστὸς ἐκεῖ προσκυνεῖται ὁ Χριστὸς καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐσταύρωσαν νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν ταπείνωσιν, ἐνῷ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν προσκυνοῦν νὰ εἶναι ἔνδοξοι;

Διότι ὁ λόγος διέτρεξεν ὅλην τὴν οἰκουμένην ἀφοῦ συνέδεσεν ὅλους μὲ τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι μέν, λοιπόν, ἀξιοθαύμαστη καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ τὴν ἐξετάζουν ὁπωσδήποτε, πολὺ δὲ πιὸ ἀκριβὴς καὶ σαφὴς εἰς ἐκείνους ποὺ πιστεύουν. Διὰ τοῦτο εἶπεν: «ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μας».

C «Αὐτὴ εἶναι ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Κύριος· ἂς ἀγαλλιασθῶμεν καὶ ἂς εὐφρανθῶμεν κατ' αὐτήν». Μὲ τὴν λέξιν «ἡμέρα» ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ τὰς ἐπιτυχίας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κατ' αὐτήν. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ὅταν λέγη «πονηρὰ ἡμέρα» δὲν ἐννοεῖ τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ τὰς κακὰς πράξεις ποὺ γίνονται κατ' αὐτήν, ἔτσι καὶ ὅταν λέγη «καλὴ ἡμέρα» ἐννοεῖ τὰ καλὰ ἔργα ποὺ γίνονται κατ' αὐτήν.

Αὐτὸ δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἑξῆς· αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔγιναν κατ' αὐτήν, τὰς ἔκαμεν ὁ Θεός. Διότι μόνον τὸ ἰδικόν Του χέρι ἠμποροῦσε νὰ πράξη ὅσα ἔχουν γίνει. Τί, λοιπόν, θὰ ἠμποροῦσεν νὰ ὑπάρξη ὅμοιον μὲ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγινεν ἡ συμφιλίωσις τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐτελείωσεν ὁ μακροχρόνιος πόλεμος **D** καὶ ἡ γῆ ἔγινεν οὐρανός; Κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀνάξιοι ἄνθρωποι τῆς γῆς ἐφάνησαν ἄξιοι τῆς

βασιλείας, τὸ καλλίτερον μέρος τῆς ὑπάρξεώς μας μετεφέρθη ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἄνοιξεν ὁ παράδεισος, ἐλάβαμε πάλιν τὴν παλαιὰν πατρίδα, ἡ κατάρα ἐξηφανίσθη καὶ ἡ ἁμαρτία διελύθη; Κατὰ τὴν ὁποίαν ὅσοι ἐτιμωρήθησαν ἀπὸ τὸν νόμον εὑρῆκαν τὴν σωτηρίαν χωρὶς τὸν νόμον, ὁλόκληρος ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα ἐγνώρισαν τὸν Δεσπότην τὸν ἰδικόν των, καὶ ἔγιναν ἀναρίθμητα ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάσωμεν μὲ λόγια;

Διὰ τοῦτο, λοιπόν, ὁ προφήτης, ἀφοῦ κατενόησεν ὅλα αὐτά, ἀποδίδει τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἀποδείξη ὅτι ὅσα ἔχουν γίνει εἶναι ἔργα τοῦ Θεοῦ.

«Ἂς χαρῶμεν καὶ ἂς εὐφρανθῶμεν κατ' αὐτήν». Ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν πνευματικὴν εὐφροσύνην, τὴν νοεράν, τὴν ψυχικήν. **E** Ἂς χαρῶμεν καὶ ἂς εὐφρανθῶμεν κατ' αὐτήν, διότι εὑρήκαμεν τόσα πολλὰ ἀγαθά. Διότι καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὰ ἐπιτυχία· τὸ νὰ χαίρης, νὰ σκιρτᾷς καὶ νὰ εὐφραίνεσαι διὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ δέχεσαι μὲ εὐχαρίστησιν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

«Ὢ Κύριε, σῶσε μας· ὢ Κύριε, καθοδήγησέ μας εἰς αἴσιον τέρμα». Ἀφοῦ εἶδε τὴν εὐτυχίαν τῆς οἰκουμένης, τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀλλαγὴν πρὸς τὸ καλλίτερον, συμμετέχουν εἰς τὴν χαρὰν ἐκείνων ποὺ ἀπολαμβάνουν αὐτὰ εἶπεν: «ὢ Κύριε, σῶσε μας· ὢ Κύριε, καθοδήγησέ μας εἰς αἴσιον τέρμα». **327 A** Δηλαδὴ σῶσε τοὺς ἀπολαμβάνοντας αὐτά, ὥστε καὶ νὰ χορτάσουν καὶ νὰ παρουσιάσουν ἔργα ἀντάξια τῆς δωρεᾶς. Κάμε εὔκολον τὸ ταξείδιόν των, ὥστε ἀφοῦ ἐπέτυχαν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ νὰ μὴ τὰ στερηθοῦν.

«Εὐλογημένος ἂς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Τὰ σχετιζόμενα μὲ ἡμᾶς δὲν σταματοῦν εἰς τὰ ὅσα ἔχουν γίνει, ἀλλὰ προχωροῦν εἰς ἄλλα μεγαλύτερα, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀνάστασιν, τὴν βασιλείαν, τὴν κληρονομίαν μὲ τὸν Χριστόν. Ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμῶν νὰ παρουσιάση προσέθεσεν: «εὐλογημένος ἂς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

B Αὐτὸ ἔλεγεν καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι δὲν θὰ μὲ ἴδῆτε ἕως ὅτου εἴπῆτε, εὐλογημένος ἂς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».[42] Ἐπειδή, λοιπόν, συχνὰ κατηγορεῖτο,

42. Ματθ. 23, 38.

ὅτι δὲν εἶναι ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι εἶναι ἀντίθετος, λέγει πρὸς αὐτούς: ἐσεῖς θὰ γίνετε μάρτυρες δι' ἐμὲ ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ὅταν μὲ ἴδῆτε νὰ ἔρχωμαι ἐπάνω εἰς τὰ σύννεφα καὶ ἐκβάλλετε αὐτὴν τὴν φωνὴν λέγοντες, εὐλογημένος ἂς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἀπομακρύνετε τοὺς ἑαυτούς σας ἀπὸ τὴν κατηγορίαν μὲ τὰ ἐγκωμιαστικὰ λόγια.

Διότι ἡ μεγαλοπρέπεια ἐκείνων ποὺ συνέβαινον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην θὰ κάμη αὐτοὺς νὰ ἐκβάλλουν αὐτὴν τὴν φωνήν, C ὥστε ἐξ ἴσου νὰ ἐγκωμιάζουν καὶ νὰ κάμουν πικροτέραν τὴν κατηγορίαν ἐναντίον των.

«Σᾶς εὐλογήσαμεν ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου». «Ὁ Θεὸς καὶ Κύριος ἐφανερώθη εἰς ἡμᾶς». Ἐννοεῖ ὁλόκληρον τὸν πιστὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἀπολαμβάνει τὰς εὐλογίας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Διότι παντοῦ οἱ προφῆται παρουσιάζονται νὰ μακαρίζουν ἐκείνους ποὺ πρόκειται νὰ πιστεύσουν.

Διὰ ποῖον λόγον, ὅμως, λέγει «σᾶς εὐλογήσαμεν» καὶ ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὁ μακαρισμός; —Διότι ὁ Θεὸς «ἐφανερώθη εἰς ἡμᾶς». «Διότι ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία σώζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, λέγει ὁ Παῦλος, διδάσκουσα ἡμᾶς νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας καὶ νὰ ζῶμεν εἰς τὸν παρόντα κόσμον μὲ ἐγκράτειαν, δικαιοσύνην καὶ εὐσέβειαν, ἀναμένοντες τὴν εὐλογημένην ἐλπίδα μας καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ D καὶ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ».[43]

Ἐδῶ λοιπόν, ὁ προφήτης θαυμάζει τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ· διότι ἂν καὶ εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος καὶ ἀπὸ ἐκείνην τὴν θείαν ὑπόστασιν, ἔκρινεν πολὺ ἀξίαν τὴν ἐμφάνισίν του. Λέγων δὲ ἐμφάνισιν ἐννοεῖ τὴν συγκατάβασιν· τὸ νὰ εἰσέλθη, δηλαδή, εἰς τὴν μήτραν τῆς Παρθένου, νὰ γίνη ἄνθρωπος καὶ νὰ συναναστραφῆ μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Διὰ τοῦτο, λοιπόν, λέγει «σᾶς εὐλογήσαμεν», διότι ἀπελαύσατε τόσον μεγάλης δωρεᾶς. Αὐτὸ ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Χριστὸς ὅταν λέγῃ: «πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν νὰ ἰδοῦν ἐκεῖνα ποὺ βλέπετε σεῖς καὶ δὲν τὰ εἶδαν καὶ νὰ ἀκούσουν ἐκεῖνα ποὺ ἀκούετε σεῖς καὶ δὲν τὰ ἤκουσαν».[44]

---

43. Τίτ. 2, 11 - 13.
44. Ματθ. 13, 17.

E «Διοργανώσατε ἑορτὴν μὲ πυκνοὺς κλάδους μέχρι τῶν ἄκρων τοῦ θυσιαστηρίου». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «κάμε τα πυκνώματα κατὰ τὴν πανήγυριν». Ἄλλος λέγει: «κάμετε ἑορτὴν μὲ εὔτραφῆ ζῶα».

Ἀπὸ τὴν προφητείαν πάλιν ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν ἱστορίαν. Αὐτὸ δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἑξῆς: ἑορτάσατε καὶ πανηγυρίσατε. Τί σημαίνει, ὅμως, τὸ «συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν»; Συμφώνως πρὸς τὸν ἕνα ἑρμηνευτήν: προσφέρετε θυσίας λιπαράς· συμφώνως δὲ πρὸς τὸν ἄλλον: 328 A προσκολλήσατε εἰς τὸν ναὸν στεφάνους καὶ κλάδους. Τὸ δὲ ἑβραϊκὸν κείμενον ἔχει αὐτὴν τὴν πρότασιν ὡς ἑξῆς· Ἐσροὺ ἂγ βαὰδ αθθίμ. Ἂν εἶναι ἡ μία ἑρμηνεία σωστὴ ἢ εἶναι ἡ ἄλλη, φανερώνει ἑορτήν, χαρουμένην ἡμέραν καὶ πανήγυριν. Διότι μετέφερε τὸν λόγον πάλιν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ εἰς τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐνεθυμήθη τὴν ἀνύψωσιν αὐτῶν.

«Σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου καὶ θὰ σὲ δοξολογήσω· σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου καὶ θὰ σὲ δοξάσω. Θὰ σὲ δοξολογήσω, διότι μὲ ἤκουσες καὶ ἔγινες ὁ σωτήρ μου».

Ἐδῶ δεικνύει, ὅτι πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ ἄνευ τῶν εὐεργεσιῶν του καὶ νὰ δοξολογοῦμεν Αὐτὸν διὰ τὴν μεγαλωσύνην του B καὶ διὰ τὴν ἀνέκφραστην δόξαν. Διότι αὐτὸ ὑπαινίσσεται προσθέσας αὐτό, ἀφοῦ ἀνέφερεν τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἀπήλαυσεν. Διότι λέγει ὅτι καὶ ἄνευ αὐτῶν καὶ θὰ τὸν εὐχαριστήσω καὶ θὰ τὸν δοξολογήσω, διότι ἔχω τέτοιον Δεσπότην, τόσον ὑψηλόν, μέγαν, ἀόρατον καὶ ἀκατανόητον. Διότι τὸ «ὑψώσω» σημαίνει: θὰ σὲ δοξάσω.

«Δοξολογήσατε τὸν Κύριον, διότι εἶναι ἀγαθὸς καὶ διότι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον». Δὲν ἀρκεῖται νὰ προσφέρῃ μόνος του αὐτὴν τὴν θυσίαν, ἀλλὰ προσκαλεῖ καὶ ἄλλους πολλοὺς νὰ συμμετάσχουν εἰς τὸ ἐγκώμιον καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης· ἐπίσης διακηρύττει τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ παντοῦ ὑμνεῖ τὴν διάρκειαν καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς.

C Αὐτά, λοιπόν, γνωρίζοντες καὶ ἡμεῖς ἂς παραμένωμεν πάντοτε εὐχαριστοῦντες τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν καὶ ἂς προσφέρωμεν αὐτὴν τὴν θυσίαν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα μαζὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΙΘ΄ (119) ΨΑΛΜΟΝ

D Ἆσμα τῶν ἀναβαθμῶν. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει· Ἆσμα τῶν ἀναβάσεων.

«Πρὸς τὸν Κύριον ἐφώναξα ὅταν ἐθλιβόμην καὶ μὲ εἰσήκουσεν».

Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἄλλων ψαλμῶν ὑπάρχει κάποια ἰδιαιτέρα ἐπιγραφή, ἐδῶ δέ, ἀφοῦ ἔσμιξαν πολλοὶ μαζί, ἔλαβαν ἓν ὄνομα: ἆσμα τῶν ἀναβαθμῶν, ἢ καθὼς εἶπεν ἄλλος ἑρμηνευτής: τῶν ἀναβάσεων. Μερικοὶ δὲ αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζουν καὶ ἀναβαθμούς, δηλαδὴ σκαλοπάτια.

E Διὰ ποῖον λόγον, λέγει, ὀνομάζονται ἔτσι; Διότι σύμφωνα μὲν μὲ τὴν ἱστορίαν, ὁμιλοῦν διὰ τὴν ἀνάβασιν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἀναφέρουν τὴν αἰχμαλωσίαν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, σύμφωνα δὲ μὲ τὴν ἀλληγορίαν ὁδηγοῦν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Διότι μερικοὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τοὺς ἐξήγησαν. Πράγματι ἡ ὁδός, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ὁμοιάζει μὲ σκαλοπάτια ποὺ ἀνυψώνει σιγὰ - σιγὰ τὸν ἐνάρετον καὶ ἀσκητικὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν τοποθετεῖ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν.

329 **A** Ἄλλοι, ὅμως, λέγουν ὅτι μὲ αὐτοὺς ὑπαινίσσεται τὴν κλίμακα τοῦ Ἰακώβ, ἡ ὁποία παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὡσὰν νὰ εἶναι στηριγμένη ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνονται διαβατοὶ οἱ ἀδιάβατοι καὶ ὑψηλότεροι τόποι, ἀφοῦ ἔχουν τοποθετηθῆ κάτω ἀπὸ ἡμᾶς ὑποστηρίγματα καὶ κλίμακες. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ἀναβῆ, ἀφοῦ φθάσουν ὑψηλά, ἀναγκάζονται νὰ ζαλίζωνται, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξασφαλίζωνται ὄχι μόνον ὅσοι ἀναβαίνουν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφήν.

Μία δὲ εἶναι ἡ ἀσφάλεια, τὸ νὰ μὴ βλέπωμεν πόσον ἀνεβήκαμεν καὶ ἀπελπισθῶμεν, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν πόσον ὑπολείπεται νὰ ἀναβῶμεν καὶ πρὸς ἐκεῖνο νὰ ἀποβλέπωμεν. **B** Αὐτὸ φανερώνει καὶ ὁ Παῦλος ὅταν λέγῃ: «λησμονοῦντες τὰ παλαιὰ καὶ προχωροῦντες πρὸς ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἐμπρός».[1]

1. Φιλιπ. 3, 13.

Ὁ μὲν λόγος διὰ τὴν ἀλληγορίαν εἶναι αὐτός· ἡμεῖς δὲ λοιπόν, ἐὰν νομίζῃς, ἂς ἔλθωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἂς ἴδωμεν ἐκείνους ποὺ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν. Πῶς, λοιπόν, ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν; —Μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Ἱεροσολύμων· καθὼς ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἐπέτυχαν αὐτὴν τίποτε δὲν ἐκέρδισαν ἀπὸ τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ παρέμειναν μέσα εἰς τὴν δουλείαν καὶ ἀπέθανον ἐντὸς αὐτῆς. Αὐτοὺς ἐὰν φιλοτιμηθῶμεν νὰ μιμηθῶμεν θὰ πάθωμεν τὸ ἴδιον. Διότι ἐὰν δὲν ἔχωμεν κυριευθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν οὐρανίων καὶ ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, **C** ἀλλὰ ἀφοσιωθῶμεν ἀδιακόπως εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, κυλιόμενοι εἰς τὸν βόρβορον τῶν φροντίδων τῆς ζωῆς, δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ πάρωμεν ὀπίσω τὴν πατρίδα.

«Πρὸς τὸν Κύριον ἐφώναξα ὅταν ἐθλιβόμην καὶ μὲ εἰσήκουσεν». Εἶδες τὴν ὠφέλειαν τῆς θλίψεως; Εἶδες τὴν προθυμίαν τῆς φιλανθρωπίας; Τὴν ὠφέλειαν τῆς θλίψεως, διότι ὡδήγησεν αὐτοὺς πρὸς τὴν καθαρὰν προσευχήν· τὴν προθυμίαν τῆς φιλανθρωπίας, διότι εἰς τοὺς παρακαλοῦντας ἔκαμεν ἀμέσως καταφατικὸν νεῦμα. Αὐτὸ ἔκαμεν προηγουμένως εἰς ἐκείνους ποὺ ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Διὰ τοῦτο λέγει: «εἶδα τὴν κακομεταχείρισιν τοῦ λαοῦ μου καὶ ἤκουσα τὸν ἀναστεναγμόν των **D** καὶ κατέβηκα διὰ νὰ ἐλευθερώσω αὐτούς».[2]

Καὶ σύ, λοιπὸν ἀγαπητέ, ὅταν εὑρεθῇς εἰς θλῖψιν μὴ ἀπελπίζεσαι καὶ μὴ γίνεσαι ἀδρανής, ἀλλὰ τότε κυρίως σήκω ἐπάνω· διότι τότε καὶ αἱ προσευχαὶ εἶναι καθαρώτεραι καὶ ἡ συμπάθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι μεγαλυτέρα. Ὅλην τὴν ζωήν σου ζῆσε ἔτσι, ὥστε νὰ εἶναι κοπιαστική, γνωρίζων ὅτι «ὅλοι ὅσοι θέλουν νὰ ζήσουν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ θὰ διωχθοῦν»[3] καὶ ὅτι «πρέπει νὰ περάσωμεν ἀπὸ πολλὰς θλίψεις διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ».[4]

Μή, λοιπόν, ἀγαπήσῃς τὴν ρευστὴν καὶ ξεχαλαρωμένην ζωὴν καὶ μὴ θελήσῃς νὰ βαδίσῃς τὸν εὐρύχωρον δρόμον (διότι αὐτὸς δὲν ὁδηγεῖ εἰς τὸν οὐρανόν), ἀλλὰ τὸν στενὸν καὶ στενόχωρον. **E** Ἐὰν ὅμως θέλῃς νὰ καταλήξῃς εἰς τοὺς οὐρανίους τόπους, ἀπόφευγε τὰς ἀπολαύσεις, περιφρόνησε τὴν ἀπατηλὴν ζωὴν καὶ ἀψήφισε τὸν

2. Ἐξ. 3, 7 - 8.
3. Β' Τιμ. 3, 12.
4. Πράξ. Ἀποστ. 14, 22.

πλοῦτον, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν· ἀπόκτησε δὲ τὴν πτωχείαν, τὴν μετάνοιαν τοῦ πνεύματος, τὴν ἐξομολόγησιν, τὰ πολλὰ δάκρυα καὶ ἀκολούθησε ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦν νὰ προμηθεύσουν τὴν σωτηρίαν. Διότι αὐτὰ κάμουν ἀσφαλέστερον ἐκεῖνον ποὺ τὰ κατέχει καὶ αἱ προσευχαὶ γίνονται λαμπρότεραι.

330 A Ἐὰν ἔτσι κάμῃς τὸν ἑαυτόν σου καὶ μὲ τέτοιον φρόνημα ἐπικαλεσθῇς τὸν Θεὸν ὁπωσδήποτε θὰ σὲ ἀκούσῃ. Διὰ τοῦτο, βεβαίως, καὶ ὁ προφήτης εἶπεν ὅτι «ὅταν ἐφώναξα εἰς τὴν θλῖψιν μου μὲ εἰσήκουσεν», διὰ νὰ μάθῃς νὰ ἀνέρχεσαι σιγὰ - σιγὰ καὶ νὰ κάμῃς τὰς εὐχὰς ἐνθουσιώδεις· διὰ νὰ μὴ δυσανασχετῇς οὔτε νὰ στενοχωρεῖσαι μὲ τὰς θλίψεις, ἀλλὰ νὰ συλλέγῃς τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ αὐτάς.

Ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος, ἂν καὶ ἦτο ἄνθρωπος, ὅταν ἐπλησίαζεν ἡ γυναίκα, δὲν ἄφησε τὸν μαθητήν του νὰ τὴν ἀπομακρύνῃ λέγων B «ἄφησέ την, διότι ἡ ψυχή της εἶναι καταλυπημένη».[5] Τίποτε ἄλλο δὲν φανερώνει αὐτὸ παρὰ τὸ ὅτι ἔχει μεγάλον ὑπερασπιστὴν καὶ συνήγορον τὴν θλῖψιν. Ἐάν, λοιπόν, αὐτὰ συνέβαιναν μὲ τὸν Ἐλισσαῖον καὶ τὴν γυναῖκα, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς δὲν θὰ σὲ ἀπομακρύνῃ ὅταν πλησιάζῃς Αὐτὸν μὲ καταλυπημένην ψυχήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς μακαρίζει τοὺς πενθοῦντας καὶ ἐλεεινολογεῖ τοὺς γελῶντας.[6] Διὰ τοῦτο ὅταν ἤρχιζε τοὺς μακαρισμοὺς μὲ αὐτὸ ἔκαμε τὴν εἰσαγωγὴν λέγων: «εὐτυχεῖς εἶναι ὅσοι πενθοῦν».[7]

Ἐάν, λοιπόν, θέλῃς νὰ ἀναβαίνῃς αὐτὰ τὰ σκαλοπάτια περιόρισε τὴν χαλαρότητα καὶ τὴν ματαιότητα τῆς ζωῆς· σύνδεσε σφικτὰ τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὸν κοπιαστικὸν τρόπον ζωῆς καὶ ἀπόφευγε τὰ γήϊνα πράγματα. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν συγχρόνως C καὶ νὰ ἀναβαίνῃς καὶ νὰ ἀκολουθῇς τὴν γῆν.

Βλέπεις πόσον εἶναι τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ· γνωρίζεις τὴν μικρὰν διάρκειαν τοῦ χρόνου καὶ τὸ ἄγνωστον τοῦ θανάτου. Μή, λοιπόν, ἀργοπορῇς καὶ μὴ ἀναβάλλῃς, ἀλλὰ μὲ μεγάλην ὁρμητικότητα ἄρχισε αὐτὸ τὸ ταξείδιον, ὥστε σὲ μίαν ἡμέραν νὰ ἀναβαίνῃς δύο, τρία, δέκα καὶ εἴκοσι σκαλοπάτια.

«Κύριε, ἀπάλλαξε τὴν ζωήν μου ἀπὸ ἄδικα χείλη

5. Δ΄ Βασιλ. 4, 27.
6. Λουκ. 6, 25.
7. Ματθ. 5, 4.

καὶ ἀπὸ ὑποκριτικὴν γλῶσσαν». Πρόσεξε ὅτι ἐδῶ εἶναι φανερὰ ἡ εὐαγγελικὴ ἐκείνη προτροπή: «προσευχηθῆτε, διὰ νὰ μὴ πέσετε εἰς πειρασμόν».[8] Διότι τίποτε δὲν εἶναι ὅμοιον μὲ αὐτὸν τὸν πειρασμόν, ἀγαπητέ, τὸ νὰ συναντήσῃς, δηλαδή, ὕπουλον ἄνθρωπον. Αὐτὸς εἶναι φοβερώτερος D καὶ ἀπὸ τὸ θηρίον. Διότι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται· ἐκεῖνος, ὅμως, πολλὰς φορὰς ἀποκρύπτει τὸ δηλητήριον μὲ τὸ πρόσχημα τῆς καλωσύνης, ὥστε ἡ ἐνέδρα νὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἀποκαλυφθῇ καὶ νὰ πέσῃ εἰς τὴν χαράδραν, ἐκεῖνος ποὺ ἀπρόσεκτα ἔπεσεν μέσα.

Διὰ τοῦτο συνεχῶς, ἄνω καὶ κάτω, αὐτὸ παρακαλεῖ τὸν Θεόν· νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ, δηλαδή, ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πανούργους. Ἐὰν δὲ πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τοὺς πανούργους καὶ ὑπούλους, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τοὺς ἀπατεῶνας καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰσάγουν πονηρὰς διδασκαλίας. Κυρίως δὲ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς ἄδικα τὰ χείλη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα βλάπτουν τὴν ἀρετὴν καὶ ὁδηγοῦν εἰς τὴν κακίαν.

Διὰ ταῦτα, λοιπὸν καὶ ὁ προφήτης αὐτὸς ζητεῖ ὡς πρέπον νὰ σωθῇ ἡ ψυχή του· διότι ἐντὸς αὐτῆς ρίπτει τὰ βέλη.

E «Τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ δοθῇ καὶ νὰ προστεθῇ εἰς σὲ ἐναντίον τῆς δολοπλόκου γλώσσης;». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «τί θὰ σοῦ δώσῃ, ἢ τί θὰ προσθέσῃ ἡ δολερὴ γλῶσσα;». Ἄλλος δὲ λέγει: «τί θὰ σοῦ ἔδιδεν, ἢ τί θὰ σοῦ προσέθετεν ἡ γλῶσσα κατὰ τῆς ἐπιθέσεως;».

Τίποτε ἄλλο δὲν παρουσιάζει ὁ στίχος, παρὰ ὅτι εἶναι μεγάλη αὐτὴ ἡ πονηρία καὶ φοβερὰ ἡ μορφὴ τῆς κακίας. Διὰ τοῦτο, βεβαίως, βλέπεις τὸν προφήτην νὰ θυμώνῃ, νὰ ὀργίζεται καὶ νὰ λέγῃ: 331 A «τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ δοθῇ καὶ νὰ προστεθῇ εἰς σὲ ἐναντίον τῆς δολοπλόκου γλώσσης;».

Αὐτὸ δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἑξῆς· ποία τιμωρία ἀνταξία αὐτῆς τῆς κακίας θὰ ἠμποροῦσε νὰ εὑρεθῇ; Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔλεγεν καὶ ὁ Ἠσαΐας εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Διατί πληγώνεσθε ἀκόμη προσθέτοντες τὴν παρανομίαν;».[9] Τὸ ἴδιον λέγει καὶ αὐτός: «τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ δοθῇ καὶ νὰ προστεθῇ εἰς σὲ ἐναντίον τῆς δολοπλόκου γλώσσης;». Ἢ αὐτό, λοιπόν, ἐννοεῖ ἐδῶ, ἢ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶναι τιμωρία καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν δικαίαν κρίσιν διὰ τὸν ἑαυτόν

8. Λουκ. 22, 46.
9. Ἠσ. 1, 5

σου ζητεῖς δικαιοσύνην, ἐνῷ σὺ ὁ ἴδιος παράγεις τὴν κακίαν. Διότι ἡ μεγαλυτέρα τιμωρία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ κακία καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν δικαίαν κρίσιν. Ποία, λοιπόν, ἀνταξία δικαία κρίσις θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ δι᾽ αὐτόν; Ἐδῶ μὲν οὐδεμία, ἐνῷ ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ θὰ εἶναι κτύπημα. **B** Διότι ὁ μὲν ἄνθρωπος δὲν θὰ ἠμποροῦσεν ἐπαξίως νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν ἑαυτόν του, ἐπειδὴ ἡ πονηρία ὑπερβαίνει κάθε τιμωρίαν· ὁ Θεός, ὅμως, θὰ ἐπιφέρῃ τὸ κτύπημα.

Διὰ τοῦτο φανερώνων αὐτὸ ταχέως προσέθεσεν τὰ ἑξῆς· «Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ εἶναι ἀκονισμένα μαζὶ μὲ κάρβουνα ἀναμμένα». Ἐδῶ πάλιν ὀνομάζει τὰς τιμωρίας βέλη. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν: «Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἔχουν ἀκονισθῆ μαζὶ μὲ συσσωρευμένα κάρβουνα». Ἄλλος δὲ ἐξήγησεν: «μὲ κάρβουνα ἀπὸ ξύλον κέδρου», αὐξάνων τὸν φόβον τῆς τιμωρίας μὲ τὴν μεταφορικὴν σημασίαν τῶν λέξεων. Διότι καὶ ἡ λέξις «συσσωρευμένα» καὶ ἡ λέξις «κέδρινα», ἔχουν τὴν ἰδίαν σημασίαν. Μὲ τὴν πρώτην παρίσταται τὸ πλῆθος καὶ μὲ τὴν δευτέραν ἡ ποιότης **C** καὶ ἡ ὁρμητικότης τῆς τιμωρίας.

Αὐτό, λοιπόν, φανερώνοντες καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα παρέδωκαν τὸν στίχον ἔτσι: «μὲ κάρβουνα ἀναμμένα». Διότι ἡ Ἁγία Γραφὴ δίδει ἀλληγορικὴν μορφὴν εἰς τὰς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, χρησιμοποιοῦσα τὰ τρομακτικὰ ὑλικὰ ποὺ ἔχομεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι· ἔτσι τὰς ὀνομάζει βέλη καὶ φωτιά.

Ἐδῶ νομίζω ὅτι ὑπαινίσσεται τοὺς βαρβάρους. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος ἄλλος ἑρμηνευτὴς διὰ νὰ φανερώσῃ αὐτό, ἔλεγεν: «Ἀπάλλαξε τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ψευδῆ χείλη». Διότι τέτοια εἶναι τὰ λόγια των, ἡ δολιότης καὶ ἡ πανουργία των, εἶναι δὲ ὅλα γεμᾶτα ἀπὸ πλάνην καὶ πολλὴν κακίαν.

D «Ἀλλοίμονον! διότι ἡ ξενιτεία μου παρετάθη ἐπὶ μακρόν, κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνιτῶν Κηδαριτῶν». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «Ἀλλοίμονον! διότι ἐχρονοτρίβησα εἰς τὴν ξενιτείαν». Ἄλλος δὲ λέγει: «Ἀλλοίμονόν μου, ἔμεινα πάροικος ἐπὶ μακρὸν χρόνον».

Αὐτὰ μέν, λοιπόν, μοιρολογοῦν αὐτοὶ διὰ τὴν Βαβυλώνειον αἰχμαλωσίαν, ἐνῷ ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ διὰ τὴν διαμονήν μας εἰς τὸν παρόντα κόσμον. Λέγει δὲ τὰ ἑξῆς: «διότι, πράγματι, ἡμεῖς ποὺ εἴμεθα εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα,

στενάζομεν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος του».[10] Ἐπίσης λέγει: «ὄχι μόνον αὐτή, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ποὺ ἔχομεν τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος, στενάζομεν μέσα μας».[11] Πράγματι δὲ ἡ παροῦσα ζωὴ εἶναι παραμονὴ εἰς ξένην χώραν. **E** Ἀλλὰ διατί ὀνομάζω αὐτὴν παραμονὴν εἰς ξένην χώραν, ἀφοῦ εἶναι ἕνα πρᾶγμα πιὸ μηδαμινὸν καὶ ἀπὸ τὴν ξενιτείαν;

Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ὠνόμασεν αὐτὴν ὁδόν, λέγων τὰ ἑξῆς: «στενὴ εἶναι ἡ πύλη καὶ στενόχωρος ὁ δρόμος, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ζωήν».[12]

Πράγματι δὲ αὐτὸ εἶναι ἀρίστη καὶ μάλιστα πρώτη διδασκαλία, τὸ νὰ γνωρίσωμεν καλῶς ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν εἴμεθα προσωρινοί. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ παλαιότεροι παρεδέχοντο αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν καὶ δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον ἐθαυμάσθησαν ὑπερβολικά. Διὰ νὰ φανερώσῃ δὲ αὐτὴν ὁ Παῦλος γράφει τὰ ἑξῆς: **332 A** «διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ ὀνομάζεται Θεός των».[13]

Διὰ ποῖον λόγον, εἰπέ μου. —Διότι παρεδέχθησαν ὅτι εἶναι ξένοι καὶ περαστικοί. Αὐτὴ εἶναι ἡ ρίζα καὶ τὸ θεμέλιον ὅλων τῶν ἀρετῶν. Διότι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι φιλοξενούμενος εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, θὰ εἶναι μόνιμος κάτοικος τοῦ οὐρανοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι φιλοξενούμενος εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, δὲν θὰ παραμείνῃ εὐχαρίστως εἰς αὐτὴν καὶ δὲν θὰ ἐνδιαφερθῇ οὔτε διὰ σπίτι, οὔτε διὰ χρήματα, οὔτε διὰ τὴν τροφήν, οὔτε διὰ τίποτε ἄλλο παρόμοιον. Ἀλλ᾽ ὅπως, ἀκριβῶς, ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν εἰς τὴν ξένην χώραν πράττουν τὰ πάντα καὶ καταγίνονται μὲ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν πατρίδα, καθημερινῶς δὲ βιάζονται νὰ ἰδοῦν ἐκείνην ποὺ τοὺς ἐγέννησεν· **B** κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμεῖ τὰ μελλοντικά, δὲν θὰ ταπεινωθῇ ἀπὸ τὰ προκαλοῦντα λύπην εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν, οὔτε θὰ γίνῃ ὑπερήφανος ἀπὸ τὰ καλὰ πράγματα, ἀλλὰ θὰ ἀψηφήσῃ καὶ τὰ δύο, ὡσὰν νὰ περπατᾷ εἰς κάποιον δρόμον.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν προσευχὴν προτρεπόμεθα νὰ λέγωμεν: «ἂς ἔλθῃ ἡ βασιλεία σου»,[14] ὥστε νὰ στρέφωμεν τὸν πόθον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μας πρὸς τὴν ἡμέραν

10. Β' Κορ. 5, 4.
11. Ρωμ. 8, 23.
12. Ματθ. 7, 14.
13. Ἑβρ. 11, 16.
14. Ματθ. 6, 10.

ἐκείνην, ἔχοντες αὐτὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας καὶ νὰ μὴ βλέπωμεν τὰ παρόντα. Διότι ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ, θρηνοῦν διὰ τὰ παρελθόντα καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσίν των, ποίαν συγχώρησιν C καὶ ποίαν ὑπεράσπισιν θὰ εἴχομεν ἡμεῖς, ἐὰν δὲν εἴμεθα κυριευμένοι ἀπὸ τὴν δυνατὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ;

Κοίταξε, λοιπόν, πῶς αὐτοὶ θρηνοῦν τὴν παραμονήν των μαζὶ μὲ ἐκείνους λέγοντες: «κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνιτῶν Κηδαριτῶν ἐπὶ πολὺ παρετάθη ἡ ξενιτεία μου». Ἐδῶ, βεβαίως, δὲν θρηνοῦν μόνον τὴν παραμονήν των εἰς ξένην χώραν, ἀλλὰ καὶ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ μαζὶ μὲ τοὺς βαρβάρους. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπραττον καὶ ἄλλοι προφῆται, οἱ ὁποῖοι ἐθρήνουν διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν λέγοντες: «Ἀλλοίμονον! διότι ἐχάθη ἀπὸ τὴν γῆν ὁ εὐσεβὴς καὶ δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κάποιος ποὺ νὰ πράττῃ καλὰ ἔργα».[15] Ὁ ἴδιος δὲ ὁ ψαλμῳδὸς λέγει: «Σῶσέ με, Κύριε, διότι ἔχει χαθῆ ὁ εὐσεβής».[16] D Διότι ἡ ζωὴ εἶναι κοπιαστική, δύσκολη ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτό, ὅτι ἔχει πολλὴν ματαιότητα καὶ ἀμέτρους φροντίδας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ παραγωγὴ κακῶν ἀνθρώπων. Τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι πιὸ φορτικὸν καὶ πιὸ δύσκολον ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν μὲ τέτοιους ἀνθρώπους. Διότι δὲν συνηθίζει νὰ πειράζῃ τὰ μάτια τόσον πολὺ ὁ καπνὸς καὶ ἡ ξηρασία, ὅσον κάμνει νὰ στενοχωροῦνται αἱ ψυχαὶ ἡ συναναστροφὴ τῶν κακῶν. Δὲν βλέπεις καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος φανερώνει τὴν δυσαρέσκειαν ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν; Διότι ὅταν λέγῃ «ἕως πότε θὰ εἶμαι μαζί σας, ἕως πότε θὰ σᾶς ἀνέχωμαι;»[17] αὐτὸ ὑπαινίσσεται, E ὅτι «κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνιτῶν Κηδαριτῶν».

Αὐτὸς ὁ λαὸς εἶναι βάρβαρος, συμπεριφέρεται μὲ μεγάλην ἀγριότητα πρὸς τοὺς νικημένους, χρησιμοποιεῖ σκηνὰς καὶ καλύβας καὶ ἔχει ἐκτραπῆ εἰς τὴν ἀγριότητα τῶν θηρίων. Ἀλλὰ πολὺ πιὸ φοβεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι οἱ κλέπται, οἱ πλεονέκται καὶ οἱ ζῶντες εἰς τὴν ἀσωτίαν καὶ εἰς τὰς ἀπολαύσεις.

«Ἐπὶ πολὺ παρετάθη ἡ ξενιτεία μου». Καὶ ὅμως, ὄχι ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι ἦσαν μόνον ἑβδομήκοντα ἔτη.

15. Μιχ. 7, 2.
16. Ψαλμ. 11, 2.
17. Ματθ. 17, 17.

Ἀλλ᾽ ὀνομάζει αὐτὰ πολλά, ὄχι ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δυσκολίαν τῶν πραγμάτων. Διότι ἂν καὶ εἶναι ὀλίγα ἔτη, εἰς τοὺς στενοχωρουμένους φαίνονται πολλά.

233 A Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ συμπεριφερώμεθα καὶ ἡμεῖς, ὥστε καὶ ἂν ζήσωμεν ὀλίγα χρόνια εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, νὰ νομίζωμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι πολλὰ ἕνεκα τῆς ἐπιθυμίας τῆς μελλούσης ζωῆς.

Λέγων αὐτὰ δὲν κατηγορῶ τὴν παροῦσαν ζωήν· μὴ γένοιτο! Διότι καὶ αὐτὴ εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἀντιθέτως σᾶς προγυμνάζω πρὸς τὴν ἀγάπην τῆς μελλούσης, ὥστε νὰ μὴ ἀσχολεῖσθε εὐχαρίστως μὲ τὰ παρόντα, μήτε νὰ ἀφοσιώνεσθε εἰς τὸ σῶμα, μήτε νὰ εὑρίσκεσθε εἰς τέτοιαν κατάστασιν ὅπως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μικροψύχους, οἱ ὁποῖοι ἔστω καὶ ἂν ζήσουν ἀναρίθμητα ἔτη, λέγουν ὅτι αὐτὰ εἶναι ὀλίγα.

Τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἦτο πιὸ ἀνόητον ἀπὸ αὐτά; τί δὲ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἦτο πιὸ μεγάλη ἀναισθησία, ὅταν εὑρίσκεται ἐνώπιόν των ὁ οὐρανὸς B καὶ τὰ ἀγαθά του — «τὰ ὁποῖα μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἤκουσεν»[18] — αὐτοὶ ἔχουν καταπλαγῆ ἀπὸ τὰ μηδαμινὰ καὶ ἐνῷ θέλουν νὰ περάσουν τὴν διώρυγα τῆς παρούσης ζωῆς, κυλίονται μέσα σὲ συνεχῆ κύματα, εἰς τὸν χειμῶνα καὶ εἰς τὰ ναυάγια;

Ἀλλ᾽ ὁ Παῦλος δὲν ὡμοίαζεν μὲ αὐτούς· ἀντιθέτως δὲ ἔτρεχε καὶ ἐβιάζετο καὶ ἕνα πρᾶγμα μόνον τὸν ἐξουσίαζεν, ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.[19]

«Μὲ ἐκείνους ποὺ μισοῦν τὴν εἰρήνην, ἐγὼ ἤμουν εἰρηνικός· ὅταν συνωμίλουν μὲ αὐτούς, ἐκεῖνοι μὲ ἐμάχοντο ἄνευ λόγου». Εἶδες πῶς παρουσιάζει τὴν δυσκολίαν τῆς ἐκεῖ παραμονῆς; Διότι δὲν εἶπεν «μὲ ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν εἰρήνην», ἀλλὰ «μὲ ἐκείνους ποὺ μισοῦν τὴν εἰρήνην ἐγὼ ἤμουν εἰρηνικός». Εἶδες τὴν ὠφέλειαν τῆς θλίψεως; Εἶδες τὸ κέρδος τῆς αἰχμαλωσίας; C Ἀλλὰ τώρα ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ εἴπῃ αὐτό; Διότι εἶναι ἀξιαγάπητον νὰ εἶσαι εἰρηνικὸς μὲ τοὺς εἰρηνικούς· αὐτός, ὅμως, ἦτο εἰρηνικὸς καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ μισοῦν τὴν εἰρήνην.

Πῶς, λοιπόν, θὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὸ καὶ ἡμεῖς; —Ἐὰν ζῶμεν ὡσὰν προσωρινοὶ (πάλιν φέρω τὸν λόγον εἰς τὸ ἴδιον ζήτημα), ἐὰν ζῶμεν ὡσὰν φιλοξενούμενοι, ἐὰν δὲν

18. Α΄ Κορ. 2, 9.
19. Φιλ. 1, 23 - 25.

ἐξουσιαζώμεθα ἀπὸ τίποτε τῆς παρούσης ζωῆς. Διότι τίποτε δὲν προκαλεῖ τόσαν μεγάλην μάχην καὶ πόλεμον, ὅσον ἡ ἀγάπη τῶν ἀγαθῶν τῆς παρούσης ζωῆς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης, τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἀπολαύσεων.

Ὅταν δὲ ἀποκόψῃς ὅλα αὐτὰ τὰ σχοινία καὶ ἴδῃς προσεκτικά, D ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἐξουσιάζεται ἀπὸ κανένα ἐξ αὐτῶν, τότε θὰ καταλάβῃς ποῦ ἔχει τὴν ἀρχὴν ὁ πόλεμος καὶ ποῦ θὰ θεμελιωθῇ ἡ ἀρετή. Διὰ τοῦτο προτρέπει νὰ εἴμεθα πρόβατα μεταξὺ τῶν λύκων[20] διὰ νὰ μὴ λέγῃς αὐτὰ καὶ αὐτὰ ἔπαθα καὶ δι' αὐτὸ ἔγινα ἄγριος. Ἔστω καὶ ἂν πάθῃς πολλά, λέγει, νὰ παραμείνῃς ἐκεῖνο ποὺ εἶσαι, δηλαδὴ πρόβατον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ νικήσῃς τοὺς λύκους.

Ὁ τάδε εἶναι πονηρὸς καὶ διεφθαρμένος· ἀλλ' ἔχεις τόσον μεγάλην δύναμιν, ὥστε νὰ νικήσῃς καὶ τοὺς πονηρούς. Τί εἶναι πιὸ ἥμερον ἀπὸ τὸ πρόβατον καὶ πιὸ ἄγριον ἀπὸ τὸν λύκον; Καὶ ὅμως τὸ πρόβατον θὰ νικήσῃ τὸν λύκον. Αὐτὸ ἀπεδείχθη καὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους. E Διότι τίποτε δὲν εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὴν ἡμερότητα καὶ ἰσχυρότερον ἀπὸ τὴν ὑπομονήν. Διὰ τοῦτο, βεβαίως, ὁ Χριστὸς προτρέπει νὰ εἴμεθα ὡσὰν πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν λύκων.

Ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ καὶ σὰν μὴ εἶναι ἀρκετὴ αὐτὴ ἡ ἡμερότης — τοῦ προβάτου ἐννοῶ — προσθέτει καὶ κάτι ἄλλο δι' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ παρουσιάσῃ ὡς μαθητήν Του: «νὰ εἶσθε ἄκακοι ὅπως τὰ περιστέρια».[21] Ἀφοῦ ἀνέμειξεν τὴν ἡμερότητα δύο ἡμέρων 334 A καὶ ἁπλῶν ζώων, τόσον μεγάλην καλωσύνην ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς ὅταν εἴμεθα ἐν μέσῳ ἀγρίων.

Μὴ μοῦ λέγῃς, ὅτι ὁ τάδε εἶναι κακὸς καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸν ὑποφέρω. Διότι τότε πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἡμερότητα, ὅταν εὑρισκώμεθα μαζὶ μὲ τοὺς ἀγρίους καὶ ἀνημέρους· τότε ἀποδεικνύεται ἡ δύναμίς της· τότε λάμπει τὸ ἔργον της, ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ ὠφέλειά της.

«Ὅταν συνωμίλουν μὲ αὐτούς, ἐκεῖνοι μὲ ἐμάχοντο ἄνευ λόγου». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «καὶ ὅταν ὡμιλοῦσα εἰς αὐτούς, μὲ ἐπολέμουν». Πιθανὸν αὐτὸ ὑπαινίσσεται, ὅτι «μὲ ἐκείνους ποὺ μισοῦν τὴν εἰρήνην ἤμουν εἰρηνικός», ἢ ὅτι «ἐπειδὴ ὡμιλοῦσα εἰς αὐτούς, αὐτοὶ μὲ ἐπολέμουν». B Αὐτὸ δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἑξῆς· κατὰ

20. Ματθ. 10, 16.
21. Ματθ. 10, 16.

τὴν διάρκεια τῆς συνομιλίας, ὅταν, λέγει, ἔδειχνα κατ' ἐξοχὴν τὴν ἀγάπην καὶ τοὺς ἔλεγα φιλικὰ λόγια, τότε ἐγένοντο ἄγριοι, τότε ἐμηχανεύοντο παγίδας καὶ τίποτε δὲν ἐνικοῦσεν αὐτούς. Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ἐπεδείκνυα τὴν ἰδικήν μου ἀρετήν, ἂν καὶ ἐκεῖνοι εὑρίσκοντο εἰς τέτοιαν κατάστασιν.

Τοιουτοτρόπως πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ συμπεριφερώμεθα, ἔστω καὶ ἂν ρίπτουν καὶ μᾶς κτυποῦν ἐνῷ τοὺς ἀγαπῶμεν, ἔστω καὶ ἂν μᾶς ἐπιβουλεύωνται, πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὰς ἀρετάς μας, ἐνθυμούμενοι ἐκείνην τὴν παραβολήν, ἡ ὁποία μᾶς προτρέπει νὰ εἴμεθα ὡσὰν πρόβατα καὶ περιστεραὶ ἐν μέσῳ τῶν λύκων, διὰ νὰ κάνωμεν καλλιτέρους ἐκείνους καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἐπουράνια ἀγαθά.

C Εἴθε αὐτὰ ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚ' (120) ΨΑΛΜΟΝ

Ἆσμα τῶν ἀναβαθμῶν. Ἄλλος λέγει: Ἆσμα εἰς τὰς ἀναβάσεις.

D «Ἐσήκωσα τὰ μάτια μου πρὸς τὰ ὄρη, ἀπὸ ὅπου θὰ ἔλθη ἡ βοήθειά μου». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: σηκώνω τὰ μάτια μου πρὸς τὰ ὄρη, ἀπὸ ὅπου θὰ ἔλθη ἡ βοήθειά μου.

Κοίταξε τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς δυσκολίας καὶ ἀμηχανίαν, ἐπειδὴ εἶναι ἐν μέσῳ κακῶν καὶ ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ νὰ τύχη παρηγορίας προσβλέπουσα εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὴ πάλιν εἶναι ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ ὠφέλεια τῶν πειρασμῶν, ἡ ὁποία ἀναπτερώνει καὶ διεγείρει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κάμνει νὰ ζητῇ τὴν βοήθειαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ ὁποία μᾶς ἀποχωρίζει ἀπὸ ὅλα τὰ κοσμικά. Διότι ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ἀναίσθητοι καὶ ἀφοσιωμένοι εἰς τὴν γῆν, ἔγιναν τόσον σπουδαῖοι ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν προσέβλεπον, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς θὰ εἴχομεν τὸ δικαίωμα **E** νὰ πράττωμεν αὐτὸ εἰς τὰς κρισίμους περιστάσεις καὶ νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὸν Θεὸν ἡμεῖς, ποὺ μᾶς ζητοῦν μεγαλυτέραν τελειότητα.

Ὡς γνωστὸν ἐκεῖνοι τότε ἦσαν ἀποκλεισμένοι ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ δὲν εἶχον οὔτε πόλιν, οὔτε τεῖχος, οὔτε πύργον, οὔτε ὅπλα, οὔτε ἀνθρωπίνην συμμαχίαν, οὔτε περίσσευμα χρημάτων, οὔτε ἄλλο τίποτε παρόμοιον. Ἀντιθέτως ἦσαν αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι 335 **A** καὶ ἔζων ἐν μέσῳ κυριάρχων καὶ ἐχθρῶν. Καταπιεζόμενοι, ὅμως, ἀπὸ τὰς πολλὰς συμφοράς, κατέφυγον πρὸς τὸ ἀκαταμάχητον χέρι καὶ ὅταν ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἤρχοντο εἰς τὴν ὀρθὴν σκέψιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον: «ἐσήκωσα τὰ μάτια μου πρὸς τὰ ὄρη, ἀπὸ ὅπου θὰ ἔλθη ἡ βοήθειά μου». Ὅλα τὰ σχετιζόμενα μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἔχουν ὑστερήσει, ὅλα εἶναι μάταια καὶ ὅλα μακράν. Μία, λοιπόν, σωτηρία ἔχει ἀπομείνει, λέγει· ἡ σωτηρία ἀπὸ τὸν Θεόν.

«Ἡ βοήθειά μου ἀπὸ τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Εἶδες ὅτι ἀναζητοῦν

τὸν Θεὸν παντοῦ, **B** εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ φαντάζονται ὅτι Αὐτὸς εὑρίσκεται παντοῦ; Εἶδες ὅτι ἡ σκέψις των γίνεται ὑψηλοτέρα καὶ διακηρύττουν ὅτι παντοῦ ἐκτείνεται ἡ πρόνοια Αὐτοῦ; Διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς «ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἀλλὰ σκέπτεται αὐτὸ ἀλληγορικῶς καὶ λέγει· ἐὰν ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἠμπορεῖ νὰ βοηθήση καὶ εἰς τὴν ξένην χώραν καὶ παντοῦ καὶ εἰς τὴν βάρβαρον χώραν νὰ ἁπλώση τὸ χέρι καὶ νὰ σώση ἐκείνους ποὺ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα. Διότι ἐὰν ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τὰ ἐδημιούργησεν μόνον μὲ τὸν λόγον Του, πολὺ περισσότερον θὰ ἠμπορέση νὰ ἀπαλλάξη ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους.

C Παρατηρεῖς πῶς σκέπτονται ὀρθῶς, ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι πιὸ ἀναίσθητοι ἀπὸ τοὺς λίθους, ζῶντες εἰς ξένην χώραν; Διότι δὲν ἐνθυμοῦνται πλέον τὸν ναόν, ἀλλὰ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Παρατήρησε πῶς διακηρύττουν τὴν δημιουργίαν, τὴν πανσοφίαν καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἔλεγον εἰς τὸ ξύλον «σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου» καὶ εἰς τὸν λίθον «σὺ μὲ ἐγέννησες»,[1] τώρα ἀναγνωρίζουν τὸν δημιουργὸν τῆς οἰκουμένης.

Ἡ βοήθειά μου ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἵππους, οὔτε ἀπὸ τὰ χρήματα, οὔτε ἀπὸ τοὺς συμμάχους, οὔτε ἀπὸ τὰ ὀχυρώματα. **D** Ἡ βοήθειά μας ἀπὸ τὸν Κύριον. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀκυρίευτη συμμαχία καὶ ἡ ἀκαταμάχητη βοήθεια. Ὄχι δὲ μόνον ἀκαταμάχητη, ἀλλὰ καὶ εὐχερὴς καὶ εὔκολη. Διότι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βαδίσης μακρυνὸν δρόμον, οὔτε νὰ κολακεύσης θυρωρούς, οὔτε νὰ ἐξοδεύσης χρήματα, οὔτε νὰ στείλης πρεσβείαν. Ἀντιθέτως, ἐνῷ παραμένεις εἰς τὸ σπίτι, εἶναι δυνατὸν νὰ προσελκύσης αὐτὴν τὴν βοήθειαν, ἀρκεῖ μόνον κάποιος, ἀφοῦ ἀπομακρύνη τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, νὰ εἶναι προσκολλημένος εἰς ἐκείνην τὴν ἐλπίδα, νὰ ἔχη τὸ βλέμμα καθαρὸν καὶ γρήγορον καὶ νὰ κοιτάζη ὑψηλά.

Διὰ τοῦτο, βεβαίως, μόνον εἰς αὐτὸ τὸ ζῷον ἐδημιούργησεν ὀρθίαν τὴν διαμόρφωσιν καὶ τὰ μάτια ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σώματος, διὰ νὰ μᾶς διδάξη **E** καὶ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ ὅτι πρέπει νὰ κοιτάζωμεν πρὸς τὰ ἄνω. Διότι μόνον αὐτὸ τὸ ζῷον εἶναι διαμορφωμένον

1. Ἱερ. 2, 27.

κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον· ὅλα δὲ τὰ ἄλλα κοιτάζουν κάτω καὶ κλίνουν πρὸς τὴν γῆν. Αὐτὸς δὲ ἐκτείνεται πρὸς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ παρατηρῇ τὰ ἐκεῖ ὑπάρχοντα, νὰ φιλοσοφῇ μὲ αὐτά, νὰ φαντάζεται ἐκεῖνα καὶ νὰ ἔχῃ καθαρὸν καὶ γρήγορον τὸ μάτι τῆς ψυχῆς.

Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγεν: «οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σοφοῦ εἶναι εἰς τὴν κεφαλήν»,[2] δηλαδὴ ἔχει ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ὅλα τὰ κάτω, κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ φαντάζεται τὰ ὑψηλά.

«Νὰ μὴ ἐπιτρέψῃς τὸ πόδι σου νὰ σαλευθῇ καὶ δὲν θὰ νυστάξῃ ἐκεῖνος ποὺ σὲ φυλάσσει».

336 A Βλέπεις πόσην φιλοπονίαν ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς ὁ λόγος; Διότι, ἀφοῦ ἐνεθυμήθησαν τὴν βοήθειαν καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν ἄνωθεν ἐνίσχυσιν, προτρέπει καὶ συμβουλεύει, σχεδὸν λέγων αὐτό· ἐὰν θέλῃς νὰ ἀπολαύσῃς αὐτήν, πρόσφερε καὶ σὺ ὅ,τι ἠμπορεῖς.

Τί εἶναι δὲ ἐκεῖνο ποὺ προτρέπει; Ἄκουε· «μὴ ἐπιτρέπῃς νὰ σαλευθῇ τὸ πόδι σου», δηλαδὴ νὰ μὴ ἀνατραπῇς, νὰ μὴ σκανδαλισθῇς καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὸν Θεὸν νὰ ἁπλώνῃ τὸ χέρι, χωρὶς νὰ σὲ ἐγκαταλείπῃ καὶ νὰ σὲ ἀφήνῃ. Ὥστε εἰς ἡμᾶς εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ αὐτῆς ἡμεῖς εἴμεθα οἱ κύριοι. B Ἀφοῦ δὲ εἴμεθα κύριοι, ὅταν ἐπιθυμοῦμεν κάτι νὰ ἐπιτύχωμεν, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ προσφέρωμεν τὰ ἰδικά μας, (διότι ἔτσι θέλει καὶ ὁ Θεός). Μπορεῖ νὰ εἶναι μικρὰ καὶ πτωχικά· πρέπει, ὅμως, νὰ τὰ προσφέρωμεν, χωρὶς νὰ μένωμεν ἀργοί, οὔτε κοιμώμενοι καὶ ροχαλίζοντες ἢ πλαγιασμένοι. Ἀντιθέτως, πρέπει νὰ ἐνεργήσωμεν καὶ νὰ ἐνδιαφερθῶμεν μὲ ζῆλον διὰ τὴν σωτηρίαν μας.

Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐμίσθωσεν.[3] Ἂν καὶ πόσον ἐπρόκειτο νὰ ἐργασθοῦν κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν; Ἔκαμεν αὐτὸ διὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἐργασίαν ὡς ἀφορμὴν καὶ δικαιολογίαν τῶν στεφάνων. Διὰ τοῦτο λέγει: «μὴ ἐπιτρέπῃς νὰ σαλευθῇ τὸ πόδι σου καὶ δὲν θὰ νυστάξῃ ἐκεῖνος ποὺ σὲ φυλάσσει». Ἐὰν δώσῃς τὰ ἰδικά σου, τότε θὰ ἀκολουθήσουν καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ.

C Ἀπὸ αὐτὸ φανερώνεται καὶ κάτι τέτοιο· ὅτι καὶ ἂν προσφέρωμεν τὰ ἰδικά μας, ὅμως καὶ τότε ἔχομεν ἀνάγκην τῆς βοηθείας Του, διὰ νὰ εἴμεθα ἀσφαλεῖς καὶ νὰ παραμένωμεν ἀμετακίνητοι.

---

2. Ἐκκλ. 2, 14.
3. Ματθ. 20, 6.

Ποῖος, ὅμως, ἐπιτρέπει νὰ ταλαντευθῇ τὸ πόδι του; Ἐκεῖνος ποὺ ἀναβαίνει ἐπάνω εἰς γλιστερὰ πράγματα καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἰσχυρὸν θεμέλιον, καθὼς λόγου χάριν ἡ ἀγάπη τῶν χρημάτων καὶ ὁ πόθος τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο συνεχῶς ἀνατρέπονται καὶ πίπτουν κατὰ γῆς καὶ κρεμοῦν ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς των τὸν κίνδυνον διὰ τὰ πολὺ μεγάλα. Διότι ἐκεῖνα οὐδέποτε εἶναι ἀκλόνητα, οὐδέποτε εἶναι ἀμετακίνητα, ἀλλὰ πάντοτε μεταβάλλονται, D μετατοπίζονται, ἀναταράσσονται περισσότερον ἀπὸ τὰ κύματα, περνοῦν γρηγορώτερα καὶ ἀπὸ τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν, εἶναι δὲ πιὸ ἀδύνατα ἀπὸ κάθε ἄμμον καὶ σκορπίζονται.

«Ἰδού, δὲν θὰ νυστάξῃ οὔτε θὰ ἀποκοιμηθῇ ἐκεῖνος ποὺ φυλάσσει τοὺς Ἰσραηλίτας». Ἐάν, λέγει, συμπεριφέρεσαι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ νυστάξῃ, οὔτε θὰ ἀποκοιμηθῇ, δηλαδὴ δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ, οὔτε θὰ σὲ παραμελήσῃ, δὲν θὰ σὲ ἀφήσῃ γυμνὸν καὶ ἔρημον. Αὐτὸ θέλων νὰ ὑποδηλώσῃ, δὲν ἔθεσεν ἐπιπολαίως τὴν φράσιν «αὐτὸς ποὺ φυλάσσει τοὺς Ἰσραηλίτας». E Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἑξῆς· ἐὰν αὐτὸ εἶναι τὸ διαρκὲς ἔργον του, τὸ νὰ σὲ βάλῃ εἰς τὴν ἀσφάλειαν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν προγόνων σου, δὲν θὰ παραμελήσῃ τὸ δημιούργημά του καί, ἐκεῖνο ποὺ συνηθίζει νὰ πράττῃ, δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ, ἐὰν σὺ δὲν ἐπιτρέψῃς νὰ ταλαντευθῇ τὸ πόδι σου.

Καὶ ὄχι μόνον δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψῃ, ἀλλὰ θὰ σὲ ὑπερασπισθῇ μὲ μεγάλην βεβαιότητα. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν λέγων: «ὁ Κύριος θὰ σὲ προφυλάξῃ· ὁ Κύριος εἶναι ἡ προστασία του εἰς τὸ δεξιὸν χέρι σου». 337 A Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «πλησίον τῆς δεξιᾶς σου χειρός». Θὰ σοῦ εἶναι, λέγει, συμπαραστάτης, σύμμαχος καὶ βοηθός.

Βλέπεις πῶς καὶ ἐδῶ ἐπιθυμεῖ νὰ εἶσαι δραστήριος; Ὁμιλῶν δὲ μεταφορικῶς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ στέκονται εἰς παράταξιν μάχης, λέγει ὅτι θὰ σταθῇ πλησίον τῆς δεξιᾶς σου χειρός, ὥστε νὰ εἶσαι ἀδούλωτος, δραστήριος, δυνατός, κυρίαρχος, νὰ στήσῃς τρόπαιον καὶ νὰ ἀποσπάσῃς τὴν νίκην, ἀφοῦ μάλιστα αὐτὴ εἶναι ἐκείνη χάριν τῆς ὁποίας πράττομεν τὰ πάντα. Δὲν θὰ εἶναι δὲ εἰς σὲ μόνον συμπαραστάτης ἢ σύμμαχος, ἀλλὰ καὶ προστασία.

Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι μὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα χαρακτηρίζει τοὺς τρόπους βοηθείας τοῦ Θεοῦ καὶ παραλληλίζει ὁλόκληρον τὴν φρούρησίν Του καὶ τὴν πλη-

σιεστάτην συμμαχίαν Του, **B** μὲ τὸ δεξιὸν χέρι καὶ τὴν προστασίαν.

«Ὁ ἥλιος τῆς ἡμέρας δὲν θὰ σὲ συγκατακαύσῃ, οὔτε ἡ σελήνη τὴν νύκτα». Καὶ αὐτὸ ἔγινεν ὅταν ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ παρέμεναν εἰς τὴν ἔρημον. Ἐδῶ δὲ ἐννοεῖ τὴν μεγάλην ἀσφάλειαν. Εὔλογον δὲ εἶναι ὅτι καὶ τότε ἐπιστρέφοντες ἀπήλαυσαν κάποιαν παρομοίαν θαυματουργικὴν ἐνέργειαν κατὰ κάποιον ἄλλον τρόπον. Ἐπιθυμῶν, λοιπόν, νὰ ἀποδείξῃ τὴν πλουσίαν πρόνοιαν Αὐτοῦ — ὅτι δηλαδή, ὄχι μόνον ἀπαλλάσσει αὐτοὺς ἀπὸ τὰς συμφοράς, ἀλλ᾽ οὔτε τοὺς ἀφήνει νὰ πάθουν τίποτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους — προσέθεσεν αὐτό. Διότι ἡ προσφορὰ τῆς βοηθείας Του εἶναι πλουσία καὶ ἡ φιλανθρωπία ἀνέκφραστη, παρέχουσα τὴν βοήθειαν ὄχι συμφώνως πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνάγκης μας, **C** ἀλλά, μὲ τὰς ἀνταποδόσεις, ὑπερτεροῦσα τῶν αἰτημάτων μας.

«Ὁ Κύριος θὰ σὲ προφυλάξῃ ἀπὸ κάθε κακόν· ὁ Κύριος θὰ προφυλάξῃ τὴν ψυχήν σου». Αὐτός, βεβαίως, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπει νὰ σὲ λυπήσουν οὔτε αὐτὰ τὰ μηδαμινὰ καὶ ἁπλώνει τόσον πολὺ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φροντίδα Του, πολὺ περισσότερον θὰ σὲ κάμῃ ἀβούλωτον ἀπὸ ἄλλα. Ἔτσι, τὸ κάθε ἓν ἀπὸ τὰ ἐπερχόμενα καὶ προκαλοῦντα λύπην, παραμερίζει καὶ ὑποχωρεῖ εἰς τὸ γνέψιμον τοῦ Θεοῦ· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι, ἂν καὶ πολλὰς φορὰς ἕνας ἄνθρωπος σὲ ἀπήλλαξεν ἀπὸ αὐτὸ τὸ κακόν, ἀπὸ τὸ ἄλλον δὲν ἠμπόρεσεν· ἢ ἠμπόρεσε μέν, ἀλλὰ δὲν ἤθελεν. **D** Ἀντιθέτως, τὸ παντοδύναμον καὶ ἰσχυρὸν χέρι τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν συμβῇ ὅ,τιδήποτε, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σὲ ἀπολυτρώσῃ καὶ νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ὅλα καὶ νὰ σὲ κάμῃ ἐλεύθερον.

«Ὁ Κύριος θὰ φυλάξῃ τὴν εἴσοδόν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «τὴν προσέγγισίν σου». Εἶδες διαρκῆ βοήθειαν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται παντοῦ, καὶ εἰς τὴν εἴσοδον καὶ εἰς τὴν ἔξοδον; Τί θὰ ἠμποροῦσεν νὰ ὑπάρξῃ ὅμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν;

Ἐδῶ, βεβαίως, ὑπονοεῖ ὁλόκληρη τὴν ζωήν· διότι ἀπὸ αὐτὰ ἀποτελεῖται ἡ ζωὴ ὁλόκληρη, ἀπὸ τὴν εἴσοδον καὶ ἀπὸ τὴν ἔξοδον. Αὐτὸ δὲ φανερώνων σαφέστερον προσέθεσεν: «ἀπὸ τώρα καὶ αἰωνίως». Ὄχι μόνον μίαν ἡμέραν, λέγει, **E** οὔτε δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσιν, ἢ ἑκατόν, ἀλλὰ διαρκῶς θὰ σὲ φυλάσσῃ· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον

εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι εἶναι πολλαὶ αἱ μεταβολαί, συνεχεῖς αἱ ἀλλαγαὶ καὶ ὁμαδικαὶ αἱ μετατοπίσεις. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σήμερον εἶναι φίλος, αὔριον γίνεται ἐχθρός. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σήμερον εἶναι βοηθός, αὔριον σὲ ἐγκαταλείπει. Πολλὰς φορὰς δέ, ὄχι μόνον σὲ ἐγκαταλείπει, ἀλλὰ καὶ σὲ πολεμεῖ καὶ σὲ ἐπιβουλεύεται πιὸ φοβερὰ ἀπὸ κάθε ἐχθρόν.

338 **A** Ἀντιθέτως, τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι ἀμετακίνητα, διαρκῆ, ἀθάνατα, μόνιμα, μὴ ἔχοντα τέλος. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, λοιπόν, αὐτά, ἂς προσφέρωμεν καὶ τὰ ἰδικά μας, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν μεγάλην ἀσφάλειαν καὶ νὰ συναντήσωμεν τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα αἰωνίως. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΑ' (121) ΨΑΛΜΟΝ

«Ἐχάρηκα ὅταν μοῦ εἶπαν ὅτι θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου».

B Τώρα, ὅμως, πολλοὶ δυσανασχετοῦν μὲ τὸν λόγον αὐτόν· ἐὰν ὅμως κάποιος τοὺς καλέσῃ εἰς τὰς ἱπποδρομίας ἢ εἰς τὰ ἀνήθικα θέατρα ὅπου συμμετέχει, τότε θὰ εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ θὰ συναθροισθοῦν. Ἐὰν δὲ κάποιος τοὺς προσκαλέσῃ εἰς τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς, τὸν ναόν, τότε θὰ εἶναι ὀλίγοι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν θὰ διστάσουν νὰ ὑπάγουν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, ὅμως, δὲν συμπεριεφέρθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Τί θὰ ἠμποροῦσεν νὰ ὑπάρξῃ χειρότερον ἀπὸ αὐτό, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ παρουσιάζωνται πιὸ ἀδιάφοροι καὶ ἀπὸ ἐκείνους; Ἀπὸ ποῦ δὲ αὐτοὶ ἐπηρεάσθησαν, ὥστε νὰ συμπεριφέρωνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Πάλιν τὸ λέγω· ἕνεκα τῆς αἰχμαλωσίας ἔγιναν καλλίτεροι.

Ἀπὸ τότε ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἐναντιοῦσαν καὶ ἀφοῦ ἄφησαν τὸν ναὸν καὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων λόγων καὶ προσέφεραν τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰς κοιλάδας, εἰς τοὺς λόφους καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἀσέβειαν, ἔστησαν ὀρθὴν τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνης τῆς λατρείας **C** καὶ θερμαίνονται καλῶς μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην, ἀνορθώνονται, στέκουν καὶ εὐχαριστοῦνται πνευματικῶς.

Ἐπειδὴ κατήντησαν εἰς πεῖναν καὶ δίψαν — ὄχι πεῖναν ψωμιοῦ καὶ δίψαν νεροῦ — τῆς ἀκροάσεως τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου,[1] ἀφοῦ ἐτιμωρήθησαν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ζητοῦν νὰ ἐπανεύρουν μὲ μεγαλυτέραν ἐπιθυμίαν ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἀπεμακρύνθησαν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ τὸ ἔδαφος σφικταγκάλιασαν λέγοντες ὅτι «ἐπεθύμησαν οἱ δοῦλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς καὶ θὰ εὐσπλαγχνισθοῦν τὸ χῶμα αὐτῆς».[2] Ἐπίσης ἔλε-

1. Ἀμὼς 8, 11.
2. Ψαλμ. 101, 15.

γον «πότε θὰ ἔλθω καὶ θὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου;»[3] καὶ πάλιν «θὰ σὲ ἐνθυμηθῶ ἀπὸ τὴν γῆν τοῦ Ἰορδάνου καὶ τοῦ Ἑρμών, ποὺ εἶναι μικρὸν ὄρος»[4] **D** καὶ ἀκόμη «ταῦτα ἐνεθυμήθην διὰ νὰ ἀνακουφίσω τὴν ψυχήν μου».[5]

Τί ἐνεθυμήθης; εἰπέ μου. —Ὅτι ἐπερνοῦσα εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐγένοντο οἱ χοροί, αἱ πανηγύρεις καὶ ἐκείνη ἡ λατρεία.

«Τὰ πόδια μας στέκονται εἰς τὰς αὐλάς σου, Ἱερουσαλήμ». Ἄλλος λέγει: «εὐχαριστήθηκα ὅταν μοῦ εἶπαν ὅτι ἤλθαμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου. Ἐστάθησαν τὰ πόδια μας εἰς τὰς αὐλάς σου Ἱερουσαλήμ» (στίχ. 1-2).

Εἶδες ὑπερβολὴν χαρᾶς; Ἐπειδὴ ἀπελάμβαναν αὐτὰ τὰ πράγματα, ἔχαιρον καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια, ἀφοῦ σφιχταγκάλιαζαν μὲ μεγάλον πόθον τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς καὶ τὴν πόλιν. **E** Ἔτσι συνηθίζει νὰ πράττῃ πάντοτε ὁ Θεός. Διότι ὅταν ἔχωμεν τὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν, τότε τὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ ἰδικά μας χέρια, ὥστε ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἐπέτυχεν ἡ ἀπόλαυσίς των νὰ τὸ κάμῃ ἡ στέρησίς των.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχουν πάθει καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι κρατοῦν σφικτὰ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναόν, ἐνῷ εὐγνωμονοῦν τὸν Θεόν, διότι ἐπῆραν τὴν πατρίδα πάλιν.

«Ἱερουσαλήμ, ἡ ὁποία οἰκοδομεῖσαι ὡσὰν πόλις». Ἄλλος: «Αὐτὴν ποὺ εἶναι οἰκοδομημένη ὡσὰν πόλις». **339 A** Ἢ λοιπὸν συμφώνως πρὸς τοὺς Ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτὰς θὰ ἐκλάβωμεν τὴν πρότασιν αὐτὴν (ὅτι θὰ οἰκοδομηθῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ ὡσὰν πόλις), ὁπότε ὁ λόγος φανερώνει τὸν χρόνον πρὸ τῆς ἀνοικοδομήσεώς της, ἢ συμφώνως πρὸς τὸν ἄλλον ἑρμηνευτὴν «ἐπήραμεν πάλιν τὴν Ἱερουσαλήμ, ποὺ ἔχει οἰκοδομηθῇ ὡσὰν πόλις», ποὺ ἐκθέτει τὰ ὅσα ἔγιναν μετὰ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Ἐπειδὴ τότε ὑπῆρχον μεγάλη ἐρημία εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πόλεως καὶ ἐρείπια, ἀφοῦ οἱ πύργοι εἶχαν κρημνισθῆ, τὰ τείχη εἶχαν καταρριφθῆ καὶ ἔμεναν μόνον λείψανα τῆς ἀρχαίας πατρίδος. Ἀφοῦ ἐπέστρεψαν καὶ εἶδαν τὴν ἐρημίαν, ἐπαναφέρουν εἰς τὴν μνήμην τὴν παλαιὰν ἐκείνην εὐτυχίαν καὶ διηγοῦνται τοὺς ἐπαινετικοὺς λόγους της λέγοντες, **B** ὅτι ἡ ἔνδοξος καὶ περίφημη πό-

3. Ψαλμ. 41, 3.
4. Ψαλμ. 41, 7.
5. Ψαλμ. 41, 5.

λις πού εἶχεν ἐκκλησίαν, ἄρχοντας, βασιλεῖς, ἀρχιερεῖς καὶ ὑπερηφανεύετο διὰ τὴν ὡραιότητά της, τώρα ἔχει περιβληθῆ αὐτὴν τὴν σκυθρωπὴν μορφήν. Ὅτι δὲ αὐτὰ ἐννοεῖ, ἄκουσε τὰ ἑξῆς: «Ἰερουσαλήμ, ἡ ὁποία οἰκοδομεῖσαι σὰν πόλις». Διότι τότε δὲν ἦτο οὐδόλως πόλις. Αὐτὸ εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο πού προσθέτει: «ἡ ὁποία καθ' ἑαυτὴν εἶναι συνδεδεμένη». Διότι ἀναφέρει τὰς καλῶς κατηρτισμένας οἰκοδομάς της, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν πυκνότητα καὶ ὅτι τίποτε ἔρημον δὲν εἶχεν εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἦτο πυκνοκατοικημένη, ὁλοκληρωμένη, συγκεκροτημένη, συνεχομένη καὶ τόσον συνδεδεμένη πρὶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν.

C Διὰ τοῦτο κάποιος ἑρμηνευτὴς διὰ νὰ φανερώση αὐτὸ λέγει: «ἡ ὁποία ἔχει συνάφειαν».

Κατόπιν αὐτοῦ ἀναφέρει καὶ ἄλλο ἐγκώμιον αὐτῆς. «Διότι ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαὶ τοῦ Κυρίου· μαρτύριον εἰς τὸν Ἰσραὴλ εἶναι ἐκεῖ νὰ δοξολογοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Μὲ αὐτό, πράγματι, ἐστολίζετο ἡ πόλις· ὄχι τόσον μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὰ οἰκοδομήματα, ὅσον μὲ τὸ νὰ συγκεντρώνωνται ἐκεῖ ὅλοι, εἴτε ἐγίνετο κάποια συνέλευσις, εἴτε συνάθροισις τοῦ λαοῦ ἢ εἶχε προταθῆ σύσκεψις διὰ μερικὰ πράγματα. Ἐπειδή, λοιπόν, ὁ ναὸς ἦτο ἐκεῖ, ἡ δὲ ἱεροτελεστία ὁλόκληρη ἐκεῖ ἐγίνετο καὶ ἐκεῖ ἦσαν οἱ ἱερεῖς, οἱ Λευῖται, τὸ ἀνάκτορον, τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, τὰ προπύλαια, αἱ θυσίαι, ὁ βωμός, D αἱ ἑορταί, αἱ πανηγύρεις, αἱ προσευχαί, αἱ ἀκροάσεις καὶ ἐν ὀλίγοις ἐκεῖ εἶχεν συγκροτηθῆ τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας, ἔπρεπεν αἱ φυλαὶ ἐκεῖ νὰ συγκεντρώνωνται καὶ μάλιστα τρεῖς φορὰς κατ' ἔτος κατὰ τὰς ἐπισήμους καὶ ἱερὰς ἑορτάς, δηλαδὴ κατὰ τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστὴν καὶ τὴν Σκηνοπηγίαν. Διότι δὲν ἐπετρέπετο εἰς ἄλλον τόπον.

Πλέκων, λοιπόν, τὸ ἐγκώμιον αὐτῆς λέγει: «ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαί». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «ἐκεῖ ἀνέβησαν σκῆπτρα», ἤτοι φυλαί. Δὲν λέγει ἁπλῶς «φυλαί», ἀλλὰ «φυλαὶ τοῦ Κυρίου». Ὅλαι αἱ φυλαὶ ἦσαν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ δὲν ἐπετρέπετο εἰς αὐτὰς νὰ τελοῦν αὐτὰ εἰς τὴν ἰδικήν των πατρίδα· μόνον ἡ μητρόπολις εἶχε τιμηθῆ μὲ αὐτό, συναθροίζουσα E καὶ ἕλκουσα ὅλους πρὸς τὸ μέρος της.

Αὐτὸ δὲ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ γνωρίσουν τὸν Θόν, ὥστε, ὅταν περιπλανῶνται εἰς ὅλα τὰ μέρη, νὰ μὴ ἔχουν ἀφορμὰς καὶ ἐξόδους πρὸς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων. Διὰ

τοῦτο συνεβούλευσεν ἐκεῖ νὰ θυσιάζουν, ἐκεῖ νὰ προσεύχωνται, ἐκεῖ νὰ τελοῦν πανήγυριν καὶ μὲ τὴν στενότητα τοῦ τόπου περιτειχίζει τὴν παρεκτραπεῖσαν σκέψιν των, ἐμποδίζων 340 A καὶ σταματῶν αὐτήν, ὅταν ὡδηγεῖτο πρὸς τὴν ἀσέβειαν.

Αὐτό, λοιπόν, φανερώνει καὶ αὐτὸς ὅταν λέγῃ: «αἱ φυλαὶ τοῦ Κυρίου, μαρτύριον εἰς τὸν Ἰσραήλ». Τί σημαίνει «μαρτύριον εἰς τὸν Ἰσραήλ»; —Πολὺ μεγάλη μαρτυρία, ἔλεγχος, ἀπόδειξις τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅτι δὲν τοὺς ἀπομένει καμμία συγχώρησις ὅταν ἀποστατοῦν, ἀπομακρύνωνται καὶ λιποτακτοῦν πρὸς τὰ εἴδωλα. Πράγματι, αὐτὸ ἦτο ἡ πιὸ μεγάλη ἀπόδειξις τῆς προνοίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς σοφίας Του. Διότι ἐκεῖ ἀνεγινώσκετο ὁ Νόμος, ὁ ὁποῖος ἔχει διηγήσεις καὶ ἱστορίας διὰ τὰ παλαιὰ κατορθώματα. B Ἐκεῖ συνεδέοντο σφικτὰ μὲ τὴν ἀγάπην, συναναμιγνυόμενοι μεταξύ των. Διότι καὶ αἱ ὑποθέσεις τῶν ἑορτῶν ἐγίνοντο ἀφορμὴ καὶ πρόφασις εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ συναναστρέφωνται μεταξύ των. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι εὑρίσκοντο ὅλοι μαζὶ εἰς τὴν πόλιν, ὁ σεβασμὸς ἦτο μεγαλύτερος, ἡ εὐλάβεια ἦτο ἀνεπτυγμένη καὶ ἀναρίθμητα ἄλλα καλὰ ἐγίνοντο.

«Νὰ δοξολογήσουν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου». Δηλαδή, νὰ εὐχαριστήσουν, νὰ λατρεύσουν, νὰ προσευχηθοῦν, νὰ προσφέρουν, νὰ θυσιάσουν. Ὅλα αὐτὰ παρεκίνουν αὐτοὺς πρὸς τὴν εὐλάβειαν καὶ ἔκαμαν πιὸ ἀσφαλῆ τὴν τελειότητα τῆς πολιτείας.

«Διότι ἐκεῖ ἐκάθισαν οἱ θρόνοι διὰ τὴν δικαιοσύνην, θρόνοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Δαβίδ».

C Ἰδού, ἀναφέρει καὶ ἄλλο προνόμιον τῆς πόλεως. Ποῖον, λοιπόν, εἶναι αὐτό; Ὅτι ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα. Αὐτό, πράγματι, ἐννοεῖ μὲ τὸ «διότι ἐκεῖ ἐκάθισαν οἱ θρόνοι διὰ τὴν δικαιοσύνην, θρόνοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Δαβίδ». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «τοῦ οἴκου Δαβίδ».

Ἡ διπλῆ ἐξουσία, τῶν ἱερέων καὶ τῶν βασιλέων, ἐκεῖ εἶχε τὴν ἕνωσίν της, ὡσὰν νὰ στολίζεται ἡ πόλις δι' αὐτῶν μὲ κάποιον διπλὸν στέφανον καὶ κορώναν. Ἐκεῖ ἦσαν οἱ δικασταί, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνεφέροντο ἀπὸ πολλοὺς ὅσα παρεσιωπῶντο. Διότι ἐὰν εἰς τὰς ἄλλας πόλεις ἐγίνετο κάποια ψηφοφορία, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν κάποια ἀμφιβολία, ὅπως εἰς τὰς ἐφέσεις, ἀνέφερον τὴν ψηφοφορίαν ἐκείνην εἰς τὴν «ἀνάκρισιν» τῶν δικαστῶν D εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐκεῖ ἐδίδετο ἡ ὁριστικὴ λύσις.

Ἀλλὰ τὰ μὲν παλαιὰ γεγονότα τέτοια ἦσαν, ἐνῷ τὰ

σημερινὰ εἶναι πολὺ πιὸ δυσάρεστα. Διότι ὑπάρχει ὁλοκληρωτικὴ ἐρημία καὶ καταστροφή, κρήμνισμα ἐκ θεμελίων καὶ διὰ τοῦ πυρὸς ἐρήμωσις, ὀλίγα λείψανα τῶν οἰκοδομημάτων, σκυθρωπὴ μορφή, ποὺ μόνον ἀνάμνησιν ἔχει τῆς προηγουμένης εὐτυχίας καὶ ὑπαινιγμόν.

Διὰ τοῦτο, λοιπόν, δὲν τελειώνει τὸν λόγον μὲ τὰ μελαγχολικά, ἀλλ' ἐπαναφέρει αὐτὸν εἰς τὰ πιὸ χαρούμενα καὶ λέγει: «Εὐχηθῆτε διὰ τὴν εἰρήνην τῆς Ἱερουσαλήμ».

Τί σημαίνει ἡ πρότασις αὐτή; Ἀντὶ τοῦ «ἀξιώσατε», «παρακαλέσατε» λέγει «εὐχηθῆτε». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «ἀσπάσασθε τὴν Ἱερουσαλήμ», E δηλαδὴ ἱκετεύσατε ὥστε νὰ ἐπανέλθῃ αὐτὴ εἰς τὴν προηγουμένην της εὐτυχίαν, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς πολέμους καὶ νὰ ἀπολαύσῃ ἀσφάλειαν εἰς τὸ ἑξῆς. Ἢ αὐτό, λοιπόν, ἐννοεῖ, ἢ προφητεύει. «Εὐχηθῆτε διὰ τὴν εἰρήνην τῆς Ἱερουσαλήμ», δηλαδὴ θὰ τὴν κυριεύσῃ ἡ εἰρήνη.

«Καὶ ἀφθονία εἰς τοὺς ἀγαπῶντάς σε». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «θὰ ἠρεμήσουν». Ἄλλος: «εἴθε νὰ καλοπεράσουν οἱ ἀγαπῶντές σε». Ἐδῶ εἶναι μεγάλη ἡ ἀφθονία τῆς εὐτυχίας της, ὅταν τὰ ἀγαθὰ δὲν σταματοῦν μέχρις αὐτῆς, 241 A ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἀγαποῦν νὰ τὰ ἀπολαμβάνουν. Εἰς τὰ προηγούμενα, ὅμως, χρόνια ἐγίνετο τὸ ἀντίθετον. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἐμίσουν καὶ τὴν ἐπολέμουν, αὐτοὶ ἦσαν ἰσχυροὶ πολὺ καὶ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἐνδοξότεροι καὶ μὲ εὐκολίαν ἔστηναν μνημεῖα νίκης. Τώρα, ὅμως, ἐκεῖνοι ποὺ σὲ ἀγαποῦν θὰ εὑρίσκωνται εἰς μεγάλην ἀσφάλειαν.

«Οἱ συμπεφραγμένοι σοι». Ἔτσι ὀνομάζει ἡ ἐκείνους ποὺ πρόκειται νὰ συμπράξουν ἢ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως.

«Ἂς ὑπάρξῃ εἰρήνη εἰς τὴν δύναμίν σου». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «εἰς τὸ προπύργιόν σου». Ἄλλος: «εἰς τὸ ὀχύρωμά σου». Τί σημαίνει «εἰς τὴν δύναμίν σου»; B —Εἰς τὰ ὑπάρχοντά σου, εἰς τοὺς κατοίκους σου, εἰς τὴν ἀφθονίαν σου. Ἐπειδή, λοιπόν, ὁ πόλεμος εἶναι καταστρεπτικὸς καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς τὴν κατέστρεψεν, προσεύχεται διὰ τὴν εἰρήνην της. «Καὶ ἀφθονία εἰς τὰ φρούρια τῶν πύργων». Ἄλλος: «εἰς τὰ ἀνάκτορά σου». Ἄλλος: «καλοπέρασις». Ἄλλος: «ἠρεμία». Βεβαίως δὲν προφητεύει δι' αὐτοὺς μόνον τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν προσθήκην ἀναριθμήτων ἀγαθῶν, δηλαδὴ εἰρήνην, ἀφθονίαν, εὐτυχίαν.

Διότι ποία εἶναι ἡ ὠφέλεια τῆς εἰρήνης ὅταν συζοῦν μὲ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πεῖναν; Ποία δὲ ἡ ὠφέλεια τῆς ἀφθονίας ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ πόλεμος; Διὰ τοῦτο, λοιπόν, προφητεύει εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἀγαθά, ὥστε καὶ εἰς εὐημερίαν νὰ εἶναι καὶ νὰ κατέχουν αὐτὴν ἀσφαλῶς διὰ τῆς εἰρήνης.

C «Χάριν τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίον μου». Ἐδῶ ἐννοεῖ τοὺς γείτονας, τοὺς ὁποίους ἐλυπήθησαν, ἂν καὶ τοὺς ἔβλαψαν καὶ προσεύχεται διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰρήνη, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ ταπεινωθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν· ἢ ἐννοεῖ τοὺς ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν.

Χάριν, λοιπόν, τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν γειτόνων μου ἂς γίνῃ εἰρήνη, ὥστε ὕστερα ἀπὸ παρέλευσιν καιροῦ νὰ ἀναπνεύσῃ, ἀφοῦ γίνουν καλλίτεροι ἕνεκα τῶν συμφορῶν.

«Ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ». «Ἕνεκα τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας ἐζήτησα ἀγαθὰ διὰ σέ». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «Θὰ εἴπω εἰρήνην εἰς σέ». Ἐπειδὴ εἶπεν «χάριν τῶν ἀδελφῶν μου D καὶ τῶν πλησίον μου», φανερώνων ὅτι εὔχεται αὐτὸ ὄχι διὰ τὴν ἀξίαν τὴν ἰδικήν των, ἀλλὰ διὰ νὰ εὐεργετήσῃ αὐτοὺς περισσότερον, προσέθεσεν τὸ «ἕνεκα τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας». Δηλαδὴ εὔχομαι τὴν εἰρήνην διὰ τὴν δόξαν Του, ὥστε νὰ ἐπανέλθῃ ἡ λατρεία Του καὶ νὰ γίνῃ περισσοτέρα διδασκαλία. Διότι ἄλλοι μὲν ἐγεννήθησαν κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἄλλοι δὲ ἔγιναν μάρτυρες καὶ τῆς καταβάσεως καὶ τῆς ἐπιστροφῆς.

Ὅταν ἐτελεῖτο ἡ λατρεία, ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμάνθανον ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους, δηλαδὴ τὴν παλαιὰν εὐτυχίαν καὶ ὅτι ἂν καὶ εἶχον αὐτὰ τὰ ἀγαθά, τὰ ἐστερήθησαν.

Παρατηρεῖς πῶς περιορίζει τὴν ἀπερισκεψίαν των, E διὰ νὰ μὴ νομίζουν ὅτι ἔχουν λάβει πάλιν τὰ ἀγαθά, ἀφοῦ ἐτιμωρήθησαν ἀρκετά, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν ὅτι ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ; ἀφοῦ δὲ μάθουν αὐτὸ νὰ παραμένουν ἐκεῖ μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν καὶ νὰ μὴ δοκιμάσουν τὰ ἴδια ἐὰν ἁμαρτήσουν;

Αὐτά, λοιπόν, ἀφοῦ γνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς, ἂς μὴ πράττωμεν σφάλματα· ἐὰν δὲ κάποτε συμβῇ νὰ ἁμαρτήσωμεν, ἂς φροντίζωμεν νὰ σηκωνώμεθα γρήγορα καὶ νὰ μὴ ἐπιστρέφωμεν εἰς τὰ προηγούμενα, διὰ νὰ μὴ ἀκούσωμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν εἰς τὸν παράλυτον:

«Κοίταξε, ἔχεις γίνει ὑγιής· μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῆ κάτι χειρότερον».[6]

Διὰ τοῦτο, βεβαίως, ὡμίλησεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· διὰ νὰ διδάξῃ καὶ τοὺς ἐναρέτους νὰ διατηρήσουν τὴν ἀρετὴν μὲ ἀσφάλειαν, καὶ τοὺς ἀπαλλασσομένους ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας νὰ παραμένουν εἰς τὴν ἀρίστην ἀλλαγήν, ὥστε ὅλοι μαζὶ νὰ κερδίσουν τὰ ἐπουράνια ἀγαθά.

Εἴθε αὐτὰ ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις αἰωνίως. Ἀμήν.

6. Ἰωαν. 5, 14.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΒ' (122) ΨΑΛΜΟΝ

B «Πρὸς σὲ ὕψωσα τὰ μάτια μου, ὁ ὁποῖος κατοικεῖς εἰς τὸν οὐρανόν».

Βλέπεις ὅτι παντοῦ εἶναι καταφανὴς ἡ ὠφέλεια τῆς αἰχμαλωσίας. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πάντοτε εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ κοσμικὰ καὶ ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Ἀσσυρίους καὶ Αἰγυπτίους, εἰς τὴν περικύκλωσιν τῶν τειχῶν καὶ εἰς τὸ μεγάλο ποσὸν τῶν χρημάτων, ἀφοῦ ἀποσπάσουν τοὺς ἑαυτούς των ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, καταφεύγουν εἰς τὸ ἀκαταμάχητον χέρι, εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς ἐκείνην τὴν ἐλπίδα καὶ ἀποκτοῦν ὑψηλὸν φρόνημα· ὅταν δὲ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ δὲν ἠσχολοῦντο μὲ τὸν ναόν, ἐπειδὴ τὸν κατέστρεψαν ἄλλοι, ἐπικαλοῦνται πλέον τὸν Θεὸν ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Λέγεται δὲ ὅτι κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν, ὄχι ἐπειδὴ περιορίζεται εἰς κάποιον τόπον — **C** διότι Αὐτὸς γεμίζει τὰ πάντα -- ἀλλ' ἐπειδὴ μᾶλλον ἐπαναπαύεται εἰς τὰς δυνάμεις ποὺ εὑρίσκονται ἐκεῖ. Ἐξ ἄλλου λέγεται, ὅτι κατοικεῖ καὶ μέσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους: «θὰ κατοικήσω μέσα εἰς αὐτοὺς καὶ θὰ περιπατήσω μεταξύ των».[1]

Ὅταν, λοιπόν, ἦλθαν εἰς τὴν χώραν τῶν βαρβάρων, ἐδιδάχθησαν μεγάλας ἀληθείας· τὸ ὅτι ἔχουν ἀποχωρισθῆ ὅλα τὰ κοσμικὰ καὶ ἔχουν γνωρίσει σαφῶς, ὅτι παντοῦ προσκαλούμενος ὁ Θεὸς μὲ εὐκολίαν κατανεύει. Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀνατείλῃ ἡ ἀκτὶς τοῦ νέου τρόπου ζωῆς, ὁ προφήτης ἀρχίζει νὰ προανακηρύττῃ τὰ μελλοντικά, χαλαρώνων τὴν φύλαξιν τῶν τόπων ἠρέμως καὶ ἀλληγορικῶς.

D «Ἰδού, ὅπως τὰ μάτια τῶν δούλων εἶναι εἰς τὰ χέρια τῶν κυρίων των καὶ ὅπως τὰ μάτια τῆς δούλης εἶναι εἰς τὰ χέρια τῆς κυρίας της, ἔτσι εἶναι καὶ τὰ μάτια μας πρὸς τὸν Κύριον τὸν Θεόν μας ἕως ὅτου μᾶς εὐσπλαγχνισθῇ».

Κοίταξε ἐδῶ πάλιν τὴν αὔξησιν τῆς εὐσεβείας· διότι

1. Β' Κορ. 6, 16.

δὲν ἐλπίζουν μόνον δι' ὀλίγον χρόνον, ἀλλὰ πάντοτε εἶναι προσηλωμένοι καὶ ἀφωσιωμένοι. Διὰ τοῦτο, βεβαίως, ἀνέφεραν αὐτὸ τὸ παράδειγμα, ὑπαινισσόμενοι αὐτό· ὅτι, δηλαδή, ἀπὸ πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν εἶχον ἐλπίδα βοηθείας, οὔτε συμμαχίας καὶ εἰς κανένα ἄλλον δὲν κοιτάζουν. Ὡς γνωστὸν ἡ δούλη καὶ ὁ δοῦλος μόνον μίαν αἰτίαν τῆς διατροφῆς καὶ τῆς ἐνδυμασίας ἔχουν, τὸ νὰ προσβλέπουν εἰς τοὺς κυρίους των· δὲν ἀπομακρύνονται, **Ε** ἀλλὰ περιμένουν μέχρις ὅτου λάβουν κάτι καὶ ἐὰν τὸ λάβουν τοὺς εὐγνωμονοῦν. Αὐτὸ δὲ πράττουν συνεχῶς.

Αὐτό, λοιπόν, ἐπιθυμῶν νὰ φανερώσῃ, ὅτι πρὸς Αὐτὸν κοιτάζουν καὶ διαρκῶς αὐτὸ πράττουν καὶ καμμίαν ἄλλην ἐλπίδα δὲν ἔχουν καὶ ὅτι εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἀναμονὴν ἐκείνης τῆς βοηθείας καί, τέλος, ὅτι τὰ ἰδικά των ὅλα εἶναι ἰδικά του, ἀνέφερεν τὴν δούλην καὶ τοὺς δούλους.

343 **Α** Κοίταξε πῶς ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους προηγουμένως παρεκάλουν νὰ τρέξουν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἤκουον αὐτὸ μὲ κάποιαν ἀηδίαν καὶ ἀδιαφορίαν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τώρα ἔγιναν τόσον καλλίτεροι λόγῳ τῆς συμφορᾶς, ὥστε νὰ μὴ θέλουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ Αὐτόν, ἀλλὰ νὰ παραμένουν, νὰ ὑπηρετοῦν καὶ νὰ ζητοῦν τὰ ἰδικά του.

«Ἕως ὅτου μᾶς εὐσπλαγχνισθῇ». Δὲν εἶπεν «ἕως ὅτου πληρώσῃ τὸν μισθόν», οὔτε «ἕως ὅτου πληρώσῃ τὴν ἀμοιβήν», ἀλλ' «ἕως ὅτου μᾶς ἐλεήσῃ». Καὶ σύ, λοιπόν, ἄνθρωπε, περίμενε συνεχῶς, ἔστω καὶ ἂν λάβῃς, ἔστω καὶ ἂν δὲν λάβῃς. Ἐὰν δὲν λάβῃς, μὴ ἀπομακρυνθῇς καὶ ὁπωσδήποτε θὰ λάβῃς. Διότι, ἐὰν ἐκεῖνον τὸν σκληρὸν ἄρχοντα ἐλύγισεν ἡ ἐπιμονὴ τῆς χήρας,[2] ποίαν συμπάθειαν θὰ εἶχες σύ, ὁ ὁποῖος τόσον γρήγορα ἀπομακρύνεσαι, ἀδιαφορεῖς καὶ μουδιάζεις; **Β** Δὲν βλέπεις πῶς αἱ δοῦλαι εἶναι ἀφωσιωμέναι εἰς τοὺς κυρίους των, χωρὶς νὰ ἀφήνουν νὰ πλανῶνται ἔξω ἡ σκέψις καὶ τὸ μάτι;

Ἔτσι πράττε καὶ σύ· ἀκολούθησε μόνον τὸν Θεὸν καὶ ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃς τὰ ἄλλα νὰ γίνῃς ἕνας ἐκ τῶν δούλων του. Τότε ὁπωσδήποτε θὰ λάβῃς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διὰ τὸ συμφέρον σου ζητεῖς.

«Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, διότι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐγεμίσαμεν ἀπὸ ἐξευτελισμόν. Ἡ ψυχή μας ἐγέμισεν ἕως ἐπάνω».

Εἶδες ἀπελπισμένην ψυχήν; Ζητοῦν νὰ σωθοῦν μὲ

2. Λουκ. 18, 1-8.

τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τότε ὄχι ἐπαξίως, ἀλλὰ διότι ἐτιμωρήθησαν πολύ, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Δανιήλ: «ὅτι ἐγίναμεν μικρότεροι ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς».[3] Αὐτό, βεβαίως, λέγουν καὶ αὐτοὶ μὲ ὅσα παρακαλοῦν. Ὑπεμείναμεν τὴν μεγαλυτέραν τραγῳδίαν· **C** ἐστερήθημεν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν· ἐγίναμεν δοῦλοι τῶν βαρβάρων καὶ κατηγορούμενοι· κατεπονήθημεν ἀπὸ τὴν πεῖναν, τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν δίψαν· ἐξοδεύσαμεν ὅλον τὸν χρόνον περιφρονούμενοι καὶ καταπατούμενοι. Διὰ ταῦτα, λοιπόν, συγχώρησέ μας καὶ ἐλέησέ μας. Τί δὲ σημαίνει «ἡ ψυχή μας ἐγέμισεν ἕως ἐπάνω»; Καὶ αὐτὴ ἡ ψυχή μας, λέγει, παρέλυσεν καὶ ἐξησθένησεν ἕνεκα τῶν πολλῶν κακῶν. Διότι ὑπάρχουν πολλοί, οἱ ὁποῖοι δοκιμάζουν συμφοράς, ἀλλὰ τὰς ὑπομένουν μὲ γενναιότητα.

Ἀλλ' ἡμεῖς, λέγει, ἐχάσαμεν καὶ αὐτό, ἐπειδὴ ταλαιπωρούμεθα, στενοχωρούμεθα καὶ κτυπῶμεν τὸ στῆθός μας. Διότι ὁ Θεὸς διορθώνει αὐτοὺς μὲ τὰ ἀντίθετα, ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν καθὼς ἔπρεπε τὰς τιμάς. Αὐτὸ δὲ ἠμπορεῖς νὰ ἴδῃς, ὅτι Αὐτὸς τὸ πράττει παντοῦ. **D** Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὸν Ἀδάμ· ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησεν καλῶς τὴν κατοίκησιν εἰς τὸν παράδεισον, διώρθωσεν αὐτὸν μὲ τὴν ἐκδίωξιν· τὴν δὲ γυναῖκα, ποὺ ἔγινε χειρότερη μὲ τὴν ἰσοτιμίαν, τὴν ἔκαμεν καλλίτερη μὲ τὴν δουλείαν καὶ μὲ τὴν ὑποταγήν. Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἰδίους τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γίνει χειρότεροι μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς κατοικίας των, ποὺ ἀπεμακρύνθησαν καὶ παρεξετράπησαν, τοὺς διορθώνει μὲ τὰ ἀντίθετα.

Αὐτοί, παρακαλοῦντες νὰ ἐπιτύχουν τὴν εὐσπλαγχνίαν, λέγουν πρὸς τὸν Θεόν: «ἡ ψυχή μας ἐγέμισεν ἕως ἐπάνω».

«Ἡ κατηγορία εἰς τοὺς εὐτυχισμένους καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς εἰς τοὺς ὑπερηφάνους». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «ἡ ψυχή μας εἶναι χορτασμένη ἀπὸ πολλά, τὰ ὁποῖα λέγουν οἱ εὐτυχοῦντες καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξευτελισμοὺς τῶν ὑπερηφάνων». Ἄλλος λέγει: «ἀπὸ τὸ περίπαιγμα τῶν ὑπερηφάνων». **Ε** Ἄλλος: «ἀπὸ τὸν ἐξευτελισμὸν αὐτῶν τῶν εὐτυχισμένων».

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἔχουν τὸ ἴδιον νόημα, διότι διεκτραγῳδοῦν τὴν ταλαιπωρίαν μὲ τὸ νὰ λέγουν, ὅτι «ἐχορ-

3. Δαν. 3, 15 (προσ. Ἀζαρίου).

τάσθη ἡ ψυχή μας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μᾶς ἐξευτελίζουν». Οἱ Ἑβδομήκοντα, ὅμως, λέγουν κάτι ἄλλο· νὰ μεταφερθοῦν, δηλαδή, αὐτὰ εἰς ἐκείνους 334 A καὶ νὰ ἀπολαύσουν τὰ ἴδια, ὅσα μᾶς ἔκαμαν· εἴθε νὰ καταπέσῃ ἡ ἀλαζονεία των καὶ ἡ ἐξόγκωσις.

Αὐτό, βεβαίως, θὰ ἠμποροῦσεν νὰ ἰδῇ κάποιος ὅτι γίνεται πολλὰς φοράς· διότι ὁ Θεὸς συνηθίζει νὰ πράττῃ αὐτὸ διαρκῶς. Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ ὑπερήφανοι, τοὺς χαμηλώνει καὶ τοὺς ἀλαζόνας ταπεινώνει, ὥστε αὐτοὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸν δρόμον, ποὺ τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τὴν κακίαν. Διότι τίποτε δὲν εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν.

Διὰ τοῦτο ὑπάρχουν δοκιμασίαι, θλίψεις, θνητὸν σῶμα καὶ πολλαὶ κρίσιμαι περιστάσεις τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ὑπάρχουν τὰ πάθη καὶ αἱ ἀσθένειαι, ὥστε ἀναρίθμητα χαλινάρια νὰ κρατοῦν περικυκλωμένην τὴν ψυχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία εὐκόλως ὑπερηφανεύεται καὶ ἀνυψώνεται πρὸς τὴν ἀλαζονείαν.

Μὴ ταράσσεσαι, λοιπόν, ἀγαπητέ μου, ὅταν δοκιμάζεσαι· B ἀλλά, ἀφοῦ ἐνθυμηθῇς τὸν προφήτην ποὺ λέγει «εἶναι καλὸν εἰς ἐμὲ ἐπειδὴ μὲ ἐταπείνωσες, διὰ νὰ μάθω τὰς ἐντολάς σου»,[4] νὰ δέχεσαι τὴν συμφορὰν ὡσὰν φάρμακον, νὰ χρησιμοποιῇς καθὼς πρέπει τὴν δοκιμασίαν καὶ ἔτσι θὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἐπιτύχῃς μεγαλυτέραν γαλήνην.

Εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ γίνωμεν ἄξιοι αὐτῆς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

4. Ψαλμ. 118, 71.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΓ΄ (123) ΨΑΛΜΟΝ

«Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἦτο μαζί μας».

C Αὐτὸ ποὺ εἶπα πολλὰς φοράς, αὐτὸ λέγω καὶ τώρα καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω· ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἱκανὴ νὰ παρακινήσῃ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἐκείνους, ποὺ εἶναι προσεκτικοί.

Κοίταξε ἐκείνους, ποὺ ἔτρεχαν πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν, ποὺ περιφρονοῦσαν τὸν Θεὸν καὶ παρεξετράπησαν εἰς τὴν ἀσέβειαν, τί λέγουν τώρα μετὰ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ πῶς ἀποδίδουν τὴν σωτηρίαν των εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ προφήτης δέ, ὡσὰν ἄριστος διευθυντὴς χοροῦ, προτρέπει αὐτοὺς νὰ λέγουν συνεχῶς τὰ ἴδια. Ἀφοῦ, λοιπόν, εἶπεν τὸ «πρῶτος» συνιστᾷ καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπως ὁ διδάσκαλος τοὺς μαθητάς, νὰ λέγουν: «ἂς εἴπῃ, λοιπόν, ὁ Ἰσραήλ: D ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἦτο μαζί μας ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐξηγέρθησαν ἐναντίον μας, θὰ μᾶς κατεβρόχθιζον ζωντανούς». Διότι καὶ ἄοπλοι ἦσαν καὶ γυμνοί, αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι, μόλις εἶχον ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ εἶχον πόλιν χωρὶς τείχη, μᾶλλον δὲ οὔτε πόλιν καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἦσαν ἕτοιμον θήραμα δι' ὅλους· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔγινεν δι' αὐτοὺς τεῖχος καὶ πύργος.

Αὐτό, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς ἂς λέγωμεν· ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἦτο μαζί μας θὰ μᾶς κατεβρόχθιζαν ζωντανούς. Διότι, τί δὲν θὰ ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἐχθρός μας ὁ διάβολος, ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἦτο μαζί μας; Ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Σίμωνα: «Σίμων, Σίμων (πόσας φοράς) σᾶς ἐζήτησεν ὁ Σατανᾶς διὰ νὰ σᾶς κοσκινίσῃ ὅπως τὸ σιτάρι, E ἐγὼ ὅμως προσευχήθηκα διὰ σὲ διὰ νὰ μὴ σὲ ἐγκαταλείψῃ ἡ πίστις σου»;[1]

Πράγματι, τὸ θηρίον αὐτὸ εἶναι πονηρὸν καὶ ἀχόρταγον καὶ ἐὰν δὲν ἐχαλιναγωγεῖτο συνεχῶς, θὰ ἀνέτρεπεν καὶ θὰ συνέχεεν τὰ πάντα. Διότι ἐὰν εἰς τὸν εὐτυχῆ Ἰὼβ ἔλαβεν κάποιαν μικρὴν ἐξουσιοδότησιν καὶ κατέ-

1. Λουκ. 22, 31.

στρεψεν ἐξ ὁλοκλήρου τὸ σπίτι του, ἐκολόβωσε τὸ σῶμα του, ἐδημιούργησεν τόσον μεγάλην τραγῳδίαν, κατέστρεψεν τὴν περιουσίαν του, τὰ παιδιά του ἐσκέπασεν μὲ χῶμα, ἔκαμεν τὸ σῶμα του νὰ γεμίση σκώληκας, τὴν γυναῖκα του ὤθησεν ἐναντίον του, προέτρεψεν τοὺς φίλους, τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ὑπηρέτας νὰ εἴπουν εἰς αὐτὸν τέτοια λόγια· ἐὰν δὲν συνεκρατεῖτο μὲ ἀναρίθμητα χαλινάρια, 345 A πῶς δὲν θὰ κατέστρεφεν ὅλους;

«Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἦτο μαζί μας». Διότι καὶ πολὺ ὀλίγοι ἦσαν καὶ μηδαμινοὶ καὶ πολλοὶ ἐπετίθεντο ἐναντίον των ὅταν ἐπέστρεψαν.

Ἐν τούτοις ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἀπεδεικνύετο καὶ μὲ αὐτό· ὅτι δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀσφάλειαν διὰ μιᾶς, ἀλλ' ἠρέμως καὶ κατ' ὀλίγον. Ἔπραττεν δὲ αὐτὸ διὰ νὰ διατηρῇ αὐτοὺς εἰς τὴν θεογνωσίαν καὶ διὰ νὰ μὴ ἀφήση νὰ χαθῇ ἡ διόρθωσις ποὺ ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν. Διότι, ἐπειδὴ ἦτο σύνηθες ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς συμφορὰς νὰ τοὺς κάμη πιὸ ἀδιαφόρους, ἀφήνει αὐτοὺς συνεχῶς νὰ δοκιμάζωνται B καὶ μὲ αὐτὴν ἀκόμη τὴν προσφορὰν τῶν ἀγαθῶν, διὰ νὰ ἔχουν τὰς δοκιμασίας ὡσὰν διαρκῆ ἄσκησιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς.

Διὰ τοῦτο οὔτε εἰς τὰς συμφορὰς ἀφήνει πάντοτε τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ μὴ κουρασθοῦν, οὔτε εἰς τὰς ἀνέσεις, διὰ νὰ μὴ γίνωνται πιὸ ἀδιάφοροι· ἀλλὰ μὲ τὰς ἐναλλαγὰς ποικίλλει τὴν σωτηρίαν των.

«Θὰ μᾶς κατεβρόχθιζον ζωντανούς». Εἶδες πῶς παριστάνει τὴν ἀγριότητα τῶν ἐπιτιθεμένων; Διότι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι τέτοιοι, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν σκληρότητα θηρίων, μᾶλλον δὲ ποὺ μεταχειρίζονται τοὺς συνανθρώπους των χειρότερα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα. Διότι, τὸ μὲν θηρίον ἀφοῦ ἐπιτεθῇ μίαν φορὰν ἀπομακρύνει τὴν ὀργὴν καὶ ἀναχωρεῖ ἢ ἀφοῦ ἀποκρουσθῇ δὲν ἐπιτίθεται πάλιν· οἱ ἄνθρωποι δὲ καὶ ἂν ἀποτύχουν πολλὰς φοράς, πολλὰς φορὰς ἐπιτίθενται, C ἐπιθυμοῦντες νὰ γευσθοῦν τὰς ἰδίας τὰς σάρκας.

Τέτοια εἶναι ἡ ὀργή, ἐπειδὴ δὲν ἔχει λογικήν· ἔτσι ἀκμάζει τὸ πάθος καὶ ἀναβράζει.

Πῶς θὰ ἠμποροῦσεν νὰ ἐξαλειφθῇ αὐτὴ ἡ ἀσθένεια; —Ἐὰν σκεφθῶμεν τὰ ἀνθρώπινα, ἐὰν κατανοήσωμεν τί εἶναι ὁ θάνατος καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀναχωροῦν κάθε ἡμέραν, ἐὰν παρατηρήσωμεν καλῶς τὴν ὕπαρξίν μας, ὅτι εἴμεθα, δηλαδή, χῶμα καὶ σκόνη. Ἐὰν δὲ ἡ ὡραιότης τῆς μορφῆς ἐξαπατᾷ ἀκόμη τὴν σκέψιν σου, πήγαινε εἰς τὰ μνήματα καὶ εἰς τὰς νεκροθήκας τῶν γονέων σου καὶ κοίταξε αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἐκεῖ, πῶς ἔχουν διαλυθῇ σὲ χῶμα D καὶ τότε θὰ δεχθῇς μεγάλην ἀφορμὴν διὰ νὰ εἶσαι πιὸ ταπεινός.

Μὴ μὲ κατηγορήσῃς ὅτι ὁ λόγος εἶναι δυσάρεστος. Διότι, καθὼς ἀκριβῶς οἱ ἔχοντες πυρετόν, ὅταν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ καθαρὸν ἀέρα, παρομοίως καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν κυριευθῇ ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν παθῶν, ἐὰν ἔλθουν εἰς τὰ μνήματα, ἐξορίζουν πολλὰς ἀσθενείας, ὡσὰν νὰ ἔχουν καταλάβει μίαν ὑγιεινὴν περιοχήν. Διότι καὶ ἡ θέα μόνον τῆς νεκροθήκης ἀρκεῖ διὰ νὰ ταπεινώσῃ καὶ ἐκεῖνον ποὺ εἶναι πολὺ ὑπερήφανος.

Ἀπὸ αὐτὰ παράπεμψε τὴν σκέψιν σου εἰς τὴν μέλλουσαν φοβερὰν ἡμέραν, εἰς ἐκεῖνα τὰ βασανιστήρια καὶ τὰς εὐθύνας, E εἰς τὰς τιμωρίας ποὺ δὲν ἔχουν παρηγορίαν, ἐκεῖ ὅπου κανεὶς δὲν θὰ σοῦ συμπαρασταθῇ. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὡσὰν ἐπῳδὰς ἀποκοίμισε τὰ πάθη σου. Παρατήρησε δὲ καὶ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν μετατοπίζονται ἀπὸ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν πτωχείαν καὶ ἀπὸ τὴν δόξαν εἰς τὸν ἐξευτελισμόν· καὶ ἐὰν θέλῃς νὰ ὀργίζεσαι, ὄχι εἰς τὸν συγγενῆ, ἀλλὰ εἰς τὸν πονηρὸν δαίμονα. Ἔχεις ποῦ νὰ ἐξοδεύσῃς τὸ πάθος· μὲ ἐκεῖνον νὰ μὴ συμφιλιωθῇς ποτέ· 346 A εἰς ἐκεῖνον ἐξόδευσε καὶ δαπάνησε τὴν ὀργήν σου· εἰς ἐκεῖνον στῆσε παγίδα· ποτὲ νὰ μὴ χορτάσῃς πολεμῶν αὐτόν.

«Ὅταν θὰ ὠργίζοντο πολὺ ἐναντίον μας· θὰ μᾶς κατεπόντιζε τὸ νερό, ἡ ψυχή μας ἐπέρασεν ἀπὸ χείμαρρον· ἡ ψυχή μας ἐπέρασε τὸ νερὸ ποὺ δὲν ἔχει ὑποστάθμην».

Μὲ τὰς λέξεις «χείμαρρον» καὶ «ὕδωρ» ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ἀνέκφραστην ὀργὴν τῶν ἐχθρῶν. Διότι εἶναι ὅπως τὸ νερό, ποὺ φέρεται ἀτάκτως καὶ τὸ ὁποῖον μὲ μεγάλην ὁρμὴν καὶ βιαιότητα παρασύρει ὅ,τι συναντᾷ. Δὲν ἐννοεῖ ἐδῶ μόνον τὴν ὁρμὴν τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν διάβασιν.

B Ἂς μὴ πίπτωμεν κατὰ γῆς, λοιπόν, ὅταν ἐπιτίθενται αἱ συμφοραί. Ὁποῖαι καὶ ἂν εἶναι, χείμαρρος εἶναι καὶ σύννεφον ποὺ περνᾷ γρήγορα. Ὅ,τι καὶ νὰ ὀνομάσῃς λυπηρόν, ἔχει τέλος· ὅ,τι καὶ νὰ ὀνομάσῃς τρομερόν, ὑπάγει πρὸς τὸ τέλος. Διότι ἐὰν δὲν εἶχον τέλος, δὲν θὰ ἀντεχεν ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου.

Παρασύρει, ὅμως, πολλούς, λέγει κάποιος. —Ὄχι,

ὅμως, ἕνεκα τῆς ὁρμῆς τῆς ἰδικῆς της, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας μερικῶν καὶ ἐκείνων ποὺ ἀνατρέπονται μὲ εὐκολίαν. Διὰ νὰ μὴ παρασυρθῶμεν, λοιπόν, καὶ νὰ μὴ βαδίζωμεν εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τοῦ χειμάρρου τῆς ὀργῆς, ἂς παρατηρήσωμεν καλῶς τοὺς τόπους του, ἂς κρατῶμεν καλῶς τὴν ἱερὰν ἄγκυραν, ὥστε νὰ μὴ ὑποστῶμεν κανένα ναυάγιον. Διότι καὶ ὁ χείμαρρος εἶναι φοβερὸς μέχρις ὡρισμένου καιροῦ καὶ πάλιν ὑπερμέτρως χαμηλώνει.

«Θὰ μᾶς κατεπόντιζεν τὸ ὕδωρ». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: C «τότε τὰ ὕδατα θὰ μᾶς ἐσκέπαζαν, ποὺ ἦλθαν ἐναντίον μας ὡσὰν χαράδρα». «Ἡ ψυχή μας ἐπέρασεν τὸ ὕδωρ ποὺ δὲν ἔχει ὑποστάθμην». Ἄλλος λέγει: «τότε οἱ ὑπερήφανοι ἐπέρασαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ψυχήν μας ὅπως τὰ ὕδατα».

Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ; Πῶς δὲν ἄφησεν αὐτοὺς νὰ πνιγοῦν, ἂν καὶ εὑρέθησαν εἰς τόσον μεγάλας συμφοράς; Διὰ τοῦτο, λοιπόν, ἀφήνει νὰ αὐξάνωνται αἱ συμφοραί· ὄχι διὰ νὰ μᾶς καταποντίσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς κάμῃ καλλιτέρους καὶ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεώς Του.

D Ἐδῶ «ὑπερηφάνους» ὀνομάζει τοὺς ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ ἐπετέθησαν πιὸ ὁρμητικὰ ἀπὸ κάθε χείμαρρον καὶ ἀπὸ κάθε ἀνυπόφορον ὕδωρ, καθόλου δὲν ἔβλαψαν αὐτούς. Αἰτία δὲ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἶναι ἡ συμμαχία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑποστήριξις ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἡ ἀνίκητη βοήθεια.

Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ αὐτός, ἀφοῦ ἀνέφερεν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς συμφοράς, ἀναφέρει καὶ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐχάρισεν αὐτὴν τὴν ἀπαλλαγὴν καὶ μάλιστα μαζὶ μὲ ἐπαινετικοὺς λόγους.

«Ἂς εἶναι εὐλογημένος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος δὲν μᾶς ἔδωκεν ὡς θήραμα εἰς τὰ δόντια των. Ἡ ψυχή μας ἐσώθη ὡσὰν σπουργίτης ἀπὸ τὴν παγίδα τῶν κυνηγῶν».

Εἶδες πῶς παριστάνει καὶ τὴν ἰδικήν των ἀδυναμίαν καὶ τὴν δύναμιν ἐκείνων; Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἐπετέθησαν ὡσὰν θηρία καὶ λέοντες, E ἕτοιμοι νὰ γευσθοῦν καὶ τὰς σάρκας ἀκόμη καὶ ὡπλισμένοι μὲ τὴν δύναμιν καὶ μὲ τὴν ὀργήν· οἱ ἄλλοι δὲ ἦσαν πιὸ ἀδύνατοι ἀπὸ κάθε σπουργίτην.

Ἀληθῶς, τότε κυρίως ἐπιδεικνύονται τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὅταν οἱ ἀδύνατοι νικοῦν τοὺς ἰσχυρούς. Ἡ ἐπίθεσις αὐτῶν εἶναι ἀνυπόφορη, ὄχι μόνον ἕνεκα αὐτοῦ ὅτι, δηλαδή, οἱ μὲν εἶναι δυνατοὶ καὶ φοβεροὶ καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ μεγάλην ὀργὴν καὶ προετοιμασμένοι νὰ γευσθοῦν τὰς σάρκας, οἱ δὲ ἄλλοι εἶναι ἀδύνατοι, ὀλίγοι καὶ εὐπρόσβλητοι· ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ἂν καὶ εἶχον περικλεισθῇ μέσα εἰς τὰς συμφοράς 347 A καὶ εἶχον εἰσέλθει εἰς τόσον μεγάλας δυσκολίας καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἦσαν περικυκλωμένοι ἀπὸ τοὺς πολέμους, ἐν τούτοις ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι πλούσιος καὶ ἠμπορεῖ νὰ σώζῃ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἔστω καὶ κατόπιν τῆς ἐπιθέσεως τῶν συμφορῶν, Αὐτός, λέγει, μὲ μεγάλην εὐκολίαν μᾶς ἠλευθέρωσεν.

Αὐτό, λοιπόν, ἐπιθυμῶν νὰ παρουσιάσῃ, εἶπεν αὐτά: «ἡ ψυχή μας ἐσώθη ὡσὰν σπουργίτης ἀπὸ τὴν παγίδα τῶν κυνηγῶν· ἡ παγὶς κατεστράφη καὶ ἡμεῖς ἐσώθημεν». Κατόπιν ἐκθέτων τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας, προσέθεσεν: «ἡ βοήθειά μας εἶναι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».

Εἶδες τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ προστάτου; B Ἐξηφάνισεν καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀφορμὰς τῆς ἐπιθέσεως. Αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσεν κάποιος νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἀλληγορικῶς, ἀναφερόμενον εἰς τὸν διάβολον καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διότι ἐκθέτει τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀπέσπασεν αἰφνιδίως αὐτοὺς καὶ διέλυσεν τὰ πονηρά των σχέδια.

Αὐτό, πράγματι, ἔχει γίνει ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς Του: «πατᾶτε ἐπάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιοὺς καὶ ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ».[2] Διότι ἡ μάχη δὲν γίνεται πλέον εἰς ἀνοικτὸν τόπον, οὔτε ἡ παράταξις τῶν ἀντιπάλων εἶναι ἡ ἰδία, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν εὑρίσκεται πεσμένος κάτω προύμυτα, σὺ δὲ στέκεις ὄρθιος καὶ κτυπᾷς ἀπὸ ἐπάνω· καὶ ἐκεῖνος μὲν εἶναι ἀδυνατισμένος, σὺ δὲ εἶσαι δυνατός.

Διατί, ὅμως, πολλὰς φορὰς νικᾷ ἐκεῖνος; —Ἕνεκα τῆς νωθρότητος τῆς ἰδικῆς μας καὶ τῆς ἀδιαφορίας τῶν κοιμωμένων. C Ὥστε, ἐὰν θελήσῃς νὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃς, δὲν τολμᾷ νὰ ἀντιπαραταχθῇ. Ἐάν, ὅμως, νικᾷ τὸν κοιμώμενον, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν δύναμίν του, ἀλλ' εἰς τὴν ἀμέλειάν σου. Διότι ποῖος δὲν θὰ ἠμποροῦσεν νὰ νικήσῃ ἐκεῖνον ποὺ κοιμᾶται, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὁ πιὸ ἀδύνατος ἀπὸ ὅλους; Ἐδέθη ὁ δυνατός, αἱ ἀποσκευαί του ἐλεηλατήθησαν, ἡ δύναμίς του ἐξηφανίσθη, τὸ κατά-

2. Λουκ. 10, 19.

λυμα διερρήχθη, τὰ ξίφη του ἐχάθησαν.

Τί θέλεις περισσότερον ἀπὸ αὐτά; διατί τὸν φοβᾶσαι καὶ διατί τρομάζεις; Ὁ Κύριος σὲ προέτρεψεν νὰ πατᾷς τὸν ἀδύνατον· διατί τρέμεις; εἰπέ μου· διατί ἀγωνιᾷς; Δὲν καταλαβαίνεις ποῖον ἔχεις βοηθόν; D Διότι, ὄχι μόνον ὁ ἐχθρὸς ἔχει γίνει πιὸ ἀδύναμος, ἀλλὰ καὶ ἡ βοήθειά σου μεγαλυτέρα. Τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς κατεπιέσθησαν, τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας ἐξηφανίσθη, ἔλαβες τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν δύναμιν τῆς χρίσεως.

«Διότι ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ ὁ νόμος, ἐπειδὴ τοῦ ἔλειπεν ἡ δύναμις ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῆς σαρκός, τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ στείλῃ τὸν Υἱόν Του μὲ σῶμα ποὺ ὡμοίαζεν μὲ τὸ ἰδικόν μας ἁμαρτωλὸν σῶμα καὶ ὡς θυσίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ κατεδίκασεν τὴν ἁμαρτίαν μὲ τὴν σάρκα, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ἀπαίτησις τοῦ νόμου εἰς ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν ζῶμεν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός».[3] Τὴν σάρκα τὴν ἔκαμεν πειθαρχικήν, σοῦ ἐχάρισεν ὅπλα, τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, E τὴν ζώνην τῆς ἀληθείας, τὴν περικεφαλαίαν τῆς σωτηρίας, τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως, τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος[4] σοῦ ἔχει δώσει τὸν ἀρραβῶνα, σὲ τρέφει μὲ τὸ σῶμα Του, σὲ ποτίζει μὲ τὸ αἷμα Του, σοῦ παρέδωσεν τὸν Σταυρὸν ὡσὰν δόρυ, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν λυγίζει· ἐκεῖνον δὲ τὸν ἔδεσεν καὶ τὸν ἔρριψεν κάτω.

Ὥστε ἡ ἧττά σου εἶναι ἀδικαιολόγητη καί, ἐὰν νικηθῇς, δὲν ἔχει συγχώρησιν. Διότι ἔχεις ἀναριθμήτους ἀφορμὰς διὰ νὰ νικᾷς.

348 A «Ἡ παγὶς κατεστράφη ἐντελῶς καὶ ἡμεῖς ἐσώθημεν· ἡ βοήθειά μας εἶναι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Εἶδες ὁποῖον στρατηγὸν ἔχεις; ὁποῖον βασιλέα; τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ τοῦ σύμπαντος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν λόγον Του παρήγαγεν τόσα πολλὰ σώματα, τόσον μεγάλον σωρὸν καὶ τόσην ἔκτασιν.

Μὴ ἀποθαρρύνεσαι, νὰ στέκεσαι ὄρθιος μὲ γενναιότητα· τίποτε δὲν σὲ ἐμποδίζει νὰ στήσῃς ἔνδοξον μνημεῖον νίκης. Αὐτά, λοιπόν, γνωρίζοντες, ἀγαπητοί μου, ἂς εἴμεθα ἐγκρατεῖς, ἂς ἀγωνιζώμεθα, ἂς μὴ κοιμώμεθα· ἀλλά, ἀφοῦ καθαρίσωμεν τὰ ὅπλα καὶ ἐνισχύσωμεν

3. Ρωμ. 8, 3 - 4.
4. Ἐφεσ. 6, 14 - 16.

τὸν ζῆλον, ἂς κτυπῶμεν συνεχῶς τὸν ἐχθρόν, ὥστε, ἀφοῦ κερδίσωμεν τὴν ἔνδοξον νίκην, νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μὲ μεγάλην δόξαν.

B Εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ συναντήσωμεν αὐτήν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις αἰωνίως. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΔ΄ (124) ΨΑΛΜΟΝ

«Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς τὸν Κύριον εἶναι ὡσὰν τὸ ὄρος Σιών».

Τί θέλει νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν προσθήκην τῆς «Σιών»; Διατί δὲν εἶπεν ἁπλῶς «ὡσὰν ὄρος», ἀλλ' ἀναφέρει ἐκεῖνο τὸ ὄρος; **C** Διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴ ταπεινωνώμεθα, οὔτε νὰ καταποντιζώμεθα εἰς τὰς συμφοράς, ἀλλά, ἀφοῦ εἴμεθα κρεμασμένοι ἀπὸ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, νὰ ὑπομένωμεν ὅλα μὲ γενναιότητα, ὅπως τοὺς πολέμους, τὰς μάχας καὶ τὰς ταραχάς. Ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ὄρος, ὅταν κάποτε ἔμεινεν ἔρημον καὶ γυμνὸν ἀπὸ τοὺς κατοίκους του, ἐπανῆλθεν πάλιν εἰς τὴν προηγουμένην εὐτυχίαν ἀφοῦ ἀπέκτησεν τὴν παλαιὰν εὐημερίαν μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἰδικῶν της καὶ μὲ τὰς ἐμφανίσεις τῶν θαυμάτων.

Παρομοίως καὶ ὁ γενναῖος ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ἂν ὑποφέρῃ πολλὰς συμφοράς, δὲν θὰ μεταστραφῇ. Μὴ ἐπιζητῇς, λοιπόν, τὴν ἀκίνδυνη, τὴν ἀμέριμνην καὶ ἀβασάνιστην ζωήν, ἀλλ' ἐκείνην ποὺ δὲν παρασύρεται ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Διότι, τὸ νὰ ἐπιδεικνύῃς τὴν τέχνην τοῦ κυβερνήτου καθήμενος εἰς τὸ λιμάνι, δὲν ενῖαι τὸ ἴδιον ὅταν ταλαντεύεσαι ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους. **D** Διότι ἐκεῖνος μὲν γίνεται ἀδρανής, ἐπιπόλαιος καὶ χαλαρός, αὐτὸς δε, ἀφοῦ ὑποφέρει πολλοὺς λίθους κρυμμένους εἰς τὴν θάλασσαν, πολλοὺς βράχους, πολλὰς δυνάμεις ἀνέμων καὶ τοὺς ἄλλους θαλασσίους κινδύνους καὶ ἀφοῦ διέλθει διὰ μέσου αὐτῶν, κάμνει ἰσχυροτέραν τὴν ψυχήν του.

Διότι, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἦλθες εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· ὄχι διὰ νὰ εἶσαι ἀδρανής, οὔτε ἐξαπλωμένος, οὔτε διὰ νὰ μὴ ὑποφέρῃς τίποτε φοβερόν, ἀλλά, ἀφοῦ ὑποφέρεις, νὰ γίνῃς ἐνδοξότερος. Ἂς μὴ ἐπιζητῶμεν, λοιπόν, τὴν ἄνεσιν, οὔτε τὴν ζωήν, ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπολαύσεις. Διότι ἡ ἐπιθυμία δὲν εἶναι γνώρισμα τοῦ γενναίου, ἀλλὰ τοῦ σκώληκος καὶ μᾶλλον ἐκείνου ποὺ δὲν ἔχει λογικὸν παρὰ ἐκείνου ποὺ ἔχει. **E** Ἀλλὰ κυρίως μὲν προσεύχου νὰ μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὸν πειρασμόν. Ἐὰν δὲ κάποτε εἰσέλ-

θῃς, μὴ δυσανασχετῇς, μὴ θορυβεῖσαι, μὴ ταράσσεσαι, ἀλλὰ πρᾶξε τὰ πάντα διὰ νὰ γίνῃς ἐνδοξότερος.

Δὲν βλέπεις τοὺς ἀνδρειοτέρους ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, ὅταν τοὺς προσκαλεῖ ἡ σάλπιγξ, πῶς ἀποβλέπουν εἰς τὰ τρόπαια, εἰς τὰς νίκας, εἰς τοὺς στεφάνους καὶ εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν προγόνων, οἱ ὁποῖοι ἐδοξάσθησαν;

349 **A** Καὶ σύ, λοιπόν, ὅταν ἠχῇ ἡ πνευματικὴ σάλπιγξ, στάσου ὄρθιος καὶ γίνου ὁρμητικώτερος καὶ ἀπὸ τὸν λέοντα· εἴσελθε, ἔστω καὶ ἂν εἶναι φωτιὰ ἢ σίδηρος. Καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως γνωρίζουν νὰ σέβωνται τοὺς ἀληθῶς ἀνδρείους. Καὶ τὰ θηρία γνωρίζουν νὰ φοβοῦνται τοὺς πραγματικὰ γενναίους. Εἴτε ἀπὸ τὴν πεῖναν, εἴτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύσιν ἐξαγριώνεσαι, λησμονοῦν τὰ πάντα ὅταν ἴδουν δίκαιον καὶ ἐξουσιά . τὸ πάθος του.

Μὲ αὐτά, λοιπόν, τὰ ὅπλα ἀσφάλισε τὸν ἑαυτόν σου καὶ μὴ φοβηθῇς οὔτε τὴν φωτιάν, ἔστω καὶ ἂν ἴδῃς τὴν φλόγα νὰ ἀναβαίνῃ.

Ἔχεις γενναῖον στρατηγόν, ὁ ὁποῖος ἠμπορεῖ νὰ πράξῃ τὰ πάντα καὶ ποὺ μὲ μόνον τὸ νεῦμα του διαλύει τὰς συμφοράς. Ὅλα εἶναι ἰδικά του· καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα καὶ τὰ θηρία καὶ ἡ φωτιά. **B** Ὅλα Αὐτὸς ἠμπορεῖ μὲ ἄνεσιν νὰ μεταβάλῃ καὶ μὲ εὐκολίαν νὰ μετατοπίσῃ.

Τί, λοιπόν, φοβᾶσαι; εἰπέ μου. Τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον τὴν νωθρότητα καὶ τὴν ἰδικήν σου ἀδιαφορίαν. Ὁ θάνατος δὲν εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι τὸ πρόστιμον τῆς φύσεώς μας. Διατί δὲν ἐξοφλεῖς τὸ χρέος; Διότι ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ περάσῃς αὐτὸν τὸν δρόμον, μὲ τὴν θέλησίν σου ἢ ὄχι, διατί δὲν τὸ πράττεις μαζὶ μὲ κέρδος; Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ὄχι ἐφήμερα βασανιστήρια, τὰ ὁποῖα χαρίζουν μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὸν πόνον.

Ἐάν, ὅμως, αὐτὰ σοῦ φαίνονται δύσκολα, σκέψου ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, χωρὶς ἀμοιβήν, ἔχουν παραδοθῆ εἰς μεγάλην φθοράν, οἱ ὁποῖοι παλαίουν συνεχῶς μὲ τὴν πεῖναν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀσθενείας ἀθεραπεύτους καὶ συνεχεῖς, **C** ἕνεκα τῶν ὁποίων πολλὰς φορὰς εὐχήθηκαν νὰ τελειώσουν τὴν ζωήν των, πολλοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ὥρμησαν εἰς τὴν κρεμάλαν καὶ εἰς τὸ ξίφος.

Ἐνώπιον σοῦ, ὅμως, εὑρίσκεται ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς οὐρανούς· δὲν τρομάζεις καὶ δὲν φοβᾶσαι, κάμνων τὸν ἑαυτόν σου μαλθακόν, ἐνῷ ἔχεις τέτοιον βοηθόν; Δὲν ἀκούεις τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος λέγει· «ἐ-

κεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πίστιν εἰς τὸν Κύριον εἶναι ὡσὰν τὸ ὄρος Σιών»; Ἀνέφερεν τὸ ὄρος διὰ νὰ φανερώση τὸ ἀμετάβλητον, τὴν σταθερότητα, τὸ ἀδούλωτον καὶ τὸ ἀκαταμάχητον τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ὄρος δὲν ἠμπορεῖ κάποιος νὰ τὸ ἐκριζώση, οὔτε νὰ τὸ μετακινήση, ἔστω καὶ ἂν μεταχειρισθῇ ἀναρίθμητα μηχανήματα· παρομοίως καὶ ὁ ἐπιτιθέμενος ἐναντίον τοῦ ἔχοντος τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, θὰ ἐπιστρέψη εἰς τὸ σπίτι του μὲ ἄδεια χέρια. **D** Διότι ἡ ἐλπὶς εἰς τὸν Θεὸν εἶναι ἀσφαλεστέρα ἀπὸ τὸ ὄρος.

«Ἐκεῖνος ποὺ κατοικεῖ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δὲν θὰ μετακινηθῇ οὐδέποτε». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει: «ὁ κατοικῶν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ εἶναι ἀμετακίνητος εἰς τὸν αἰῶνα». Τί, λοιπόν; δὲν ἐταράχθησαν οἱ τρεῖς παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ; λέγει κάποιος. Μὴ γένοιτο! Διότι, ναὶ μὲν ἐστερήθησαν τὴν πατρίδα καὶ ἔγιναν αἰχμάλωτοι, ἀλλὰ καμμίαν ταραχὴν δὲν ἔπαθαν ποτέ. Ἂν καὶ ἦσαν σὲ τόσον μεγάλην ταραχὴν πραγμάτων καὶ εἰς τόσον πολλὰ κύματα, δὲν ἔπαθαν τίποτε τὸ φοβερόν, ὡσὰν νὰ ἐστέκοντο ἐπάνω εἰς τὸν βράχον **E** καὶ νὰ προσήγγιζαν εἰς τὸ ἥσυχον λιμάνι.

Μή, λοιπόν, ὀνομάζῃς ταραχὴν τὰς κρισίμους καταστάσεις. Διότι δὲν εἶναι αὐτὸ ταραχὴ καὶ μετακίνησις, ἀλλὰ ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴν ἀρετήν. Αὐτό, βεβαίως, δὲν τὸ παθαίνουν εἰς τοὺς κινδύνους ὅσοι εἶναι ἐγκρατεῖς, ἀλλὰ ἔχουν ἀσφαλεστέραν τὴν φιλοσοφίαν των καὶ διακρίνονται περισσότερον.

350 **A** Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇς νὰ ἐννοήσῃς ἀλληγορικῶς τὸν στίχον «ὁ κατοικῶν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δὲν θὰ σαλευθῇ εἰς τὸν αἰῶνα», μετάφερε τὸν ἐκεῖ κλῆρον εἰς τὴν ἄνω μητρόπολιν. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον πάλιν ἐκείνην, εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε κρίσιμον περίστασιν· δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐξαπατοῦν· οὔτε ἡ ἐπιθυμία, οὔτε αἱ ἀπολαύσεις, οὔτε εὐκαιρίαι διὰ τὰς ἁμαρτίας, οὔτε λύπη, ἀγωνία καὶ κίνδυνος, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἔχουν ἀπομακρυνθῇ.

«Ὅπως ἡ Ἱερουσαλὴμ ἔχει ὄρη γύρω της, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν λαόν Του ἀπὸ τώρα καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος». Μὲ αὐτὰ περιγράφει τὴν βοήθειαν, **B** ἡ ὁποία ἐνυπάρχει εἰς τὴν πόλιν λόγῳ τῆς θέσεώς της· ἀλλὰ δὲν ἀφήνει αὐτοὺς νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτήν· ἀντιθέτως τοὺς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀκαταμάχητον βοήθειαν, δηλαδὴ εἰς τὸν Θεόν.

Διότι, ἂν καὶ τὴν περιτειχίζουν τὰ ὄρη, λέγει, ὅμως ἔχει ἀνάγκην καὶ ἐκείνης τῆς ἀσφαλείας· καὶ μάλιστα αὐτὴ τὴν κάμνει ἀδούλωτην. Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει· «ὁ δὲ Κύριος γύρω ἀπὸ τὸν λαόν Του»· δηλαδή, μὴ ἔχετε πεποίθησιν εἰς τὸ περιτείχισμα τῶν ὀρέων. Διότι ἐκεῖνο ποὺ κάμνει αὐτὴν ἀδούλωτην εἶναι τὸ ἑξῆς: «διότι δὲν θὰ ἀφήση τὴν ράβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπάνω εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν δικαίων». Ἀναφέρει κάποιαν εὔλογον αἰτίαν τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἐκεῖνοι νὰ τοῦ ἔχουν ἐμπιστοσύνην. Ποία, λοιπόν, εἶναι αὐτή;

C Δὲν θὰ ἐπέτρεπεν, λέγει, νὰ εἶναι εἰς τὰ χέρια τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ ἀγαθὰ τῶν δικαίων. Εἶπεν αὐτό, ὥστε καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἔχουν πεποίθησιν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ παραμείνουν εἰς τὴν ἀρετήν, ἐάν, βεβαίως, ἤθελον νὰ ἀπολαμβάνουν συνεχῶς τὴν βοήθειαν Ἐκείνου καὶ νὰ εἶναι κύριοι τῶν ἰδικῶν των τῶν ἀγαθῶν.

Δι' αὐτῶν ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ἡ ἀπόκτησις καὶ ἡ ἀσφάλεια αὐτῶν ἐναπόκειται εἰς τὴν κρίσιν των. «Ράβδον ἁμαρτωλῶν» ἐδῶ ὀνομάζει τὸ βασίλειον τῶν ἐχθρῶν. Αὐτὸ δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἑξῆς· δὲν θὰ ἀνεχθῇ νὰ ἐξουσιάσουν τὴν κληρονομίαν τῶν δικαίων. Διότι, ἐὰν ἔπραξεν αὐτὸ δι' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα, τὸ ἔκαμεν διὰ τὴν διόρθωσιν, τὴν νουθεσίαν καὶ τὸν σωφρονισμόν των.

D «Διὰ νὰ μὴ ἁπλώσουν τὰ χέρια των οἱ δίκαιοι εἰς τὰς παρανομίας». Ἄλλος: «διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἁπλώσουν οἱ δίκαιοι τὰ χέρια των εἰς τὴν ἀνομίαν». Διὰ τοῦτο· ποῖον; Δι' ἐκεῖνο ποὺ εἶπεν, ὅτι θὰ σταθῇ ἐμπρός, θὰ ὑπερασπίσῃ αὐτούς, θὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ θὰ ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰ κτήματά των. Ὡσὰν νὰ ἔλεγεν· ἀφοῦ ἐσωφρονίσθησαν μὲ τὴν δοκιμασίαν καὶ ἀφοῦ ἔγιναν καλλίτεροι μὲ τὴν χορήγησιν τῶν ἀγαθῶν, θὰ ζήσουν πλέον ἐναρέτως καὶ δὲν θὰ ἐγγίσουν τὴν ἁμαρτίαν, διδασκόμενοι καὶ ἀπὸ τὰ δύο.

Ὥστε, λοιπόν, ὅλοι ἐγίνοντο δι' αὐτό· δηλαδή, διὰ νὰ γίνῃ καλλιτέρα ἡ ψυχή των μὲ τὸ νὰ διορθώνεται διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν συμφορῶν καὶ μὲ τὸ νὰ γίνεται προθυμοτέρα διὰ τῆς χορηγήσεως τῶν ἀγαθῶν.

E «Ἀγάθυνον, Κύριε, τοὺς ἀγαθούς». Ἄλλος: «ἀγαθοποίησον». «Καὶ τοὺς εἰλικρινεῖς εἰς τὴν καρδίαν». «Ἐκείνους δὲ οἱ ὁποῖοι παρεκκλίνουν πρὸς τὰς διαστροφὰς

θὰ παραμερίσῃ ὁ Κύριος μαζὶ μὲ τοὺς ἐργάτας τῆς παρανομίας».

Βλέπεις ὅτι παντοῦ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους γίνεται ἡ ἔναρξις· καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν καλῶν καὶ τῆς ἀνοχῆς τῶν τιμωριῶν; Ἀλλ' ἂν καὶ ἀπὸ ἡμᾶς γίνεται ἡ ἀρχή, ὅμως καὶ τότε φανερώνεται ἡ μεγάλη λάμψις τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ· διότι μὲ τὸ μεγάλο περίσσευμα τῶν ἀνταποδόσεων αὐτοῦ νικᾷ ἡμᾶς. 331 A Εἰς μὲν τὰ ἁμαρτήματα ἐπιφέρει τὴν ἀνάλογην τιμωρίαν, εἰς δὲ τὰς καλὰς πράξεις παρέχει ὑπερβολικὴν ἀνταπόδοσιν. Εὐθεῖς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς ἀδόλους, τοὺς ἀπροσποιήτους, ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ συγκεκαλυμμένον καὶ ὕπουλον. Αὐτή, λοιπόν, εἶναι ἡ εἰλικρίνεια, τὴν ὁποίαν κυρίως ζητεῖ ὁ Θεὸς παντοῦ. Τέτοια εἶναι ἡ ἀρετή, ὁμαλὴ καὶ εὔκολη· ἐνῷ ἡ κακία εἶναι διεστραμμένη, πολύχρωμη καὶ χωρὶς διέξοδον.

Αὐτὸ ἠμπορεῖς νὰ τὸ διαπιστώσῃς εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ εἴπῃ ψεύματα καὶ νὰ μηχανευθῇ ἀπάτας, σκέψου πόσα πράγματα κάμνει, πόσην πονηρίαν ἔχει ἀνάγκην, ποῖα λόγια συγκεκαλυμμένα καὶ πόσην σκληρότητα χρησιμοποιεῖ. B Ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ λέγει τὴν ἀλήθειαν δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ κόπον, δυσκολίαν, ὑποκρισίαν, μηχανορραφίαν ἢ ἄλλο παρόμοιον, διότι ἐκείνη εἶναι ὁλοφάνερη μόνη της.

Καθὼς ἀκριβῶς τὰ ἄσχημα σώματα ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ ἐξωτερικὰ τεχνουργήματα καὶ τὰ ἐπικαλύμματα συγκαλύπτουν τὴν ἐκ φύσεως ἀσχημίαν, ἐνῷ τὰ ἐκ φύσεως ὡραῖα σώματα μόνα τους διαγωνιζόμενα ἀκτινοβολοῦν, παρομοίως ἠμποροῦμεν νὰ εὕρωμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας, τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς.

Ἑπομένως εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ κακία ἐπιφέρει τὴν τιμωρίαν καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἡ δὲ ἀρετὴ δίδει τὴν ἀμοιβὴν καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνταπόδοσιν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀρετὴ ἔχει ἐντὸς αὐτῆς τὰ βραβεῖα πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπονομὴν τῶν στεφάνων, C ἔτσι καὶ ἡ κακία ἔχει ἐντὸς αὐτῆς τὴν τιμωρίαν πρὶν ἀπὸ τὴν ὁριστικὴν τιμωρίαν. Διότι τί θὰ ἠμποροῦσεν νὰ ὑπάρξῃ χειρότερον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς τιμωρίας; Διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ ὁ Παῦλος, ἀφοῦ ἀνέφερεν τοὺς πορνεύσαντας, τοὺς πωλήσαντας τὴν ἀκμαίαν ἡλικίαν των καὶ ἐκείνους ποὺ ἀνέτρεψαν τοὺς νόμους τῆς φύσεως, εἶπεν ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τιμωρία καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴν τιμωρίαν, «διότι, λέγει, ἄνδρες μὲ ἄνδρες ἀσελγοῦν, ἀπολαμβάνοντες ἔτσι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς πλάνης των ποὺ τοὺς ἄξιζε».[1] Ὀνομάζει δὲ «ἀνταμοιβὴν τῆς πλάνης των» τὴν ἀσέλγειαν καὶ τὴν ἀνήθικην πρᾶξιν.

«Εἰρήνη ἂς εἶναι εἰς τὸν Ἰσραήλ». Ἐτελείωσεν τὸν λόγον μὲ εὐχήν. Διότι τέτοιας λογῆς εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων· D μαζὶ μὲ τὴν νουθεσίαν καὶ τὴν συμβουλὴν προσθέτουν καὶ τὴν εὐχήν, εἰσάγουσαι μεγίστην βοήθειαν εἰς τοὺς ἀκούοντας.

Ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ μόνον αὐτὴν τὴν αἰσθητὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνωτέραν ἀπὸ αὐτήν· μᾶς λέγει ἐπίσης ἀπὸ ποῦ αὐτὴ παράγεται καὶ εὔχεται νὰ μὴ ἐπαναστατῇ ἡ ψυχὴ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ φέρει ἐντός της τὸν πόλεμον τῶν παθῶν.

Αὐτήν, λοιπόν, τὴν εἰρήνην ἂς ἐπιζητῶμεν καὶ ἡμεῖς, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συναντήσωμεν τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ὑπεσχέθη ὁ Θεός, μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. Ρωμ. 1, 27.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΕ' (125) ΨΑΛΜΟΝ

352 A Ὅταν ὁ Κύριος ἐπέστρεψε καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὴν πατρίδα των τοὺς αἰχμαλώτους τῶν τέκνων τῆς Σιών, ᾐσθάνθημεν μεγάλην παρηγορίαν καὶ χαράν.[1]

Τὸ ὄνομα τῆς αἰχμαλωσίας εἶναι μὲν ἁπλοῦν κατὰ τὴν προφοράν, ἔχει ὅμως πολλὰς σημασίας. Διότι ὑπάρχει καὶ καλὴ αἰχμαλωσία, ὅπως, ὅταν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγῃ: «μὲ τὰ πνευματικά μας μέσα προσελκύομεν κάθε καλοπροαίρετον καρδίαν καὶ ὡς αἰχμάλωτον τὴν παραδίδομεν εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ».[2] B Ὑπάρχει καὶ κακή, ὅπως, ὅταν λέγῃ: «σύρουν γυναικάρια ὡς αἰχμαλώτους, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐπάνω των σωρείαν ἁμαρτημάτων».[3] Ὑπάρχει ἡ νοητή, περὶ τῆς ὁποίας λέγει: «Νὰ κηρύξετε τὴν ἄφεσιν τῶν αἰχμαλώτων».[4] Ὑπάρχει ἡ αἰσθητὴ αἰχμαλωσία, ἡ ὁποία δημιουργεῖται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Ἡ προηγουμένη, δηλαδὴ ἡ νοητὴ αἰχμαλωσία, εἶναι ἡ βαρυτέρα. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι συλλαμβάνουν μερικοὺς συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου, πολλάκις εὐσπλαγχνίζονται τοὺς αἰχμαλώτους· καὶ ἂν τοὺς

1. Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπάνοδον τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Βαβυλῶνος. Ἀποτελεῖ εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Βαβυλῶνος καὶ προσευχὴν διὰ τὴν ἐθνικήν των ἀποκατάστασιν. Οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι κατ' ἔτος 538 π.Χ. ἐκυρίευσαν τὴν Βαβυλῶνα. Ὑπὸ τὴν νέαν αὐτὴν κυριαρχίαν διήρχοντο ἡσύχως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καμβύσου καὶ τοῦ Δαρείου, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Κῦρος δι' ἑνὸς ἐκ τῶν διαταγμάτων του ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὸν ναόν των. Μεγάλην χαρὰν ᾐσθάνθησαν οἱ Ἰουδαῖοι. Δὲν ἀπεφάσισαν ὅμως νὰ ἐπιστρέψουν ὅλοι, διότι πολλοὶ γεννηθέντες εἰς τὴν Βαβυλῶνα δὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλείψουν αὐτήν. Ὅλοι ὅμως προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὴν βοήθειάν των διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ. Μεγάλη εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησις τῶν ἐπιστρεφόντων, ὅταν πατοῦν τὴν ἁγίαν Γῆν. Τὰ αἰσθήματά των ἐκφράζει ὁ ὡραιότατος οὗτος ψαλμός.
2. Β' Κορινθ. 10, 5.
3. Β' Τιμοθ. 3, 6.
4. Ἡσ. 61, 1.

διατάσσουν νὰ μεταφέρουν ὕδωρ, νὰ κόπτουν ξύλα ἢ νὰ βόσκουν τοὺς ἵππους, δὲν ἐπιφέρουν συνήθως καμμίαν βλάβην εἰς τὴν ψυχήν των.[5] Ἐκεῖνος ἀντιθέτως, ὁ ὁποῖος αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἀποκτᾷ σκληρὸν καὶ βάρβαρον αὐθέντην, ὁ ὁποῖος ὠθεῖ αὐτὸν εἰς τὰ αἰσχρότατα ἔργα. Δὲν γνωρίζει νὰ εὐσπλαγχνίζεται οὔτε νὰ συμπονῇ αὐτὸς ὁ τύραννος. C

Ἄκουσε λοιπόν, κατὰ ποῖον τρόπον, ἀφοῦ συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν ἄθλιον καὶ ταλαίπωρον Ἰούδαν, δὲν τὸν ἐλυπήθη, ἀλλὰ τὸν κατέστησεν ἱερόσυλον καὶ προδότην. Μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας ὡδήγησεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων, ὅπου ἀπεκάλυψε τὸ ἁμάρτημά του· καὶ οὔτε τότε τοῦ ἐπέτρεψε νὰ καρπωθῇ τὸ κέρδος τῆς μετανοίας του, ἀλλὰ πρὸ τῆς μετανοίας τὸν ἔσπρωξεν εἰς τὸν ἀπαγχονισμόν.[6]

Εἶναι λοιπὸν σκληρὸς τύραννος ἡ ἁμαρτία, ὁ ὁποῖος προστάζει τὰς πονηρὰς ἐντολὰς καὶ κατεντροπιάζει ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὑπακούουν εἰς αὐτάς. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ, ἂς ἀποφεύγωμεν μὲ μεγάλην προσοχὴν τὴν ἐξουσίαν τῆς ἁμαρτίας, ἂς καταπολεμῶμεν αὐτὴν καὶ ποτὲ νὰ μὴ συμφιλιωνώμεθα· καὶ ὅταν ἀποκτήσωμεν τὴν ἐλευθερίαν μας, ἂς παραμένωμεν σταθεροὶ εἰς αὐτήν.[7] D

Ἐὰν λοιπὸν αὐτοὶ ἔλαβον παρηγορίαν, ἐπειδὴ ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς πρέπει νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ σκιρτῶμεν, ἐπειδὴ ἀπηλλάγημεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας καὶ νὰ διατηρῶμεν αἰωνίαν αὐτὴν τὴν χαράν, χωρὶς νὰ παραβλάπτωμεν καὶ νὰ διαταράσσωμεν αὐτὴν μὲ τὸ νὰ διαπράττωμεν καὶ πάλιν τὰς αὐτὰς κακίας.

«Ἔπειτα ἀπὸ μεγάλην μας θλῖψιν εὕρομεν παρηγορίαν».[8] Τοῦτο ἄλλοι ἑρμηνευταὶ ἀποδίδουν «ὡσὰν νὰ

5. Τὰ τῶν αἰχμαλώτων ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ρυθμίζονται ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων, οἱ ὁποῖοι συνιστοῦν τὸ διεθνὲς δίκαιον τοῦ πολέμου. Ὁ παραβάτης τοῦ δικαίου τούτου ἐθεωρεῖτο ἐγκληματίας πολέμου.
6. «Μέγα δὲ τῆς ἀσεβείας ὑπόδειγμα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιεπάτησεν ὁ Ἰούδας πρησθεὶς ἐπὶ τοσοῦτον τὴν σάρκα, ὥστε μηδὲ ὁπόθεν ἅμαξα ῥᾳδίως διέρχεται ἐκεῖνον δύνασθαι διελθεῖν...». (Papie fragmenta, Patrum Apostoli corum opera, σελ. 260).
7. «Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε» (Γαλ. 5, 1).
8. «Ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι...» Τὸ ὡσεὶ σημαίνει ἐδῶ μὲ ἐπιτακτικὴν σημασίαν. Ὅμοιοι ἐγίναμεν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐδοκίμασαν μεγάλην θλῖψιν καὶ ἀνελπίστως ἐδέχθησαν τὴν παρηγορίαν.

ὀνειρευόμεθα».[9] Καὶ οἱ Ἑβραῖοι λέγουν Χαωλεμίμ. Καὶ τί σημαίνει ἐλάβομεν παρηγορίαν. Ἤμεθα πλήρεις, λέγει, ἡσυχίας, χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως. E Τότε ἐγέμισε τὸ στόμα μας μὲ ἀναφωνήσεις χαρᾶς καὶ ἡ γλῶσσα μας μὲ ἀγαλλίασιν. Τότε ἔλεγον καὶ αὐτοὶ οἱ εἰδωλολατρικοὶ λαοί,[10] ὅτι ὁ Κύριος ἔκαμε μεγάλα πράγματα ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἔκαμεν ἀληθῶς ὁ Κύριος μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα ὑπὲρ ἡμῶν. Μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ἀσκεῖ ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας. Καὶ ποῖος δὲν χαίρει, λέγει, δι' αὐτό; Οἱ πατέρες αὐτῶν, ὅταν ἀπηλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ μετέβησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν ἐκείνην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀχαριστίαν ἐγόγγυζον ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν, ἐστενοχωροῦντο, ἐλυποῦντο καὶ εὑρίσκοντο εἰς ἀμηχανίαν. 353 A Ἡμεῖς ὅμως ὄχι, λέγει, καὶ χαιρόμεθα καὶ σκιρτῶμεν. Ἀναφέρουν μάλιστα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς χαρᾶς. Χαίρομεν, λέγει, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλὰ διότι ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ πληροφορηθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς. Τότε λοιπόν, λέγει, θὰ εἴπουν οἱ εἰδωλολατρικοὶ λαοὶ μεταξύ των· «Ὁ Κύριος ἔκαμε μεγάλα πράγματα ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Πράγματι ὁ Κύριος ἔκαμε μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα ὑπὲρ ἡμῶν». B Ἐδῶ δὲν πρόκειται περὶ ἁπλῆς ἐπαναλήψεως τῶν λόγων, ἀλλὰ προβάλλεται ἡ μεγάλη χαρά, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασαν. Ἡ πρώτη ῥῆσις εἶναι τῶν εἰδωλολατρῶν, ἡ δευτέρα ἰδική των.

Καὶ πρόσεχε. Δὲν εἶπον ἔσωσεν ἡμᾶς οὔτε μᾶς ἀπήλλαξεν· ἀλλὰ εἶπον ἐμεγάλυνε, διότι ἤθελον νὰ παραστήσουν τὸ μεγάλο αὐτὸ θαῦμα μὲ τὸ νόημα τοῦ ῥήματος μεγαλύνω. Βλέπεις πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συνεχῶς ἔλεγον, ὅτι διὰ τοῦ λαοῦ τούτου τῶν Ἰουδαίων ἐδιδάσκετο ἡ οἰκουμένη καὶ ὅταν αὐτοὶ ἀπομακρύνωνται καὶ ὅταν ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πατρίδα; Καὶ ἡ ἐπάνοδος αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐπέχει θέσιν κήρυκος. Ἡ φήμη των περιεφέρετο παντοῦ καὶ διέδιδεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους

9. Τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον ἔχει «ὡσεὶ ὀνειρευόμενοι». Ἡ ἐπιστροφὴ δηλαδὴ τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας ἦτο τόσον ἀνέλπιστος ὥστε ἐνόμιζον, ὅτι ἔβλεπον ὄνειρον.

10. Βαβυλώνιοι, Πέρσαι, Παλαιστίνιοι καὶ ἄλλοι εἰδωλολάτραι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔζων οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεγνώρισαν καὶ ἀπέδωσαν εἰς τὸν Κύριον τὴν ἀπελευθέρωσιν.

τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, C ὅτι δηλαδὴ μεγάλα καὶ περίεργα πράγματι ἦσαν τὰ θαυμαστὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς αὐτούς.

Διότι ὁ ἴδιος ὁ Κῦρος, ὁ ὁποῖος ἐξουσίαζεν αὐτούς, τοὺς ἀπηλευθέρωσε, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν παρακαλέσῃ, ἀλλὰ διότι ὁ Θεὸς ἐμαλάκωσε τὴν ψυχήν του. Καὶ δὲν τοὺς ἀπεδέσμευσεν ἁπλῶς, ἀλλὰ τοὺς ἔδωσε δῶρα καὶ παρέσχε διευκολύνσεις.[11]

«Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα πλήρεις χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. Ἐπανάφερε, Κύριε, καὶ τοὺς ὑπολοίπους αἰχμαλώτους Ἰουδαίους καὶ γέμισε τὴν χώραν μας ἐξ αὐτῶν, ὅπως γεμίζεις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν τοὺς χειμάρρους, ὅταν πνέῃ νότιος ἄνεμος».[12] Διὰ ποῖον λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ψαλμοῦ εἶπεν «ὅταν ὁ Κύριος ἐπανέφερεν ἡμᾶς, τὰ αἰχμάλωτα τέκνα τῆς Σιών», ἐνῷ ἐδῶ λέγει «ἐπανάφερε;». Διότι ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον. D Ἰδιαιτέρως μάλιστα ὁ ἄλλος ἑρμηνευτὴς μᾶς ὁδηγεῖ εἰς αὐτό, διότι δὲν εἶπεν «ὅταν ὁ Κύριος ἐπανέφερεν», ἀλλὰ «ὅταν θὰ ἐπαναφέρῃ». Διότι ἡ ὑπόθεσις τότε ἤρχιζε καὶ δὲν ὡλοκληρώθη εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ ἔγιναν πολλαὶ μετοικήσεις[13] καὶ πρώτη καὶ δευτέρα καὶ τρίτη.

Τοῦτο εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι δηλαδὴ εὔχεται νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι. Διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπεθύμουν νὰ παραμείνουν εἰς τὴν χώραν τῶν βαρβάρων. Δι' αὐτό, ἐπειδὴ διακαῶς ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ τοῦτο, λέγει «ἐπανάφερε, Κύριε, καὶ τοὺς ὑπολοίπους αἰχμαλώτους Ἰουδαίους καὶ γέμισε τὴν χώραν μας ἐξ αὐτῶν, ὅπως γεμίζεις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν μὲ ὕδωρ τοὺς χειμάρρους, ὅταν

11. Οἱ Βαβυλώνιοι προσέφερον πολλὰ πράγματα εἰς τοὺς ἐπαναπατριζομένους καὶ ἐνδύματα καὶ ζῶα. Ὁ Κῦρος προσέφερεν εἰς τὸν ἀρχηγόν των Ζοροβάβελ 5400 ἱερὰ σκεύη ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἁρπάσει ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀπὸ τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος

12. Εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν τῆς διακεκαυμένης ζώνης χώρας, ὅταν πνέῃ νότιος ἄνεμος πίπτουν μεγάλαι βροχαί, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τοὺς χειμάρρους εἰς ὁρμητικοὺς ποταμούς. Τότε καὶ τὸ ἔρημον καὶ ἄγονον ἔδαφος ποτίζεται, βλαστάνει καὶ ἀλλάσσει μορφήν. Πρὸς τοῦτο παραβάλλεται ἡ ἐπιστροφὴ τῶν Ἰουδαίων, ποὺ θὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν Παλαιστίνην.

13. Μετὰ ὀγδοήκοντα περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐπέστρεψαν καὶ ἄλλαι 1500 οἰκογένειαι αἰχμαλώτων ὑπὸ τὸν ἱερέα Ἔσδρα. Τὸ 458 π.Χ. ἔφθασαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ἔσδρας μαζὶ μὲ τὸν διορισθέντα ἀργότερον ἔπαρχον Νεεμίαν προσεπάθησαν νὰ ἀναδιοργανώσουν τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν. Ἀπηγόρευσαν τοὺς γάμους μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ εἰδωλολατρῶν.

πνέουν νότιοι ἄνεμοι». Δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὠθεῖ καὶ ἐξεγείρει ἡμᾶς μὲ πολλὴν ὁρμὴν καὶ σφοδρότητα. **E** Δι' αὐτὸ καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς τὸ ἴδιο πρᾶγμα θέλων νὰ δηλώσῃ, εἶπεν «ὡσὰν κανάλι», ἄλλος «ὡς ὀχετοὺς» καὶ ἄλλος «ὡς ἀποδέσμευσιν».[14]

Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σπείρουν μὲ δάκρυα, θὰ δρέψουν τοὺς καρποὺς μὲ ἀγαλλίασιν. Τοῦτο εἶχε λεχθῆ περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὅμως ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ νὰ ἔχῃ θέσιν καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι ἡ ἀρετή, ὥστε νὰ παρέχῃ μεγάλας ἀμοιβὰς διὰ τοὺς κόπους πρὸς ἀπόκτησίν της. Συνεπῶς καὶ ἡμεῖς ὑποχρεούμεθα νὰ κοπιάζωμεν καὶ νὰ ταλαιπωρούμεθα προηγουμένως καὶ ἔπειτα νὰ ἀναζητῶμεν τὴν ἄνεσιν.[15] Ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς τοῦτο, νὰ συμβαίνῃ εἰς κάθε περίπτωσιν καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικήν μας ἀκόμη ζωήν.

354 **A** Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἔφερε τὸν λόγον πρὸς αὐτὴν τὴν μορφήν, δηλαδὴ τὴν σποράν καὶ τὸν θερισμόν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σπέρνει, ἀποδύεται εἰς κόπους καὶ ταλαιπωρίας καὶ ἱδρῶτας καὶ κακουχίας, τοιουτοτρόπως καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετέρχεται τὴν ἀρετήν. Τίποτε δὲν ὑπάρχει τόσον ἀνεπιτήδειον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀνέσεώς του, ὅσον ὁ ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο βεβαίως ὁ Θεὸς ἔκαμε τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας δύσκολον καὶ στενὴν καὶ μάλιστα ὄχι μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀναγκαῖα τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἔκαμεν ἐπίπονα ἰδιαιτέρως. **B** Διότι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σπέρνει καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος οἰκοδομεῖ, ὁ ὁδοιπόρος, ὁ ὑλοτόμος, ὁ χειροτέχνης καὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος γενικῶς, ὅταν πρόκειται νὰ δημιουργήσῃ κάτι χρήσιμον, ὑποβάλλεται εἰς κόπους καὶ ταλαιπωρίας. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ σπόροι διὰ νὰ φυτρώσουν ἔχουν ἀνάγκην βροχῆς, τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην δακρύων. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ γῆ ἔχει ἀνάγκην βαθείας ἀρόσεως καὶ συχνῆς διανοίξεως, ἔτσι καὶ ἡ ψυχή μας ἔχει ἀνάγκην πειρασμῶν καὶ θλίψεων[16] ἀντὶ ἀξίνης, διὰ νὰ μὴ φέρῃ τὰ βότανα τῆς πονη-

14. Πρόκειται περὶ τῶν ἑρμηνευτῶν Ἀκύλα, Συμμάχου κ.ἄ.
15. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀποκαλεῖ τὴν ἀρετὴν «πολύμοχθον», ἤτοι προσιτὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον κατόπιν μόχθων καὶ «θήραμα», ἤτοι κάτι πού μόνον κυνηγὸς ἀκούραστος ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ.
16. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πειρασμοὺς «ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι...» (Β' Κορινθ. 12, 7).

ρίας, διὰ νὰ μαλακώνῃ τὴν σκληρότητά της, ὥστε νὰ μὴ ἐπαίρεται καὶ σκιρτᾷ.

Ἄλλωστε καὶ ὁ ἀγρός, ὁ ὁποῖος δὲν καλλιεργεῖται ἐπιμελῶς, τίποτε σπουδαῖον δὲν παράγει. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ προφήτης. Δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ χαίρωμεν μόνον διὰ τὴν ἐπιστροφήν, **C** ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ νὰ ἀναπέμπωμεν εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὰ δύο. Διότι ἡ μὲν αἰχμαλωσία εἶναι ὁ σπόρος, ἡ δὲ ἐπάνοδος εἶναι ὁ θερισμός. Ὅπως ἀκριβῶς αὐτοί, οἱ ὁποῖοι σπέρνουν, λέγει, ἔπειτα ἀπὸ τοὺς κόπους καρπώνονται τὰ ἔσοδά των,[17] ἔτσι καὶ σεῖς, ὅταν μὲν ὁδηγεῖσθε εἰς αἰχμαλωσίαν, ὁμοιάζετε μὲ τοὺς γεωργούς, οἱ ὁποῖοι σπέρνουν, ταλαιπωρούμενοι, στενοχωρούμενοι, θλιβόμενοι, ἀντιμετωπίζοντες τὸν πόλεμον, ὑποφέροντες τὸν χειμῶνα, τὰς νεφώσεις, τοὺς παγετοὺς καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς σας χύνοντες δάκρυα. Διότι ὅ,τι εἶναι διὰ τοὺς σπόρους ἡ βροχή, τὸ ἴδιο πρᾶγμα εἶναι τὰ δάκρυα διὰ τοὺς πονεμένους. Ἀλλά, νά, λέγει, ἐλάβετε τὴν ἀμοιβήν σας διὰ τοὺς κόπους ἐκείνους. **D**

Ὅταν λοιπὸν ὁ ψαλμῳδὸς λέγῃ «ἀπερχόμενοι ἐβάδιζον καὶ ἔκλαιον, τοποθετοῦντες ἔτσι εἰς τὴν γῆν τοὺς σπόρους των καὶ ἐπιστρέφοντες θὰ ἔλθουν μὲ ἀγαλλίασιν δρέποντες ἔτσι τοὺς καρπούς των», δὲν κάμνει λόγον περὶ σίτου, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα διδάσκει τὸν ἀκροατήν, νὰ μὴ πνίγεται εἰς τὰς θλίψεις.[18] Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σπέρνει τοὺς ἀγρούς, δὲν στενοχωρεῖται καὶ ἂν ἀκόμη ἀντιμετωπίζῃ πολλὰς δυσκολίας, διότι προσβλέπει εἰς τὰ κατάμεστα ἀθέριστα σπαρτά, ἔτσι ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ μὴ στενοχωρῆται καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μαστίζεται ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ ἂν ἀκόμη πολλὰ πράγματα προκαλοῦν τὴν λύπην, καθ' ὅσον περιμένει τὸν θερισμὸν καὶ σκέπτεται τὴν ὠφέλειαν, ἡ ὁποία θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν θλῖψιν. **E**

Ἔχοντες λοιπὸν καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἂς εὐχαριστοῦμεν τὸν Κύριον καὶ διὰ τὰς θλίψεις καὶ διὰ τὰς ἀνέσεις. Ἂν καὶ ὅσα συμβαίνουν εἶναι διαφορετικά, ὅ-

17. «Τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν αὐτοῦ μεταλαμβάνειν» (Β' Τιμοθ. 2, 7).
18. «Ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται...» (Β' Κορινθ. 12, 9).

μως ὅλα γενικῶς ἀποβλέπουν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ὅπως ἡ σπορὰ καὶ ἡ συγκομιδή. Ἂς ὑποφέρωμεν τὰς θλίψεις μας μὲ γενναιοψυχίαν καὶ χωρὶς γογγυσμόν, καὶ τὰς ἀνέσεις μας ἂς δεχώμεθα δοξολογοῦντες τὸν Θεόν, ὥστε ὑπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τῆς μελλούσης ζωῆς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚϚ' (126) ΨΑΛΜΟΝ

355 A Ἐὰν δὲν θελήσῃ ὁ Κύριος νὰ οἰκοδομήσῃ μίαν οἰκίαν, εἰς μάτην κοπιάζουν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτήν. Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν περιφρουρήσῃ μίαν πόλιν εἰς μάτην ἀγρυπνεῖ ὁ φύλαξ αὐτῆς· εἰς μάτην κάθε πρωῒ ἐγείρεσθε ἐνωρὶς καὶ εἰς μάτην ἐγείρεσθε εὐθὺς ὡς ἀναπαυθῆτε.[1]

Ὁ ψαλμὸς οὗτος ἔχει λεχθῆ διὰ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία ἐπεκράτησε μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Ἰουδαίων.[2] Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν B καὶ ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν βαρβάρων, εὗρήκαν τὴν πόλιν των σωρὸν ἐρειπίων[3] καὶ ἐπεχείρουν νὰ ἀνοικοδομήσουν τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους, ποὺ ἦσαν γκρεμισμένα. Ἀλλὰ πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ πολλὰ μέρη ἐπετίθεντο καὶ ἠμπόδιζον τὸ ἔργον, διότι ἐφθόνουν τὴν εὐημερίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐφοβοῦντο τὴν εὐτυχίαν των. Κατόπιν, ἐνῷ ἐγίνοντο αὐτά, ὁ χρόνος παρήρχετο· καὶ ἐδαπανήθη τόσος καιρός, ὥστε ἐχρειάσθησαν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ περισσότερα ἀπὸ τεσσαράκοντα ἔτη. Τοῦτο λοιπὸν θέλοντες νὰ δηλώσουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον «ὁ ναὸς αὐτὸς ἀνηγέρθη εἰς διάστημα τεσσαράκοντα ἓξ ἐτῶν».[4]

Δὲν ἐννοοῦν βεβαίως τὸν προηγούμενον ναὸν τοῦ Σολομῶντος, C ἀλλὰ τὸν ἑπόμενον, ὁ ὁποῖος ἔγινε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ἐπειδὴ λοιπὸν

1. Ὁ ψαλμὸς οὗτος ἀποδίδεται εἰς τὸν Σολομῶντα. Ἡ μορφὴ ὅμως καὶ τὰ περιεχόμενα τοῦ ψαλμοῦ κατὰ τοὺς περισσοτέρους ἑρμηνευτὰς δεικνύουν προέλευσιν μεταγενεστέραν, ἤτοι μετὰ τὴν Βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν.

2. Ἡ ἐπάνοδος τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἔγινεν ἐπὶ βασιλείας Κύρου τὸ 536 π.Χ.

3. Τὸ 586 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορ ὁ Β' ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέλυσε τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα. Ἥρπασε τὰ σκεύη, ἔκαυσε τὸν Ναὸν καὶ κατέσφαξε τοὺς Ἰουδαίους.

4. Ἰωάν. 2, 20.

κατηναλίσκετο πολὺς χρόνος διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν (διότι ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς πόλεως ἐχρειάσθη πολὺ περισσότερον χρόνον), ἐπιθυμῶν ὁ προφήτης νὰ διδάσκῃ αὐτοὺς νὰ καταφεύγουν πάλιν πρὸς τὸν Θεόν, διηγεῖται αὐτὰ καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ὅλα γίνονται ματαίως, ἐὰν δὲν ἔχουν μὲ τὸ μέρος των τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

Διότι δὲν εἶναι βεβαίως ἀδύνατος ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ μόνον ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ τείχους μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτήν. Καὶ διατί ὁμιλῶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεως; **D** Ἀλλὰ καὶ ὅταν αὐτὴ κτισθῇ καὶ ὁλοκληρωθῇ, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν φυλάξῃ, ἐὰν ἔχῃ στερηθῆ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔλεγεν αὐτὰ προσπαθῶν μὲ κάθε τρόπον νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ καταφεύγουν καὶ πάλιν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ γίνουν ἀπροθυμότεροι ἐξ αἰτίας τῆς ἀνέσεως.[5] Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ ὅλα μαζί, ἀλλὰ κατὰ τρόπον μόλις αἰσθητὸν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, διὰ νὰ μὴ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν προηγουμένην των κακίαν λόγῳ τῆς ταχείας ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰς συμφοράς. Καί, ὅταν ἔδιδε τὰ ἀγαθά, διαρκῶς ὑπενθύμιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιθετικότητα τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀφύπνιζε συνεχῶς τὴν ὀκνηρίαν των. **E**

Ὁ λόγος βεβαίως οὗτος ἔχει κῦρος γενικόν, ἀλλὰ ἔχει λάβει τὴν ἀρχήν του ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Διότι πρέπει αὐτὸς νὰ ταιριάζῃ εἰς ὅλους γενικῶς τοὺς ἀνθρώπους ὄχι διὰ νὰ μὴ εἴμεθα ἀπρόθυμοι οὔτε διὰ νὰ μὴ εἴμεθα ἀδιάφοροι, ἀλλὰ ἀφοῦ προσφέρωμεν τὸ κατὰ τὴν δύναμίν μας, νὰ ἀναθέτωμεν τὰ πάντα εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐξαρτώμεθα διὰ παντὸς ὡς πρὸς ὅλα τὰ ζητήματα ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ἐκείνου. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φέρῃ κανεὶς τὰς ὑποθέσεις του εἰς πέρας, ἐὰν δὲν βοηθῇ ὁ Θεός. Ἔπειτα καὶ ἂν ὁ Θεὸς βοηθῇ, **356 A** ἡμεῖς ὅμως εἴμεθα ἀμελεῖς καὶ ὀκνηροὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπόν μας.

5. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ψαλμοῦ τούτου εἶναι ὅτι οὐδεμία ἐπιτυχία ὑπάρχει ἄνευ τοῦ Θεοῦ. Εἰς μάτην κινεῖται ὁ ἄνθρωπος μακρὰν τῆς θείας βοηθείας.
«Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι· τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;» (Ἑβρ. 13, 6).
«Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι» (Ἑβρ. 2, 18).

«Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν σᾶς προστατεύσῃ εἰς μάτην γίνεται ἐνωρὶς ἡ πρωϊνὴ ἔγερσίς σας, εἰς μάτην ἐγείρεσθε δι' ἐργασίαν ἀμέσως εὐθὺς ὡς ἀναπαυθῆτε».[6] Καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «βραδύνουν νὰ ἀναπαυθοῦν», ἄλλος «ἔπειτα ἀπὸ πολὺν χρόνον ἀναπαύονται».[7] Τὸ νόημά του εἶναι τὸ ἑξῆς περίπου: Καὶ ἂν ἀγρυπνῆτε καὶ ἂν σηκώνεσθε πρωΐ-πρωΐ καὶ ἂν βραδύνετε νὰ ἀναπαυθῆτε καὶ ἀφιερώνετε ὅλον τὸν χρόνον σας εἰς κόπον καὶ ταλαιπωρίαν, ἂν δὲν τύχετε τῆς θείας βοηθείας, ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα θὰ χαθοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν προσπάθειάν σας καμμία ὠφέλεια δὲν θὰ προκύψῃ. **B** Εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τρώγουν τὸν ἄρτον τῆς ὀδύνης. Λέγει αὐτὸ διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἔζων ἐπίπονον βίον, διότι ἔγιναν συγχρόνως στρατιῶται καὶ οἰκοδόμοι. Μὲ τὸ ἕνα χέρι, λέγει, ἐβάσταζον τὸ καλάθι ἢ τὴν πέτραν καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴν μάχαιραν, διασπῶντες ἔτσι τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὴν οἰκοδομίαν καὶ τὸν πόλεμον, καὶ μετέφερον τὰ χαλίκια μὲ τὰς ἀσπίδας.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις δὲν εἶχε τείχη καὶ ἦτο ἀπογυμνωμένη, τὰς ἀλλεπαλλήλους καὶ ἀπροσδοκήτους ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν παρηκολούθουν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἐξωπλισμένοι ἔκτιζον τὰ τείχη, ἐνῷ πλησίον των ὑπῆρχον ξίφη καὶ ἀσπίδες καὶ μάχαιραι. Ἀπὸ μακρὰν μερικοὶ σκοποὶ σαλπίζοντες ἀνήγγελλον τὴν κρυφὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν, ἂν κάποτε ἀντελαμβάνοντο αὐτοὺς ἀπὸ μακρὰν νὰ ἐπιτίθενται. **C** Ἀλλὰ καὶ ἂν κάμνετε αὐτά, λέγει, καὶ τρώγετε τὸν ἄρτον τοῦ πόνου,[8] ὅλα θὰ εἶναι χαμένα, ἂν δὲν τύχετε τῆς θείας βοηθείας.

Ἂν λοιπὸν ἐκεῖνοι εἶχον ἀνάγκην τόσον πολὺ τῆς θείας βοηθείας, διὰ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὴν πόλιν καὶ τὰ τείχη, πολὺ περισσότερον ἔχομεν ἀνάγκην ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι βαδίζομεν τὸν δρόμον, ποὺ φέρει εἰς τὸν οὐρανόν. Ὅταν δίδῃ εἰς τοὺς ἐκλεκτούς του ὕπνον, αὐτὴ εἶναι ἡ κληρονομία τοῦ Κυρίου, τέκνα μου.

Ποίαν σχέσιν ἔχουν αὐτά; Μεγάλην καὶ σχετικὴν μὲ

6. Πόσοι ἄνθρωποι ἐγείρονται πρὸ τοῦ ὄρθρου διὰ τὰς προσωπικάς των ὑποθέσεις, περιορίζουν τὸν ὕπνον των πρὸς ἐξοικονόμησιν χρόνου ἐργασίας καὶ καρπώνονται τὸν ἄρτον μὲ πολλὴν πικρίαν καὶ ὀδύνην!
7. Τὸ «ἐγείρεσθε μετὰ τὸ καθῆσθαι» ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀκύλαν. Τὸ «χρονίζουσι τοῦ καθῆσθαι» εἶναι ἀγνώστου ἑρμηνευτοῦ.
8. «Παραινεῖ τοῖς μετ' ὀδύνης τὸν ἄρτον ἐσθίουσι διὰ τὰς τῶν πολέμων ἐπιδρομὰς εἰς τὸν Θεὸν ἔχειν τὴν ἐλπίδα» (Θεοδώρητος).

τὰ προηγούμενα. Αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγει εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν δώσῃ τὴν βοήθειάν του, ὅλα εἶναι ἄσκοπα· ὅταν ὅμως δώσῃ αὐτήν, τότε ἐπέρχεται καὶ γλυκὺς ὕπνος[9] καὶ ἄνεσις καὶ ζωὴ ἀπηλλαγμένη κινδύνων καὶ γεμάτη ἀσφάλειαν. **D**

Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς αὐτοὺς ὕπνον, ὅταν τοὺς ἀναπαύσῃ, ὅταν ἀποκρούῃ τοὺς ἐπιτιθεμένους, αὐτοὶ τότε δὲν θὰ οἰκοδομήσουν μόνον τὴν πόλιν καὶ δὲν θὰ φυλάξουν μόνον αὐτήν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερα θὰ λάβουν. Θὰ γίνουν πατέρες πολλῶν παιδιῶν[10] καὶ θὰ προκόψουν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπόκτησιν πολλῶν παιδιῶν. Εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τοῦ καρποῦ τῆς κοιλίας. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «ἡ ἀμοιβὴ εἶναι ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας». Τί σημαίνει αὐτό; Ὡς μισθόν, λέγει, θὰ λάβουν τὴν ἀπόκτησιν πολλῶν παιδιῶν. Εἶναι ἀληθῶς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς φύσεως, ἀλλὰ ὅταν ὁ Θεὸς παρέχῃ τὴν βοήθειάν του καὶ αὐτὴ θὰ προχωρήσῃ ἐπιτυχέστερον. **E**

Διότι καὶ αὐτὴ ἔχει ἀνάγκην τῆς θείας βοηθείας καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ καυχῶνται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων. Δὲν θὰ εὑρεθῇ ἡ εὐτυχία μόνον μέσα εἰς αὐτά π.χ. εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν, εἰς τὴν φρούρησιν, εἰς τὴν ἀπόκτησιν πολλῶν παιδιῶν, ἀλλὰ θὰ προστεθοῦν εἰς αὐτὰ καὶ ἄλλα. **357 A** Καὶ ἐπειδὴ θέλει νὰ φανερώσῃ ποῖα εἶναι αὐτά, προσθέτει «Μὲ βέλη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἱκανοῦ τοξευτοῦ ὁμοιάζουν τὰ παιδιὰ τῶν ἀσθενῶν γονέων».[11] Ἄλλος γράφει «τῶν δεσμευμένων». Τὸ νόημα αὐτοῦ εἶναι τὸ ἑξῆς: Δὲν θὰ ἔχουν μόνον ἀσφάλειαν τῶν τειχῶν, οὔτε τῆς ὀχυρᾶς πόλεως, οὔτε τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ θὰ ἐμπνέουν τὸν φόβον εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ θὰ γίνουν ἔτσι φοβεροί, ὅπως τὰ βέλη. Καὶ ὄχι ἁπλῶς ὅπως τὰ βέλη, ἀλλὰ ὅπως, ὅταν αὐτὰ κραδαίνωνται ἀπὸ χέρια δυνατά. Διότι τὰ βέλη καθ' ἑαυτὰ δὲν προ-

9. «Ὕπνον τὴν ἀνάπαυσιν ὠνόμασεν. Ἀνάπαυσιν ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις παρέχει. Τοῦ Θεοῦ τῆς οἰκείας κηδεμονίας ἀξιοῦντος διηνεκῶς μετὰ διάγειν ἀσφαλῶς δίχα φροντίδος καθεύδετε» (Θεοδώρητος).

10. Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ψαλμοῦ στίχ. 3-5 ἀναφέρεται εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν χαρὰν τὴν ὁποίαν δίδει εἰς αὐτὴν ὁ Θεὸς διὰ τῆς γεννήσεως τέκνων. Τὰ παιδιὰ εἶναι ἡ κληρονομία καὶ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς γονεῖς. Οἱ Ἑβραῖοι ἐθεώρουν τὴν παιδοποιΐαν ὡς ἰδιαιτέραν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ (Δευτ. 7, 12-13).

11. Ὅπως τὰ βέλη εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς καλοῦ ὁπλίτου θωρακίζουν αὐτὸν μὲ ἀσφάλειαν καὶ δύναμιν, ἔτσι τὰ παιδιὰ εἶναι προστασία τῶν γονέων κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν ἢ τὸν χρόνον τῆς ἀσθενείας των. Τὰ τέκνα θὰ στηρίξουν τοὺς γονεῖς.

ξενοῦν τὸν φόβον, ὅταν ὅμως εὑρεθοῦν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δυνατοῦ τοξότου, τότε ἀπειλοῦν θάνατον εἰς βάρος τῶν ἐπιτιθεμένων. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν αὐτοὶ θὰ προκαλοῦν τὸν φόβον. Ποῖοι αὐτοί; Τὰ τέκνα τῶν ἀσθενῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κάποτε ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἀδυναμίαν, ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐδεσμεύθησαν ἀπὸ αὐτήν. **B**

Ὑπενθυμίζει συνεχῶς εἰς αὐτοὺς περιπτώσεις προηγουμένης δυστυχίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς εὐτυχίας, διὰ νὰ ἀνυψώσῃ μὲ κάθε τρόπον τὸ πνεῦμα των καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπέφερον καὶ ἀπὸ τὰς συμφοράς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἠλευθερώθησαν καὶ ἀπὸ ὅσα προσεχῶς θὰ ἀπολαύσουν. Εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀποκτήσεως τέκνων. Οἱ γονεῖς πολλῶν παιδιῶν δὲν θὰ ἐντροπιασθοῦν, ὅταν συζητοῦν μὲ τοὺς ἐχθρούς των εἰς τὰς πύλας τῶν τειχῶν τῆς πόλεως.[12] Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «εὐτυχὴς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ γεμίσῃ τὴν φαρέτραν του[13] μὲ αὐτά». Προστίθεται δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς καὶ τοῦτο, ἡ δύναμις τοῦ σώματος, ὁ ἀφόρητος φόβος,[14] ὡραῖα καὶ πολλὰ παιδιά, ἀσφάλεια, ἐξωραϊσμὸς τῆς πόλεως, νίκη καὶ τρόπαια κατὰ τοὺς πολέμους. Διὰ τοῦτο καλοτυχίζει αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀπολαύσουν αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν. **C**

Θὰ εἶναι, λέγει, αὐτοὶ πλήρως ἐξωπλισμένοι. Δὲν θὰ ἐπιμείνω εἰς τὸν μακαρισμὸν δι' αὐτὰ τὰ ἀγαθά, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι δὲν θὰ ἐντροπιασθοῦν. «Οἱ γονεῖς πολλῶν παιδιῶν, λέγει, δὲν θὰ ἐντροπιασθοῦν, ὅταν συζητοῦν μὲ τοὺς ἐχθρούς των εἰς τὴν πύλην τῶν τειχῶν τῆς πόλεως». Τί τέλος πάντων σημαίνει αὐτό; Εἶναι ἡ μεγίστη νίκη, ἡ μεγίστη λαμπρότης, ἡ εὐχαρίστησις, ἡ εὐτυχία. Διότι δὲν πρόκειται νὰ τοὺς προσαφθῇ ἐντροπή, ἐπειδὴ δὲν ἔτυχον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ ἢ εἶχον ἀνίσχυρον προστάτην Θεὸν ἢ εἶχον μὲν ἰσχυρὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῶν ἰδικῶν των ἁμαρτημάτων ἀπώθησαν τὴν πρόνοιάν του. Τοὐναν-

12. Ὅταν ὁ πατὴρ συνδιαλέγεται μὲ τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως, ὅπου ἐγίνοντο αἱ συγκεντρώσεις καὶ τὰ δικαστήρια δὲν θὰ φοβηθῇ τὰς κατηγορίας καὶ ἀδίκους ἀποφάσεις, διότι στηρίζει τὴν ἀσφάλειαν καὶ ὑπεράσπισίν του εἰς τὰ τέκνα του. «Οὐ γὰρ ἐδέχοντο ἔσω τῆς πόλεως τοὺς πεμπομένους πρέσβεις, ἀλλ' ἔξω κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος» (Θεοδώρητος).

13. Ἡ φαρέτρα ἦτο θήκη ἐντὸς τῆς ὁποίας ὁ τοξότης ἐτοποθέτει τὰ βέλη του.

14. Ἀφόρητος φόβος εἶναι ὁ φόβος τὸν ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ ὁ ἐχθρός.

τίον ὑπερήφανοι δι' ὅλα, διὰ τὴν πόλιν, διὰ τὰ τείχη, διὰ τὴν φρουράν, διὰ τὰ τέκνα, διὰ τὰ ὅπλα καὶ διὰ τὴν δύναμίν των δὲν θὰ ἐντροπιασθοῦν ἀντικρύζοντες τοὺς ἐχθρούς, **D** ἀλλὰ θὰ σπεύσουν μὲ μεγάλην γενναιότητα, μὲ ὑπερηφάνειαν, μὲ ὑψηλὸν φρόνημα, μὲ ψυχικὴν ἀνωτερότητα, διότι ὁ Θεὸς δι' ὅλων αὐτῶν ἐκδηλώνει τὴν ὑπὲρ αὐτῶν προστασίαν.

Διότι τὸ μέγιστον ἀγαθὸν καὶ ἡ κορωνὶς τῆς εὐτυχίας εἶναι νὰ δύναται κανεὶς κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον νὰ κοσμῆται μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ λοιπὸν διέκοψεν ἐδῶ τὸν λόγον, διδάσκων, ὅτι ὅλοι γενικῶς πρέπει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο νὰ ἐπιδιώκουν αὐτὸν τὸν στολισμὸν καὶ δι' αὐτὸν νὰ καυχῶνται.

Αὐτὸν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἂς ἐπιδιώξωμεν μὲ ζῆλον, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ **E** μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΖ' (127) ΨΑΛΜΟΝ

358 **A** Εὐτυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται τὸν Κύριον.[1]

Πρόσεχε ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει ὁ ψαλμῳδὸς καὶ ποῦ κατέληξεν. Ὅπως ἀκριβῶς προηγουμένως ἐκαλοτύχισεν αὐτούς, ὅτι δὲν δέχονται τὴν προσβολὴν τῆς ἐντροπῆς, διότι ἔχουν βοηθὸν καὶ φέρουν μαζί των τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖον εἰσάγεται λέγων «εὐτυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται τὸν Θεόν». Καὶ πάλιν ὁμιλεῖ γενικῶς, ἀφοῦ ἔκαμεν ἀρχὴν ἀπὸ ἐκείνους. Καὶ ὀρθῶς εἶπε, πάντες. **B** Καὶ ἂν κανένας εἶναι δοῦλος καὶ ἂν εἶναι κύριος καὶ ἂν εἶναι πτωχὸς καὶ ἂν κατὰ τὸ σῶμα ἀνάπηρος, οἱοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτὸν τὸν μακαρισμόν, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ ψαλμῳδός.[2]

Διότι τὸν ἄλλον, τὸν ψευδῆ καὶ ἐπίπλαστον, τὸν ὁποῖον πολλοὶ ἐπιδιώκουν μετὰ ζήλου, μὲ πολλὴν δυσκολίαν τὸν ἐπιτυγχάνουν, ὅσα στοιχεῖα καὶ ἂν συγκεντρωθοῦν. Καὶ ἂν δὲν συνδράμουν ὅλα, κανεὶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ γίνῃ εὐτυχὴς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἑξῆς περίπου ἐννοῶ. Ἂν κανεὶς εἶναι πλούσιος, δὲν ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ θεωρηθῇ εὐτυχής, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχῃ καὶ ὑγείαν. Διότι καὶ ἂν εἶναι πλούσιος, ἀλλὰ ἀνάπηρος κατὰ τὸ σῶμα, χωλαίνει καὶ ἡ εὐτυχία του καὶ εἶναι ἀθλιώτερος ἀπὸ τοὺς πτωχούς. **C** Πολλοὶ βεβαίως πλούσιοι, ἐπειδὴ κατατρύχονται ἀπὸ ἀσθενείας, καλοτυχίζουν τοὺς πτωχούς, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται μέσα εἰς τοὺς δρόμους καὶ θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς των μὲ τὰ ἄπειρα πλούτη ἀθλίους. Ἂν πάλιν εἶναι μὲν ὑγιὴς κατὰ τὸ σῶμα καὶ πλούσιος, ὅμως στερεῖται δόξης καὶ τοῦτο εἶναι

1. Τὸ ὡραῖον τοῦτο ποίημα ἀποδίδεται εἰς τὸν Ζοροβάβελ καὶ συνετέθη μετὰ τὸ τέλος τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. Παρέχεται εἰς αὐτὸ τὸ τρίπτυχον μιᾶς εὐτυχισμένης οἰκογενείας, ἤτοι ὁ Θεός, ἡ ἐργασία καὶ τὰ τέκνα.

2. «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου» (Παροιμ. 1, 7).

ἐμπόδιον εὐτυχίας. Ὑπάρχουν ἀκόμη μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποκτήσει πολλὰ πλούτη καὶ ἔχουν τὸ σῶμα ὑγιές· ὑφίστανται ὅμως ἀνυπόφορον δοκιμασίαν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἡγεμόνας. Ἐπειδὴ δὲν μετέχουν καμμιᾶς τιμῆς, ὑποκύπτουν καὶ θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς των δυστυχεστέρους ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ οἱ δοῦλοι των εἶναι εὐπορώτεροι.

Καὶ πάλιν, ἂν ὑπάρχῃ ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ σωματικὴ ὑγεία, **D** ἀλλὰ δὲν ὑπάρχῃ ἀσφάλεια, διότι ἄπειροι ἐχθροὶ ἐνεδρεύουν, φθονοῦν, ἐπιδιώκουν τὸ κακόν, μισοῦν, κατηγοροῦν, συκοφαντοῦν, δυστυχέστερος ἀπὸ ὅλους πάλιν θὰ εἶναι, καθ' ὅσον αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ζῇ μὲ τὴν δειλίαν τοῦ λαγοῦ καὶ ὑποπτεύεται τὴν σκιάν του καὶ τρέμει καὶ φοβεῖται τοὺς πάντας. Καὶ ἂν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτά, καὶ ἀπὸ ὅλους ἀγαπᾶται καὶ ὅλα ἔρχωνται κατ' ἐπιθυμίαν, δηλαδὴ καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ τιμὴ (τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ, ἀλλ' ὅμως ἂς λεχθῇ χάριν συζητήσεως), καὶ ἂν ἀκόμη ὅλα αὐτὰ γενικῶς ἀφθονοῦν καὶ τίποτε δὲν τὰ ἐμποδίζῃ, καὶ ὑπάρχῃ ἐπὶ πλέον ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ καὶ μεγάλη δόξα καὶ χρηματικὴ περιουσία **E** καὶ σωματικὴ ὑγεία καὶ κάθε ἀσφάλεια καὶ κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταβάλῃ αὐτόν, ἐπειδὴ ὅμως πολλάκις νυμφεύεται κακὴν καὶ δύστροπον σύζυγον,[3] καταντᾷ δυστυχέστερος ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τίποτε ἐξ αὐτῶν δὲν ἔχουν.

Καὶ ἂν αὐτὴ εἶναι ἐνάρετος καὶ συμφωνῇ μὲ τὰς πεποιθήσεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας του, ἀποκτήσῃ ὅμως ὄχι καλὰ καὶ ἐνάρετα τέκνα, κατ' ἀνάγκην αὐτὸς γίνεται ὁ δυστυχέστερος ὅλων ἢ ἂν δὲν ἀποκτήσῃ καθόλου παιδιά, θρηνεῖ καὶ ὀδύρεται. **359 A** Ὅπου καὶ ἂν στρέψῃ τὸ βλέμμα του κανεὶς ἄνθρωπος, θὰ ἴδῃ πολλοὺς κρημνούς. Τί χρειάζεται νὰ ἀναφέρω τὰ ὑπόλοιπα; Ὁ φαῦλος δοῦλος πολλάκις ἀνατρέπει τὰ πάντα καὶ δημιουργεῖ σύγ-

3. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ὡς προϋπόθεσιν εὐτυχοῦς γάμου ἐθεώρει τὴν ἐκλογὴν συζύγου ὄχι διὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ «διὰ ψυχῆς εὐγένειαν», καθ' ὅσον ὁ λαμβάνων γυναῖκα μόνον διὰ τὰ πλούτη «[illegible] μᾶλλον ἔλαβεν ἢ γυναῖκα» καὶ συνίστα κανεὶς νὰ μὴ ἐπιζητῇ νὰ πλουτήσῃ ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, διότι ὁ τοιοῦτος πλοῦτος εἶναι αἰσχρὸς καὶ ἐπονείδιστος. Καὶ ὅμως διερωτᾶται: «ποῖος μέλλων νὰ ὑπανδρευθῇ ἐξετάζει τὸν τρόπον καὶ τὴν ἀναστροφὴν τῆς κόρης; οὐδείς· ἀλλὰ μόνον ἐρωτᾷ διὰ τὰ χρήματα καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ ποσὰ τῆς ποικίλης περιουσίας, ὅπως νὰ πρόκειται νὰ ἀγοράσῃ ἢ νὰ κάμῃ συνήθη συναλλαγήν».

χυσιν, ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶναι τόσον ἀβέβαιον καὶ ἐπισφαλές, ὅσον τὸ νὰ ὑπερηφανεύεται κανεὶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σέβεται τὸν Θεόν.[4] Οὗτος ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰ κύματα κάθεται εἰς τὸν λιμένα καὶ τὴν γαλήνην καὶ ἀπολαμβάνει τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν. Δι' αὐτὸ ὁ προφήτης παρέτρεξεν ὅλα αὐτὰ καὶ μακαρίζει μόνον τοῦτο. Διότι ἐκεῖνος ὁ μακαρισμός, ἂν τὰ πάντα δὲν συνδράμουν δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ σταθῇ ἢ καλύτερα καὶ ὅταν συνδράμουν, τότε συνταράσσεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαμαν. **B** Διότι καὶ ὁ πλοῦτος πολλάκις καταστρέφει καὶ ἡ ὡραία σύζυγος βλάπτει καὶ οἱ οἰκογενειακοὶ δοῦλοι προδίδουν καὶ τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήσαμεν, γίνονται πατροκτόνοι καί, ὅπως προηγουμένως εἶπον, ἀπὸ παντοῦ ἀπειλοῦνται πολλοὶ κίνδυνοι.

Ἐδῶ ὅμως καὶ ἂν συρρέουν ὅλα τὰ ἀντίθετα, ὄχι μόνον δὲν παραβλάπτουν αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ τὴν κάμνουν ἰσχυροτέραν καὶ σταθερωτέραν. Καὶ ἂν ἐπέλθῃ πτωχεία καὶ ἂν χαθῇ ἡ ὑπόληψις, καὶ ἂν τὸ σῶμα καταστῇ ἀνάπηρον καὶ ἂν μεσολαβήσῃ ἡ κακία τῆς συζύγου καὶ ἂν γεννηθοῦν φαῦλα τέκνα, ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν ἀναφέρῃ κανείς, δὲν ὑποσκελίζει αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν οὔτε τὴν κλονίζει. Διότι ἡ εὐτυχία δὲν ἀπορρέει ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ νὰ συγκλονίζεται ἀπὸ αὐτά, ὅταν παρασύρωνται, ἀλλὰ ἔχει τὰ θεμέλιά της εἰς τοὺς οὐρανούς. **C** Δι' αὐτὸ καὶ παραμένει ἀκατάβλητος.[5]

Ἐὰν ἐπιθυμῆτε, ἂς μεταφέρωμεν αὐτὴν εἰς αὐτὴν τὴν πραγματικότητα τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἦτο δοῦλος ὁ Ἰωσήφ;[6] Δὲν ἦτο ξένος; Δὲν ἦτο ἐκπατρισμένος; Δὲν ἦτο δοῦλος βαρβάρων, πρωτύτερα μὲν τῶν Σαρακηνῶν, ἀργότερα δὲ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν περισσότερον τραχεῖς; Δὲν ἐθεωρεῖτο μοιχός; Δὲν κατηγορεῖτο; Δὲν ἐσυκοφαντεῖτο; Δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν φυλακήν; Δὲν ἐκρατεῖτο μὲ δεσμά; Ποῖον ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἔβλαψε; Τοὐναντίον ἐξ αἰτίας αὐτῶν μάλιστα ἦτο εὐτυχής. Τὸ ἀξιοπερίεργον, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἀνέφερα, εἶναι τοῦτο, ὅτι ὄχι μόνον δὲν παραβλάπτεται ἡ εὐτυχία ἀπὸ αὐτά, **D** ἀλλὰ γίνεται περισσότερον λαμπρὰ καὶ ὡραία.

4. «Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ Κυρίου...» (Β' Κορινθ. 5, 11).
5. Ματθ. 6, 19-20. Λουκ. 12, 21. Ματθ. 19, 21.
6. Γεν. 37 καὶ 38.

Διότι ἐὰν δὲν ἐπάθαινε τίποτε ἀπὸ αὐτά, δὲν θὰ ἦτο τόσον εὐτυχής.

Θέλεις νὰ εἴπω καὶ δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διέπραξαν βαρείας ἁμαρτίας καὶ κατόπιν αἰφνιδίως μετεστράφησαν καὶ ἀπέβαλον ὅλην ἐκείνην τὴν κακίαν; Ποῖος ὑπῆρξε χειρότερος ἀπὸ τὸν λῃστήν; Ὅμως ἀπεδείχθη ἀποτόμως ὁ εὐτυχέστερος ὅλων, καίτοι διέπραξεν ἀπείρους φόνους.[7] Κατεδικάζετο διὰ σταυρικοῦ θανάτου, ὡδηγεῖτο εἰς τὸν δρόμον τοῦ θανάτου, ὅλος γενικῶς ὁ χρόνος εἶχε παρέλθει καὶ ἡ ζωὴ εἶχε δαπανηθῆ διὰ τὴν κακίαν. Ἐπειδὴ ὅμως δι' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἐφοβήθη, ὅπως πρέπει νὰ φοβῆται κανεὶς τὸν Θεόν, **E** ἔγινεν εὐτυχής.[8]

Τοιουτοτρόπως καὶ ἡ πόρνη, ἂν καὶ ἐξεμεταλλεύετο τὴν σωματικήν της ὡραιότητα καὶ ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς τὴν περιφρόνησιν ὅλων καὶ ἦτο ἡ ἀθλιωτέρα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔγινεν εὐτυχής, διότι ἐσεβάσθη τὸν Θεόν, ὅπως ἔπρεπε.[9] Δὲν ὑπάρχει κακόν, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἀποσβέσῃ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ πῦρ καθιστᾷ λαμπρὸ καὶ ὡραῖο τὸ σκουριασμένο καὶ διαστρεβλωμένο σίδηρο καὶ ἀφοῦ τὸ καθαρίσῃ διορθώνει τελείως τὴν στρέβλωσιν,
360 **A** τοιουτοτρόπως καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ μέσα εἰς ὀλίγον χρονικὸν διάστημα θὰ κατορθώσῃ τὰ πάντα καὶ δὲν ἀφήνει ἀπὸ κανὲν ἀνθρώπινον στοιχεῖον νὰ ὑποσκελίζωνται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐμποτισμένοι ἀπὸ αὐτόν.[10]

Δὲν ἦτο ἄρρωστος ὁ Τιμόθεος καὶ δὲν ἔζησε συνεχῶς μέσα εἰς ἀσθενείας καὶ ταλαιπωρίας; Ποῖος ὅμως ἔγινεν εὐτυχέστερος ἀπὸ αὐτόν;[11]

Καὶ τί ἦτο ὁ Ἰώβ, εἰπέ μου; Δὲν περιέπεσεν εἰς κατάστασιν πτωχείας; Δὲν ἔχασε τὰ παιδιά του; Δὲν ἐγέ-

7. Πρόκειται περὶ τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο συσταυρωθέντων μετὰ τοῦ Ἰησοῦ λῃστῶν, ὅστις ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μεταμελεῖται καὶ ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τὴν συγγνώμην (Λουκ. 23).

8. «Ἀμὴν λέγω σοι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. 23, 43).

9. Πρόκειται περὶ τῆς ἁμαρτωλῆς γυναικός, ἡ ὁποία συναισθανομένη τὰς ἁμαρτίας της κατέβρεχε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ μὲ δάκρυα καὶ τοὺς ἐσπόγγιζε μὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της (Λουκ. 7, 37-38 καὶ 44).

10. Λουκ. 1, 50. Πράξ. 10, 2. Κολασ. 3, 22.

11. Ὁ Τιμόθεος ἦτο πνευματικὸν τέκνον τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ ἀκόλουθος αὐτοῦ εἰς ἀποστολικὰς περιοδείας. Ἀργότερον ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἐφέσου. Εἰς τὰς δύο πρὸς αὐτὸν ἐπιστολάς του ὁ Παῦλος παρέχει διαφόρους συμβουλὰς καὶ νουθεσίας.

μισε τὸ σῶμα του πληγάς; Δὲν ἔζησε μέσα εἰς τὴν ἐντροπήν, μέσα εἰς τὰς ὕβρεις, μέσα εἰς τοὺς ἐμπαιγμούς, μέσα εἰς τὴν πεῖναν; Δὲν ἔζησεν ὅλας γενικῶς τὰς ἀνθρωπίνας συμφοράς; Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸς ἔγινεν ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων.[12] **B** Ὄχι μόνον τίποτε δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν καταβάλῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν κατέστησε σταθερώτερον. Ἀκόμη καὶ κάποια γυναῖκα μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἐπετίθετο ἐναντίον του καὶ τὸν εἰρωνεύετο· καὶ ὅμως διὰ μέσου ὅλων αὐτῶν ἐξῆλθε λαμπρός.

Ὅλα αὐτὰ σκεπτόμενος ὁ προφήτης ἔλεγε: «Εὐτυχεῖς εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται τὸν Κύριον καὶ βαδίζουν εἰς τὸν δρόμον του». Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι εἶναι ἀρκετὸς μόνος ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, προσέθεσε, «ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι βαδίζουν εἰς τὸν δρόμον του» καὶ δηλώνει ἔτσι καὶ τὰ δύο. Δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται καὶ βαδίζουν τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Διότι πολλοί, ἐνῷ ἔχουν βαθεῖαν θεωρητικῶς πίστιν, ἀλλὰ ἁμαρτωλὴν ζωήν, καταντοῦν οἱ χειρότεροι ὅλων.[13] **C**

Διὰ νὰ μὴ φανῇ λοιπὸν ὁ λόγος του ἐδῶ, ὅτι παρουσιάζει ἀδυναμίαν, προσέθεσεν «ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι βαδίζουν τὸν δρόμον αὐτοῦ». Ποῖοι εἶναι οἱ δρόμοι τοῦ Θεοῦ; Τίποτε ἄλλο ἢ ἡ ζωὴ ἡ σύμφωνος μὲ τὴν ἀρετήν; Δι' αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἀρετῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνέλθῃ κανεὶς εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τῆς πρώτης πολιτείας καὶ νὰ βλέπῃ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, ὅσον εἶναι δυνατὸν τοῦτο εἰς τὸν ἄνθρωπον. Λέγονται δὲ δρόμοι τοῦ Θεοῦ, διότι δι' αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθουν πρὸς Αὐτόν. Καὶ δὲν εἶπε δρόμος, ἀλλὰ δρόμοι, δηλώνων ἔτσι, ὅτι εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ καὶ διάφοροι. Ἔκαμεν αὐτοὺς πολλοὺς διὰ τὸν ἑξῆς σκοπόν, διὰ νὰ μᾶς κάμῃ εὔκολον τὴν εἴσοδον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μὲ τὸ πλῆθος τῶν δρόμων.

Διότι ἄλλοι ἄνθρωποι διακρίνονται διὰ τὴν ἁγνότητα, ἄλλοι διαπρέπουν διὰ τοῦ ἐντίμου γάμου των **D** καὶ ἄλλοι κοσμοῦνται διὰ τῆς χηρείας. Καὶ ἄλλοι μὲν ἠρνήθησαν τὰ πάντα, ἄλλοι δὲ τὰ μισά. Ἄλλοι μὲν ζοῦν ἐναρέτως καὶ ἄλλοι ἐν μετανοίᾳ. Δι' αὐτὸ ἤνοιξε πολλοὺς

12. Ὁ Ἰὼβ «ἀληθινός, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος», ὡς λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, ἔζησεν εἰς τὴν Αὐσίτιδα χώραν. Ἐδοκιμάσθη τόσον ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, ἀλλ' ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν πίστιν του πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ τῆς ἀρετῆς του ἐθεωρήθη ἅγιος καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς τὰς 6 Μαΐου.

13. Ἰακ. 2, 14· 2, 18· 2, 22· 5, 15.

δρόμους, διὰ νὰ βαδίζῃς εὐκόλως. Δὲν εἶχες τὴν δύναμιν νὰ διατηρήσῃς καθαρὸν τὸ σῶμα σου ἔπειτα ἀπὸ τὸ λουτρόν; Δύνασαι νὰ καθάρῃς τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὴν μετάνοιαν, δύνασαι μὲ χρήματα, μὲ ἐλεημοσύνην.[14] Δὲν ἔχεις χρήματα; Δύνασαι νὰ ἐπισκέπτεσαι τὸν ἄρρωστον, νὰ μεταβαίνῃς εἰς τοὺς φυλακισμένους, νὰ προσφέρῃς ἕνα ποτήρι δροσερὸ νερό, νὰ φιλοξενῇς εἰς τὴν οἰκίαν σου τὸν ξένον, νὰ δίδῃς εἰς ὅποιον ἔχει ἀνάγκην δύο ὀβολούς,[15] ὅπως ἡ χήρα[16] καὶ νὰ συμπάσχῃς μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν. Εἶναι πράγματι καὶ τοῦτο ἐλεημοσύνη.

Εἶσαι ἐγκαταλελειμμένος καὶ πάμπτωχος καὶ ἄρρωστος κατὰ τὸ σῶμα καὶ δὲν ἔχεις τὴν δύναμιν οὔτε νὰ βαδίσῃς; Ὑπόμενε εὐχαρίστως ὅλα αὐτὰ καὶ θὰ λάβῃς μεγάλην ἀμοιβήν. Διότι καὶ τοῦ Λαζάρου αὐτὴ ἦτο ἡ ἐπιτυχία.[17] 341 A Οὔτε ἐκεῖνος ἐβοήθησε κανένα μὲ χρήματα. Πῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ βοηθήσῃ, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἐστερεῖτο τῆς ἀναγκαίας τροφῆς; Οὔτε ἐπεσκέφθη φυλακισμένους. Πῶς νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς φυλακὰς ἐκεῖνος, ποὺ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ βαδίσῃ; Δὲν ἐπεσκέφθη ἀσθενῆ. Πῶς θὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἀσθενῆ αὐτός, ποὺ ἔχει ἐκτεθειμένας τὰς σωματικάς του πληγὰς εἰς τοὺς σκύλους νὰ τὰς γλύφουν; Ὅμως καὶ χωρὶς αὐτὰ κατέκτησε τὸ βραβεῖον τῆς ἀρετῆς, διότι μὲ ἐγκαρτέρησιν ὑπέφερε τὰ πάντα, μὲ τὸ νὰ ἠμπορῇ νὰ βλέπῃ νὰ εὐδοκιμῇ καὶ πλουτίζῃ ὁ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ αὐτὸς νὰ ζῇ μέσα εἰς πλῆθος συμφορῶν καὶ παρὰ ταῦτα νὰ μὴ βαρυγκομίζῃ ποτέ. Διὰ τοῦτο εὑρέθη εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραὰμ αὐτός, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καθόλου

14. Ἰδιαιτέρως τονίζονται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου τὰ καλὰ ἔργα διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος καταξιώνει τὴν πίστιν του. Συνιστᾷ ἐλεημοσύνην καὶ ἀποφυγὴν τῆς φιλαργυρίας, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει εἰς ἄλλην ὁμιλίαν του «πτωχοποιόν», «ψυχοφθόρον», «φίλην τῆς γεέννης».

15. Ὁ ὀβολὸς ἦτο ἀττικὸν νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς Ἀθήνας καὶ ἀντιπροσώπευε βάρος καὶ ἀξίαν ἴσην πρὸς τὸ 1/6 τῆς ἀττικῆς δραχμῆς.

16. Ἀναφέρεται εἰς τὸ περιστατικόν, καθ' ὃ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, παρακολουθῶν τὸ κυτίον τῆς ἐλεημοσύνης, εἶδε πλουσίους νὰ ρίπτουν πολλά, ἀλλὰ καὶ μίαν χήραν, ἡ ὁποία ἔρριψε ἐκ τοῦ ὑστερήματός της δύο λεπτά, ἤτοι ἕνα κοδράντην. Τότε εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του· σᾶς διαβεβαιώνω, ὅτι αὐτὴ ἡ χήρα ἔρριψε τὰ περισσότερα (Μάρκ. 12, 42-43).

17. Πρόκειται περὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου, ὁ ὁποῖος ἔκειτο καθήμενος εἰς τὴν πύλην τοῦ πλουσίου καὶ προσεπάθει νὰ χορτάσῃ ἀπὸ τὰ ψιχία τῆς τραπέζης αὐτοῦ (Λουκ. 16, 20-21).

δὲν διέφερεν ἀπὸ ἕνα νεκρόν, ἀλλὰ ἀδρανὴς εἶχε ριφθῆ εἰς τοὺς πυλῶνας τοῦ τότε πλουσίου. B Καὶ ἐστέφετο τώρα μαζὶ μὲ τὸν πατριάρχην, ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει τόσα πολλὰ καλὰ ἔργα. Καὶ ἀνεκηρύσσετο νικητὴς καὶ ἔζη εἰς τοὺς κόλπους ἐκείνου, χωρὶς νὰ κάμῃ ἐλεημοσύνην, χωρὶς νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀδικούμενον, χωρὶς νὰ φιλοξενήσῃ ξένους, χωρὶς νὰ ἠμπορέσῃ νὰ παρουσιάσῃ τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ τὰ καλὰ ἔργα, ἀλλὰ καθ' ὅλας τὰς δοκιμασίας του μόνον ηὐχαρίστει τὸν Θεὸν καὶ ἔλαβε τὸν λαμπρὸν στέφανον τῆς ὑπομονῆς.

Διότι εἶναι μεγάλο ἔργον ἡ ἐκδήλωσις τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις, ἡ ὁποία χαλκεύεται μέσα εἰς πολλὰς δοκιμασίας. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλύτερον κατόρθωμα ἀπ' ὅλα. C Καὶ ὁ Ἰὼβ λοιπὸν διὰ τῶν δοκιμασιῶν ἐστέφετο, δι' αὐτὸ καὶ ὁ διάβολος ἔλεγε· «διὰ νὰ σώσῃ κανεὶς τὸ δέρμα του, εὐχαρίστως δίνει ἄλλο δέρμα. Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ἠμπορεῖ νὰ τὰ θυσιάσῃ, ἀρκεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν ζωήν του. Ἅπλωσε ὅμως τὸ χέρι σου, κτύπησέ τον εἰς τὰ κόκκαλά του καὶ εἰς τὰς σάρκας του...»[18] Δὲν εἶναι εὔκολον νὰ συγκρατήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ νὰ μὴ διαπράξῃ ἁμάρτημα ψυχήν, ἡ ὁποία ὑποφέρει. Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ μαρτύριον, τὸ ὁποῖον συγχρόνως εἶναι ἡ κορυφὴ τῶν ἀγαθῶν.

Καὶ σύ, ἀγαπητέ μου, ὅταν πολλάκις ὑποφέρῃς ἀπὸ ἀσθένειαν ἢ πυρετὸν ἢ πόνους καὶ σὲ πιέζῃ ἡ ὀδύνη νὰ ἐκστομίσῃς κάποιαν βλασφημίαν, ἂν συγκρατηθῇς καὶ εὐχαριστήσῃς καὶ δοξολογήσῃς τὸν Θεόν, D θὰ λάβῃς τὴν αὐτὴν ἀμοιβήν. Εἰπέ μου, διὰ ποίαν αἰτίαν βλασφημεῖς καὶ βάζεις εἰς τὸ στόμα σου πικροὺς λόγους; Μήπως θὰ σὲ ἀνακουφίσῃ ὁ πόνος; Μάλιστα καὶ ἂν ἀκόμη ἀνεκουφίζετο τὸ πάθημά σου, δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκδηλώσῃς αὐτὴν τὴν τόλμην, οὔτε νὰ πωλήσῃς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου μὲ τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃς τὴν σωματικήν σου παρηγορίαν. Τώρα ὄχι μόνον δὲν σοῦ ἀνακουφίζεται ὁ πόνος, ἀλλὰ γίνεται καὶ περισσότερον ὀξύς. Διότι ὁ διάβολος, ἐπειδὴ βλέπει, ὅτι ἀπέκτησεν ἐπάνω σου δύναμιν καὶ σὲ παρέσυρεν εἰς βλασφημίαν, ὑποδαυλίζει τὴν πυράν, ἀνάπτει τὸν πόνον, ὥστε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του. E

18. Εἰς τοὺς στίχους 1-10 περιγράφεται ἡ δευτέρα δοκιμασία καὶ ὑπομονὴ τοῦ Ἰώβ.

Ἰδιαιτέρως μάλιστα καὶ ἂν ἀνεκουφίζετο ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν πληγῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον προηγουμένως, δὲν ἔπρεπε νὰ κάμῃ αὐτό. Ὅταν δὲν ἀποκομίζῃς καμμίαν ὠφέλειαν, διὰ ποίαν αἰτίαν σφαγιάζεσαι; Δὲν ὑποφέρεις τὴν σιωπήν; Ἀνάπεμψε λοιπὸν εἰς τὸν Θεὸν τὰς εὐχαριστίας σου, δοξολόγησε ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σὲ ὑποβάλλει εἰς τὴν κάμινον τῶν δοκιμασιῶν. Ἀντὶ τῆς βλασφημίας πρόφερε τὴν δοξολογίαν.[19] Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ ἡ ἀμοιβή σου μεγαλώνει καὶ ἡ πληγή σου ἀνακουφίζεται.

Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ὁ μακάριος Ἰὼβ συζητῶν ἔλεγεν «ὁ Κύριος μοῦ τὰ ἔδωσε καὶ ὁ Κύριος μοῦ τὰ ἀφήρεσε». Καὶ πάλιν προσέθεσε: «ἀφοῦ ἐδέχθημεν τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὸν Κύριον, πῶς δὲν θὰ ὑποφέρωμεν καὶ τὰ κακά, ποὺ μᾶς στέλλει; 362 A Ἀλλὰ εἰς ἐμένα, λέγει, δὲν ἔδωσεν ὁ Θεὸς πλούτη. Εἶναι λοιπὸν ἔτσι μικροτέρα ἡ πληγή. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ἐνῷ ἀπολαμβάνει κανεὶς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλούτου, νὰ τὰ χάσῃ ἐντελῶς καὶ νὰ ζῇ μέσα εἰς τὴν δυστυχίαν, τὴν ὁποίαν ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐγνώρισε. Πράγματι, ὅταν βλέπουν τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων καὶ τὰς συγκρίνουν μὲ τὰ ἰδικά των παθήματα, πολλοὶ πτωχοί, ἔπειτα ἀπὸ τὴν σύγκρισιν αὐτὴν θεωροῦν δυσκολωτέραν τὴν ἰδικήν των κατάστασιν.[20] Ὅταν κάμνουν τὴν σύγκρισιν ὄχι πρὸς ἄλλους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἑαυτούς των, σκέψου, ὅτι τόσον ὀλιγώτερον στενοχωροῦνται, ὅσον ἡ ἐμπειρία ἐκαλλιέργησε περισσότερον τὴν ἰδέαν τῆς ἀπωλείας των. B Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ ἔλλειψις τέκνων ἐξ ἀρχῆς εἶναι περισσότερον ὑποφερτὴ ἀπὸ τὸ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ νὰ τὰ χάσῃ ἐν συνεχείᾳ. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα τὸ νὰ μὴ ἀποκτήσῃ κανεὶς κάτι μὲ τὸ νὰ χάσῃ αὐτό, ἀφοῦ τὸ ἀποκτήσῃ. Ὑπόμεινε λοιπὸν μὲ γενναίαν ψυχὴν ὅλα, ὅσα σοῦ συμβαίνουν. Αὐτὸ ἀποτελεῖ διὰ σὲ μαρτύριον. Διότι τὸ νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν θυσίαν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διατάσσεται νὰ θυσιάσῃ, ἀλλὰ τὸ νὰ προτιμᾷ νὰ κατακρεουργηθῇ μᾶλλον, παρὰ

19. Ὁ δίκαιος Ἰὼβ ἔλεγεν: «Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἰὼβ 1, 21 καὶ 2, 10).

20. Εὐχερῶς δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν τοῦτο πρὸς τὸν Θουκυδίδην Β, 43· «οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα».

νὰ κάμῃ αὐτό, μόνον αὐτὸ εἶναι μαρτύριον. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ προτιμήσῃ νὰ ὑποφέρῃ μὲ πόνον τὴν δοκιμασίαν, ἡ ὁποία παρασύρει εἰς βλασφημίαν, καὶ νὰ μὴ ἐκστομήσῃ τίποτε ἀπρεπές, τοῦτο τὸν καθιστᾷ μάρτυρα. Καὶ ὁ Ἰὼβ ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς νίκης, ὄχι ἐπειδὴ δὲν προέβη εἰς τὴν θυσίαν, ἐνῷ διετάχθη νὰ θυσιάσῃ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὑπέστη τοὺς πόνους μὲ καρτερίαν. C

Καὶ ὁ Παῦλος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀνεκηρύχθη νικητής. Ἐξ αἰτίας δηλαδὴ τῶν μαστιγώσεων, τῶν θλίψεων καὶ τῶν ὑπολοίπων δοκιμασιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέφερε μὲ εὐχαρίστησιν.[21] Τοὺς κόπους τῶν χειρῶν σου θὰ τρώγῃς. Σὺ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον εἶσαι εὐτυχὴς καὶ ὅλα θὰ σοῦ ἔρχωνται κατ' εὐχήν. Διὰ ποῖον λόγον διπλασιάζει τὸν μακαρισμόν; Διότι γνωρίζει τὸ μέγεθος αὐτοῦ καὶ μετ' εὐχαριστήσεως διαβλέπει τὴν κατάστασιν εἰς τὸ μέλλον. Ἀκόμη εἰπέ μου, διατί εἶπε τὸ «καλῶς» (δηλαδὴ τὸ κατ' εὐχήν); Ἡ σύζυγός σου θὰ εἶναι ὡσὰν τὸ κλῆμα τῆς αὐλῆς σου γεμάτη ἀπὸ καρποὺς εἰς τὰ δωμάτια τῆς οἰκίας σου.[22] Ἄλλος ἑρμηνευτής, λέγει, «εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας» καὶ ἄλλος «εἰς τὰ τρίγλυφα».[23]

Οἱ υἱοί σου θὰ παρακάθηνται ὡς φυτώρια ἐλαιῶν γύρω ἀπὸ τὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ σου. Ἰδού, πῶς θὰ εὐλογηθῇ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος φοβεῖται τὸν Κύριον. Εἰπέ μου, τί λέγεις; D Αὐτὸ εἶναι ὁ μακαρισμός, αὐτὴ εἶναι ἡ ὠφέλεια; Ἡ ἀφθονία τῶν οἰκιακῶν ἀγαθῶν, ἡ ἀπόλαυσις τῶν μόχθων μας, τὸ πλῆθος τῶν τέκνων καὶ ἡ σύζυγός μας; Ὄχι βεβαίως αὐτό. Αὐτὸ εἶναι τὸ περίσσευμα. Ζητεῖτε λοιπὸν πρῶτα τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-

21. «Τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι...» (Β' Κορινθ. 11, 25-27).

22. Ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος εἶναι εὐτυχής, διότι πέραν τῆς οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας, τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς ἐργασίας του, ἔχει καὶ οἰκογένειαν, σύζυγον καὶ τέκνα, εὐπειθῆ. Ἡ σύζυγός του, ὅπως ἡ κληματαριὰ στηρίζεται κάπου, διὰ νὰ καρποφορήσῃ, ἐνισχυομένη ἀπὸ τὴν δύναμιν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ ἀνδρός της εὐπρεπίζει τὴν οἰκίαν της καὶ οἰκονομεῖ τὸ ἐσωοικογενειακὸν ἔργον διαπρέπουσα ὡς μήτηρ, σύζυγος καὶ οἰκοκυρά.

23. Τὰ τρίγλυφα βεβαίως εἶναι μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἔχει τρεῖς παραλλήλους γλυφὰς καὶ τίθεται ὑπεράνω τοῦ ἐπιστυλίου. Προφανῶς ἐδῶ ὁ ἑρμηνευτὴς ὑπονοεῖ τοὺς τοίχους τῆς οἰκίας ἐντὸς τῆς ὁποίας πρέπει ἡ γυνὴ νὰ ἀσκῇ τὸ ἔργον της.

ρανῶν καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς ἀκολουθήσουν.[24]

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπευθύνετο πρὸς ἀδυνάτους ἀνθρώπους, τοὺς εἰσάγει εἰς τὸ νόημα τῶν λόγων του, ὡσὰν μικρὰ παιδιὰ διὰ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων. Καὶ μὴ ἀπορῇς. Ἂν ὁ Παῦλος κάμνῃ αὐτὸ εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν τόσον πολὺ οἱ ἄνθρωποι καταγίνονται μὲ πνευματικὰς ἐνασχολήσεις, καὶ ὁμιλεῖ διὰ τῶν αἰσθητῶν πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς χαμηλὸν πνευματικὸν ἐπίπεδον, πολὺ περισσότερον ὁ προφήτης. Καὶ ποῦ κάμνει αὐτὸ ὁ Παῦλος; Εἰς πολλὰς περιπτώσεις. E Καὶ ὅταν λοιπὸν ὁμιλῇ περὶ παρθενίας, τίποτε δὲν λέγει εἰς αὐτοὺς περὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ συμβοῦν εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ μόνον ἐκθέτει, πῶς θὰ ἀπαλλαγοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰς ἐπιπόνους φροντίδας, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸν γάμον.[25]

Καὶ ὅταν ὁμιλῇ περὶ τῆς τιμῆς, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τοὺς γονεῖς, χρησιμοποιεῖ τὸν ἴδιον τρόπον.[26] Ποία εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή, ἡ ὁποία δίδεται μὲ ὑποσχέσεις ἀμοιβῆς; Ποῖον τὸ περιεχόμενον τῆς ἐντολῆς; «Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου καὶ θὰ ζήσῃς πολὺν καὶ χαρούμενον χρόνον ἐπὶ τῆς γῆς». 368 A Ἀλλὰ καὶ ὅταν γράφῃ, ὅτι πρέπει νὰ ἐκδηλώνῃ κανεὶς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀρετήν του, πάλιν χρησιμοποιεῖ αἰσθητὴν τὴν ἀμοιβήν, μὲ τὸ νὰ λέγῃ: «Ὅταν κάμνῃς αὐτά, θὰ συσσωρεύσῃς εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ ἀναμμένα κάρβουνα».[27]

Ὁ Χριστὸς ὅμως δὲν ἐνήργησε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὔτε συνεζήτησε μὲ τοὺς ἀδυνάτους.[28] Διὰ τὴν παρθενίαν προέβαλεν ὡς ἀμοιβὴν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ὅτι θὰ γίνουν ὅμοιοι μὲ τὸν Θεόν, διότι εἶναι δυνατὸν οἱ ἄνθρωποι νὰ ὁμοιάσουν μὲ τὸν Θεόν.[29]

Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅπου ὡδηγοῦντο ἀπὸ τὰ αἰσθητά, θὰ ἴδωμεν αὐτούς,

---

24. Λουκ. 12, 31.

25. «Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἔλθῃς εἰς γάμον, δὲν διαπράττεις καμμίαν ἁμαρτίαν. Καὶ ἡ παρθένος ἐὰν ὑπανδρευθῇ, δὲν θὰ ἔχῃ ἁμαρτήσει. Θὰ ἔχουν ὅμως αὐτοὶ θλῖψιν κατὰ τὸ σῶμα — ἐξ αἰτίας τῶν μεριμνῶν καὶ τῶν φροντίδων καὶ τῶν ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους περιπλέκονται οἱ ἔγγαμοι (Α´ Κορινθ. 7, 28).

26. Ἐφεσ. 6, 2.

27. Ρωμ. 12, 20.

28. Ματθ. 19, 12.

29. Ματθ. 5, 44-45.

οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ φιλοσοφοῦν, νὰ ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα. Καὶ ὁ Παῦλος ἐπιθυμῶν νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἔλεγεν «ὅλοι αὐτοὶ ἀπέθανον στερεωμένοι εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ πίστις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ λάβουν τὰς ὑποσχέσεις. Ἀλλὰ εἶδον αὐτὰς ἀπὸ μακρὰν καὶ τὰς ἐδέχθησαν μὲ ὅλην των τὴν ψυχήν».[30] B Ἡ ἀμοιβὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται τὸν Θεὸν δὲν εἶναι λοιπὸν μόνον αὐτή, δηλαδὴ ἡ ἀπόλαυσις τῶν οἰκογενειακῶν ἀγαθῶν, ἡ σύζυγος, τὰ τέκνα καὶ τὰ πλούτη τῆς οἰκίας. Αὐτὰ εἶναι πλεονάζοντα καὶ πρόσθετα. Τὰ κεφαλαιώδη δὲ καὶ μεγάλα εἶναι πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος περιέχει μέσα του τὴν ἀμοιβήν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ μυστικὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶδε μάτι ἀνθρώπου ποτὲ καὶ δὲν ἔχει ἀκούσει αὐτὶ καὶ δὲν ἔχει φαντασθῆ ἀνθρώπινος νοῦς.[31] «Μακάρι λοιπὸν νὰ σὲ εὐλογήσῃ ὁ Κύριος σὲ τὸν φοβούμενον αὐτὸν ἐκ τῆς ἁγίας Του Σιὼν καὶ νὰ ἴδῃς τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἱερουσαλήμ».[32] Ἄλλος ἑρμηνευτής, λέγει, «καὶ βλέπε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐν μέσῳ τῶν ἀγαθῶν». Μὲ τὴν λέξιν ἀγαθὰ ἐννοεῖ τὴν πόλιν, τὸν πλοῦτον, τὴν εὐπρέπειαν, τὰς νίκας, τὰς τιμάς, τὴν ἀφθονίαν, C τὴν εὐφορίαν, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν εἰρήνην.

«Καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου».[33] Καλῶς ἔκαμε τὴν προσθήκην τῶν ἡμερῶν. Τοῦτο εἶναι μέγιστον σημεῖον, ὅτι αὐτὰ δίδονται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπόδειξις τῆς προνοίας Του, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον δὲν παθαίνει τίποτε οὔτε καταρρέει οὔτε μεταβάλλεται, ἐκτὸς ἂν ὁ Θεὸς λόγῳ ὀργῆς διακόψῃ αὐτά. «Εἴθε νὰ ἴδῃς τὰ τέκνα τῶν τέκνων σου».[34] Ὅμως, λέγει, ὑπάρχουν πολλοί, οἱ ὁποῖοι, καίτοι φοβοῦνται τὸν Θεόν, δὲν ἀπέκτησαν παιδιά. Καὶ τί σημαίνει αὐτό; Δὲν ἀσχολούμεθα μὲ τὰ ἐφήμερα ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ πρωτίστως πρέπει νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀποβλέψωμεν

---

30. Ἑβρ. 11, 13.

31. Α´ Κορινθ. 2, 9.

32. Εὔχεται τὴν πρόοδον τῆς Ἱερουσαλήμ, διότι πιστεύει, ὅτι ὅταν εὐτυχῇ ἡ πατρίς, εὐτυχοῦν καὶ τὰ ἄτομα. Τὴν ἀτομικὴν δηλαδὴ καὶ οἰκογενειακὴν πρόοδον ἐπεκτείνει καὶ εἰς τὸ ἔθνος

Ἡ ἄποψις ἐνθυμίζει ἀνάλογον τοιαύτην τοῦ Θουκυδίδου (2, 60).

33. «Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιὼν καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου» (Ψαλμ. 127, 5).

34. Εἶναι μεγάλη εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου καὶ εὐλογία τοῦ Θεοῦ νὰ ἴδῃ κανεὶς τὰ τέκνα τῶν τέκνων του. Εἶναι δύο φορὲς παιδιά σου τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν σου, ἀποφαίνεται ὁ λαός.

εἰς τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος. **D** Καὶ τότε μὲν αὐτὴ ἦτο ἡ ἀμοιβή, τώρα ὅμως εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἐπουράνια ἀγαθά.

Ἐὰν δὲν ἀποκτοῦσες παιδιά σύ, ὁ ὁποῖος φοβεῖσαι τὸν Θεόν, ποία πηγὴ νομίζεις, ὅτι θὰ σοῦ ἔδιδεν ἐκτὸς αὐτῆς τῆς εὐτυχίας μεγαλύτερα ἀγαθά; Δὲν εὐεργετεῖ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ ποικιλοτρόπως, διότι εἶναι πλούσιος. Πόσοι γονεῖς, ἐνῷ ἔχουν παιδιά, δὲν ἐκαλοτύχησαν ἐκείνους, ποὺ δὲν ἔχουν; Πόσοι ἄνθρωποι, ἐνῷ ἀπέκτησαν πλοῦτον, ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν ζωὴν ἀθλιώτεροι ἀπὸ τοὺς πτωχούς; Πόσοι, ἐνῷ ἀπήλαυσαν τὴν δόξαν, ὡσὰν μὲ μάχαιραν ἐπλήγησαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν δόξαν καὶ ὑπέστησαν ἀθεράπευτον συμφοράν; **E** Μὴ δημιουργῇς ζητήματα εἰς βάρος σου καὶ μὴ ζητῇς εὐθύνας ἀπὸ τὸν Θεὸν δι' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ νὰ ἀνέχεσαι τὰ πάντα μὲ γενναιότητα καὶ εὐχαρίστησιν. Καλύτερον εἶναι νὰ μὴ προσηλώνεσαι εἰς τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα. Δι' αὐτὸ ἔλαβες τὴν ἐντολὴν νὰ κάμνῃς τοιαύτην προσευχήν, διὰ τῆς ὁποίας ἓν μόνον αἰσθητὸν ζητεῖς καὶ τίποτε ἄλλο.[35] **364 A** Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ζητεῖται κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀναγκαιότητος, γίνεται πνευματικὸν ἀγαθόν. Ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ἀναφέρονται εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν, εἰς τὴν ἐνάρετον ἐπὶ γῆς ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἀπαλλαγήν μας ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. Διὰ τὰ αἰσθητὰ διατασσόμεθα, νὰ λέγωμεν μίαν μόνον λέξιν.

Ποία εἶναι αὐτή; «Δῶσε μας τὸν ἀπαραίτητον διὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἄρτον» καὶ τίποτε περισσότερον. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς προσκαλούμεθα πρὸς ἄλλην πατρίδα καὶ ἐτάχθημεν εἰς μεγαλυτέραν ζωήν, πρέπει καὶ τὰ αἰτήματά μας νὰ εἶναι σύμφωνα πρὸς αὐτήν.[36] Καὶ ἂν αὐτὰ εἰσρέουν, πρέπει μὲ πολὺ θάρρος νὰ τὰ ἀπορρίπτωμεν.

«Εἴθε νὰ εὐτυχῇ ὁλόκληρος ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός».[37] Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «βλέπε τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν σου, ὡσὰν εἰρήνην τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ». **B** Ἡ εὐχὴ γίνεται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. Ἰδιαιτέρως ἐπιθυμοῦν αὐτό, ἐπειδὴ εἶναι καταπεπιεσμένοι καὶ ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὸν μακρὸν πόλεμον. Τί ὠφελοῦν αὐτοὺς τὰ ὑπόλοιπα ἀγαθά, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ εἰρήνη; Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐποχῆς τῆς δουλείας εἶναι ἡ ὑπόσχεσις διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν καὶ τὴν διαρκῆ εἰρήνην. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἔργον κατ' ἐξοχὴν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ χαρίζῃ δηλαδὴ τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ νὰ χαθοῦν.

35. Ὑπαινίσσεται τὴν Κυριακὴν Προσευχήν, καθ' ἣν ἐξαιτούμεθα τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον.

36. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν κεφ. 13 στίχ. 14 τονίζει «οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν».

37. Ἀναπέμπει εὐχὴν διὰ τὴν εὐημερίαν ὁλοκλήρου τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους.

Ἐπειδὴ ὁ ἀνθρώπινος χαρακτὴρ εἶναι κάπως ρευστὸς καὶ ἀσταθής, ἐπιθυμῶν νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἀκολουθοῦν τὸν ἄνθρωπον ὄχι τυχαίως, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς θείας βοηθείας καὶ ὅταν ὁ Θεὸς συγκατανεύῃ, εἶπε «καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας» καὶ ὑπεσχέθη ἔτσι διαρκῆ εἰρήνην. Καὶ ἐπραγματοποιήθη τὸ ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἂν διεκόπη, τοῦτο ὀφείλεται πάλιν εἰς τὴν πονηρίαν τῶν ἀνθρώπων. **C** Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ἐπαπειλῇ πρὸς μερικοὺς τιμωρίας καὶ ἐκεῖνοι διὰ τῆς μετανοίας των ἀπομακρύνουν τὴν ὀργήν, ἐμποδίζεται ἡ ποινή, τοιουτοτρόπως, ὅταν ὑπόσχεται ἀγαθὰ καὶ φανοῦν ἀνάξιοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θὰ τὰ χαροῦν, ἀνακαλεῖ τὴν ὑπόσχεσίν του. Ἐπειδὴ ἐνδιαφέρεται λοιπὸν ὁ Θεὸς διὰ τὸν ἄνθρωπον ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας· ἐκεῖνοι ὅμως λόγῳ τῆς κακίας των ἀνέκοψαν τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγω αὐτά, ὥστε νὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα καί, ὅταν ἀκόμη μᾶς ἀπειλῇ, ἀλλὰ μὲ τὴν μεταμέλειάν μας νὰ ἀπομακρύνωμεν τὴν ὀργήν· οὔτε πάλιν, ὅταν μᾶς ὑπόσχεται ἀγαθά, νὰ γινώμεθα νωθροὶ καὶ ἀδρανεῖς, ἀλλὰ μὲ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ μὲ τὴν ὀρθὴν φροντίδα τῆς ζωῆς μας νὰ μεταβάλωμεν τὰς ὑποσχέσεις του εἰς ἔργα. **D**

Ἂν δὲν κάμωμεν αὐτό, δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ νὰ μᾶς σώσῃ μόνη ἡ ὑπόσχεσις. Ὑπεσχέθη καὶ εἰς τὸν Ἰούδα, ὅτι θὰ καθήσῃ ἐπάνω εἰς τὸν θρόνον μαζὶ μὲ τοὺς ἕνδεκα μαθητὰς καὶ ὅμως δὲν ἐκάθησε. Καὶ ἡ αἰτία δὲν ὀφείλεται εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπεδείχθη ἀνάξιος τῆς ὑποσχέσεως.

Καὶ ἡμεῖς λοιπόν, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τὴν ὑπόσχεσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἂς μὴ παραμένωμεν ἀδιάφοροι καὶ ἀδρανεῖς, ἀλλὰ ἂς προσφέρωμεν, ὅσα ἔχομεν, μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μας, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **E** εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΗ΄ (128) ΨΑΛΜΟΝ

365 **A** **Πολλάκις μὲ ἐπολέμησαν ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς νεότητός μου, ἂς ὁμολογήσῃ τοῦτο ὁλόκληρος ὁ Ἰσραηλικὸς λαός. Πολλάκις μὲ ἐπολέμησαν ἀπὸ νεότητός μου, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μὲ καταβάλουν. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει· δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μὲ ἐξοντώσουν.**[1]

Καὶ αὐτὸς ὁ ψαλμὸς εἶναι συνέχεια τοῦ προηγουμένου. Ἐπειδὴ ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς πόλεως διεκόπτετο καὶ τὸ ἔργον δὲν προωθεῖτο πρὸς τὸ τέλος του, προσπαθεῖ ὁ Κύριος νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτοὺς μὲ χρηστὰς ἐλπίδας. **B** διὰ νὰ μὴ ἀπελπίζωνται, ἐνισχύει τὸ θάρρος των περὶ τοῦ μέλλοντος ἀναφερόμενος εἰς τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος καὶ τοὺς διδάσκει νὰ λέγουν τὰ ἑξῆς: ἐνῷ δηλαδὴ πολλὲς φορὲς ἐπετέθησαν δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑπερισχύσουν,[2] οὔτε ἐπέτυχαν καμμίαν ὁλοκληρωτικὴν νίκην. Συνέλαβον βεβαίως αἰχμαλώτους καὶ τοὺς μετέφεραν εἰς τὴν ξένην χώραν, καὶ ἐνίκησαν εἰς πολλοὺς πολέμους. Καὶ τότε βεβαίως ὑπερίσχυσαν ὄχι ἀπὸ ἰδικήν των ἱκανότητα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἰουδαίων. Ἄλλωστε καὶ δὲν παρέμειναν ὡς νικηταὶ μέχρι τοῦ τέλους, διότι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐξαφανίσουν ὁλοσχερῶς τὸ γένος, οὔτε τὴν πόλιν νὰ καταστρέψουν, οὔτε τὸ ἔθνος ἐκ θεμελίων νὰ καταλύσουν. **C**

Ἀλλὰ δι' ὀλίγον χρόνον ἀφοῦ ὑπερίσχυον, διότι τὸ ἐπέτρεπεν ὁ Θεός, πάλιν ἐνικῶντο. Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐνικῶντο; Ἐνικῶντο, διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανήρχοντο εἰς τὴν προτέραν των εὐτυχίαν.[3]

Τοῦτο παρουσιάζων ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε «καὶ ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑπερισχύσουν. Ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα μου ἐσφυροκόπουν οἱ ἀσεβεῖς εἰδωλολατρικοὶ λαοὶ καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπεξέτειναν τὴν παράνομον αὐτὴν διαγωγήν των».[4] Τί σημαίνει αὐτό; Δὲν ἐνήδρευαν, λέγει, ἐναντίον μας χωρὶς προπαρασκευήν, ἀλλὰ πολλὰ ἐπενοοῦσαν καὶ ἐσχεδίαζαν χρησιμοποιοῦντες κάθε δολίαν καὶ ὕπουλον ἐνέργειαν καὶ κρυφίως ἐπιτιθέμενοι. Διότι αἱ λέξεις «ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα μου» δηλώνουν ἢ τὸ δόλιον καὶ τὸ ὕπουλον ἢ τὴν ἰσχυρὰν δύναμιν καὶ τὴν μεγάλην σφοδρότητα. **D** Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐπεχείρουν νὰ συντρίψουν τὴν δύναμίν μου.

Ἄλλος ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ «ἐσφυροκοποῦσαν» ἐχρησιμοποίησε τὸ «κατέσκαψαν», διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὡς ἔργον των εἶχον τὴν καταπάτησιν τοῦ δικαίου. «Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπεξέτειναν τὴν παρανομίαν των». Ποῖον τὸ νόημά του; Ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν ἐπετέθησαν μόνον μὲ σφοδρότητα, ἀλλὰ μὲ πολλὴν καρτερίαν, ὅτι διέθετον πολὺν χρόνον, ὅτι ἀνήγαγον τὴν δολίαν σκέψιν εἰς ἔργον καὶ συνεχῶς ἐπέμειναν. Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν ἀπεκόμιζον καμμίαν ὠφέλειαν, ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς μας ἰσχύος, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης θέλων νὰ ἀποδείξῃ, ποῖος ἔστησε τὸ τρόπαιον καὶ παρεσκεύασε τὴν νίκην, προσέθεσεν **E** «ἀλλὰ ὁ δίκαιος Κύριος κατέκοψε καὶ ἐταπείνωσε τοὺς αὐχένας τῶν ἁμαρτωλῶν αὐτῶν δυναστῶν μας».[5]

Καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τῆς λέξεως «τοὺς αὐχένας» εἶπε «βρόχους» καὶ ἐννοεῖ τὰς ὑπούλους σκέψεις, τὰς ἐφόδους καὶ τὰ σατανικὰ σχέδια. Καὶ ὀρθῶς ἀκόμη δὲν εἶπε «διέλυσεν» ἀλλὰ «συνέκοψε», διὰ νὰ ἀποδείξῃ μετ' ἐμφάσεως, ὅτι ἐπέτυχε τοῦτο μὲ τὸ νὰ καταστήσῃ ὁλοσχερῶς ἀνωφελεῖς τὰς σκέψεις αὐτῶν. 366 **A**

Διότι, ὅταν ἤρχιζε νὰ κτίζεται πάλιν ἡ πόλις, πολ-

1. Ὁ ψαλμὸς αὐτὸς συνετέθη μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀποτελεῖ ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεόν, διότι τοὺς ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους διέτρεξαν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς των ὡς ἔθνος.

2. Δὲν ἠμπόρεσαν οἱ διάφοροι ἐχθροὶ μὲ τοὺς λυσσώδεις ἀγῶνας των νὰ βλάψουν τοὺς Ἰουδαίους, ὅπως ἐν συνεχείᾳ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ βλάψουν ἐπὶ δύο χιλιάδες περίπου ἔτη τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. «Κύριος δίκαιος συνέκοψεν αὐχένας ἁμαρτωλῶν».

3. Οἱ Ἰουδαῖοι ὁσάκις ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὸ θέλημα καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ διάφοροι ἐχθροὶ ὡς θεία τιμωρία τοὺς ἔπληττον καὶ ὁσάκις εὑρισκόμενοι ἐν κινδύνοις μετενόουν ὁ Θεὸς ἀνεδείκνυεν ἱκανοὺς ἄνδρας πρὸς σωτηρίαν των (Κριταί).

4. Παραβάλλεται ὁ σιδηρουργός, ποὺ σφυροκοπεῖ τὰ μέταλλα ἐπάνω εἰς τὸ ἀμμόνι μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐφόρτωναν εἰς τὰ νῶτα πλίνθους καὶ ἄλλα φορτία ἢ καὶ ἀσπλάχνως τοὺς ἐμάστιζον.

5. Πέραν τῆς τιμωρίας τῶν κακῶν ἐμφαίνεται ὁ τόνος τῆς ταπεινώσεως τῶν ὑπερόπτων καὶ ἀλαζόνων ἐχθρῶν τοῦ Ἰσραήλ.

λοι ἀπὸ πολλὰ σημεῖα ἐπετίθεντο, ἐπειδὴ ἐκαίοντο ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ δὲν ἔκαμνον αὐτὸ μίαν φορὰν οὔτε δύο, ἀλλὰ πολλάς. Τοῦτο ἔχει γίνει καὶ ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Διότι, ὅταν ἤρχισε νὰ ἱδρύεται αὐτή, ὅλοι ἐπετίθεντο ἀδιακόπως ἐναντίον της· κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ βασιλεῖς, ὁ λαὸς καὶ οἱ ἄρχοντες· κατόπιν αἱ ἐπιθέσεις τῶν αἱρέσεων καὶ πόλεμος μεγάλος καὶ ποικιλόμορφος ἀπὸ παντοῦ ἐξαπολυόμενος διεξήγετο.[6] Ἀλλ' ὅμως τίποτε δὲν ἐπέτυχε. Οἱ ἐχθροὶ κατεβλήθησαν, ἡ δὲ Ἐκκλησία ἀκμάζει. «Ἂς ἐντροπιασθοῦν καὶ ἂς ὀπισθοχωρήσουν λοιπὸν ὅλοι, ὅσοι μισοῦν τὴν Σιών, δηλαδὴ τὴν Ἱερουσαλήμ». B Ἄλλος ἑρμηνευτής, λέγει, «ἂς στραφοῦν πρὸς τὰ ὀπίσω».

«Ἂς γίνουν ὅλοι αὐτοὶ ὡσὰν τὸ χόρτον, τὸ ὁποῖον φυτρώνει εἰς τοὺς τοίχους τῶν δωμάτων (ταράτσες) καὶ προτοῦ ἐκριζωθῇ μὲ τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου μόνον του ξηραίνεται. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ χόρτον δὲν ἠμπορεῖ νὰ γεμίσῃ τὸ χέρι του ὁ θεριστής».[7] Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «τὴν χούφταν του». «Καὶ δὲν ἐγέμισε τὴν ἀγκάλην του ὁ ἐργάτης, ὁ ὁποῖος συλλέγει τὰ στάχυα καὶ κάμνει μεγάλα δεμάτια. Οὔτε οἱ περαστικοὶ ἄνθρωποι θὰ εἴπουν πρὸς ἐκείνους, ποὺ συλλέγουν τὰ χόρτα τῶν δωμάτων: ὥρα καλή σας, θερισταί, ὁ Κύριος μαζί σας, οὔτε καὶ ἐκεῖνοι θὰ ἀπαντήσουν: ὥρα καλή σας, διαβάται, ὁ Θεὸς νὰ σᾶς εὐλογῇ».

Κλείει τὴν παραίνεσιν μὲ εὐχὴν καὶ μὲ τὴν εὐχὴν ἐνθαρρύνει τὸν ἀκροατὴν καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἄδικον αἰτίαν τοῦ πολέμου. Διότι ὁ πόλεμος ἠγέρθη ἐξ αἰτίας φθόνου καὶ μίσους. Δι' αὐτὸ λέγει C «ἂς ἐντροπιασθοῦν καὶ ἂς ὀπισθοχωρήσουν ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μισοῦν τὴν

6. «Ὑπὸ πόσων ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' οὐδέποτε ἐνικήθη· πόσοι τύραννοι; πόσοι στρατηγοί; πόσοι βασιλεῖς;.... ἀλλ' οὐκ ἐξερρίζωσαν· ἀλλ' οἱ μὲν πολεμήσαντες σεσίγηνται καὶ λήθῃ παραδέδονται, ἡ δὲ πολεμηθεῖσα τὸν οὐρανὸν ὑπεραίρει». (Περικοπὴ ἐκ τῆς Β' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ χωρίον Ἠσ. στ. 1).

«Πόσοι τύραννοι ἠθέλησαν περιγενέσθαι τῆς Ἐκκλησίας; Πόσα τήγανα; Πόσοι κάμινοι; Θηρίων ὀδόντες, ξίφη ἠκονημένα; Καὶ οὐ περιεγένοντο. Ποῦ οἱ πολεμήσαντες; Σεσίγηνται καὶ λήθῃ παραδίδονται. Ποῦ δὲ ἡ Ἐκκλησία; Ὑπὲρ ἥλιον λάμπει». (Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐξεφώνησε πρὸ τῆς ἐξορίας).

7. Ὁ ἐχθρὸς παρομοιάζεται μὲ χόρτον καὶ μάλιστα ὄχι μὲ ἐκεῖνο, πού φυτρώνει εἰς γόνιμον ἔδαφος, ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνο, πού φυτρώνει εἰς τὰ δώματα, εἰς τὰς ταράτσας καὶ τὰ ἡλιακωτὰ τῶν ἀρχαίων οἰκιῶν, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτε λεπτὸν μόνον χῶμα, τόσον πτωχὸν διὰ τὴν προκοπήν του.

Σιών». Εἴθε νὰ μὴ ἡττηθοῦν μόνον, ἀλλὰ νὰ ἐπισύρουν εἰς βάρος των ἐντροπὴν καὶ ἐξευτελισμόν. Ἐν συνεχείᾳ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἂς γίνουν ὅλοι αὐτοὶ ὡσὰν τὸ χόρτον, ποὺ φυτρώνει εἰς τὰ δώματα», ἐπιμένει εἰς τὴν εἰκόνα· δὲν τοὺς παραβάλλει ἁπλῶς πρὸς χόρτον, ἀλλὰ πρὸς χόρτον, τὸ ὁποῖον φυτρώνει εἰς τὰς ταράτσας τῶν δωμάτων. Καίτοι καὶ ἐκεῖνο τὸ χόρτον, τὸ ὁποῖον φυτρώνει εἰς παχὺ ἔδαφος γρήγορα ξηραίνεται, ὁ προφήτης ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν μηδαμινότητα τῶν ἐχθρῶν παραβάλλει αὐτοὺς πρὸς τὸ χόρτον, τὸ ὁποῖον φυτρώνει ἐπάνω εἰς τὰ δώματα. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ δύο μέρη ἀπέδειξε τὸ εὐκολοκαταβλητον αὐτῶν, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ χόρτου καὶ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς γῆς. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους, λέγει, εἶναι αἱ ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν, αἱ ὁποῖαι οὔτε ῥίζας ἔχουν οὔτε θεμέλιον. D Πρὸς στιγμὴν μὲν φαίνονται, ὅτι ἀκμάζουν, ἔπειτα ὅμως καταβάλλονται καὶ μόναι των καταπίπτουν. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι καὶ ἡ εὐτυχία ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μέσα εἰς τὴν ἀδικίαν. Τοιαύτη καὶ ἡ χαρὰ τῶν ἀγαθῶν τῆς παρούσης ζωῆς. Συγχρόνως παρουσιάζεται καὶ χάνεται, διότι δὲν ἔχει καμμίαν ἰσχύν, οὔτε θεμέλιον.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν πρέπει νὰ προσέχωμεν αὐτούς, ἀλλά, ἀφοῦ ἀντιληφθῶμεν τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν χάνονται τὰ ἐγκόσμια ἀγαθά, νὰ ἐπιθυμῶμεν τὰ ἀθάνατα καὶ σταθερὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιδέχονται μεταβολήν.

Εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος E καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

7

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΚΘ΄ (129) ΨΑΛΜΟΝ

367 A Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς δυστυχίας μου καὶ τὴν ἄβυσσον τῶν συμφορῶν μου ἔκραξα πρὸς σέ, Κύριε.[1]

Τί σημαίνει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς; Ὄχι ἁπλῶς ἀπὸ τὸ στόμα οὔτε μὲ τὴν γλῶσσαν διότι τὰ λόγια φεύγουν καὶ ὅταν ἡ σκέψις πλανᾶται ἀλλὰ ἐκ βαθυτάτης καρδίας, μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ προθυμίαν καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεμέλια τοῦ νοῦ μας. Ἔτσι εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν θλιβομένων. Συγκινοῦν βαθύτατα τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου **B** καὶ μὲ πολλὴν κατάνυξιν ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Δι᾿ αὐτὸ λοιπὸν καὶ εἰσακούονται. Αἱ προσευχαὶ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἔχουν μεγάλην ἰσχύν, διότι οὔτε ἀνατρέπονται οὔτε διασείονται καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ διάβολος ἐπιτεθῇ μὲ μεγάλην δύναμιν.

Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἰσχυρὸν δένδρον, τὸ ὁποῖον ἁπλώνει τὰς ρίζας του εἰς μεγάλο βάθος τῆς γῆς καὶ περισφίγγει τὸ χῶμα αὐτῆς, ἀντιστέκεται εἰς κάθε δυνατὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων, ἐνῷ ἀντιθέτως ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον στέκεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, μόλις πνεύσῃ μικρὰ αὔρα διασείεται καὶ σύρριζον πίπτει ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἔτσι βεβαίως καὶ αἱ προσευχαί. Ὅσαι μὲν ἀνέρχονται ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς ψυχῆς **C** καὶ ἔχουν τὰς ρίζας των εἰς τὸ βάθος αὐτῆς, παραμένουν ἀσφαλεῖς καὶ σταθεραί, χωρὶς ποτὲ νὰ ἀνατραποῦν καὶ ἂν προσέλθουν ἄπειροι σκέψεις καὶ ἂν ἐπιτεθῇ ὁλόκληρος ἡ παράταξις τοῦ διαβόλου. Ἀντιθέτως δέ, ὅσαι προσευχαὶ προέρχονται ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὰ χείλη καὶ δὲν ἀναβαίνουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀνέλθουν πρὸς τὸν Θεὸν λόγῳ ὀκνηρίας τοῦ προσευχομένου. Διότι αὐτός, ἂν ἀκου-

1. Ὁ 129ος ψαλμὸς συνετέθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. Ἀπηχεῖ τὰ συναισθήματα τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦντες τοὺς ἑαυτούς των ἐνόχους διὰ τὰς ἁμαρτίας των ἀπευθύνουν προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς δοκιμασίας τῆς αἰχμαλωσίας. Κατετάχθη ἐκτὸς μεταξὺ τῶν ψαλμῶν τῆς μετανοίας.

σθῇ κανεὶς κτύπος, συνήθως περισπᾶται, ἂν ἀκουσθῇ θόρυβος, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν προσευχὴν καὶ τὸ μὲν στόμα ψάλλει, ἡ καρδία ὅμως εἶναι κενὴ καὶ ὁ νοῦς ἔρημος.[2]

Οἱ ἅγιοι δὲν προσηύχοντο κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ μὲ τόσην θέρμην καὶ ἐνδιαφέρον, ὥστε καὶ ὁλόκληρον τὸ σῶμα νὰ καταπονοῦν. **D** Ὁ μακάριος λοιπὸν Ἠλίας, ὅταν προσηύχετο, πρῶτον μὲν ἐπεζήτει τὴν ἠρεμίαν, ἔπειτα ἐτοποθέτει τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν γονάτων του καὶ μὲ πολλὴν θέρμην καὶ ἐκστατικότητα ἀνέπεμπε τὰς προσευχάς. Ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ ἴδῃς αὐτὸν νὰ προσεύχεται ἱστάμενος ὄρθιος, πρόσεχε πάλιν, ὅτι ἀνατείνει πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ μάλιστα τόσον πολύ, ὥστε νὰ προκαλέσῃ καὶ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ.[3] Τοιουτοτρόπως καὶ ὅταν ἤθελε νὰ ἀναστήσῃ τὸ παιδὶ τῆς χήρας,[4] προέβη εἰς τὴν ἀνάστασιν ἐκείνου, ἀφοῦ συνεκεντρώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν ἑαυτόν του, χωρὶς νὰ περισπᾶται καὶ νὰ χασμᾶται, ὅπως ἡμεῖς, ἀλλὰ γεμᾶτος θέρμην ἀπὸ τὴν προθυμίαν τῆς προσευχῆς. **E**

Διατί ἀναφέρω τὸν Ἠλίαν καὶ τοὺς Ἁγίου ἐκείνους; Πολλάκις εἶδα γυναῖκας νὰ προσεύχωνται ἐκ βάθους καρδίας διὰ τὸν ξενιτεμένον σύζυγον καὶ τὸ ἄρρωστο παιδὶ καὶ νὰ χύνουν τόσα δάκρυα, ὥστε νὰ ἐπιτύχουν τέλος τὸν ἐπιδιωκόμενον διὰ τῆς προσευχῆς σκοπόν. Ἐὰν ἀπὸ τόσην θέρμην κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς κατέχωνται αἱ γυναῖκες διὰ τὸ ἄρρωστο παιδὶ καὶ τὸν ξενιτεμένον σύζυγον, ποίας συγγνώμης θὰ τύχῃ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος προσεύχεται μὲ κρύαν καρδίαν καὶ νωθρὰν ψυχήν, τόσον μαλακὸς καὶ χαλαρός; Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ βε-

2. «Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ» (Ματθ. 6, 6).

3. Ὁ προφήτης Ἠλίας ἔκαμε πολλὰ καὶ μεγάλα θαύματα. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὸν Ἀχαὰβ καὶ τὴν Ἰεζάβελ νὰ θυμώσουν πολὺ ἐναντίον του, ἦτο ἡ θυσία ἐπὶ τοῦ ὄρους Καρμηλίου. Ἐζήτησε νὰ σφάξουν δύο μόσχους. Τὸν ἕνα θὰ ἐθυσίαζεν ὁ Ἠλίας καὶ τὸν ἄλλον οἱ ἱερεῖς τοῦ ψευδοῦς θεοῦ Βάαλ. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀνάψουν φωτιάν. Ἡ φωτιὰ θὰ ἤρχετο ἐξ οὐρανοῦ διὰ προσευχῆς. Ἐὰν ὁ Βάαλ ἦτο ἀληθὴς θεός, θὰ εἰσήκουε τὴν προσευχὴν τῶν ἱερέων του καὶ θὰ ἔρριπτε φωτιὰν καὶ θὰ ἐγίνετο ἡ θυσία. Ἐὰν πάλιν ὁ Θεὸς τοῦ Ἠλία ἦτο ἀληθής, θὰ ἔρριπτε φωτιὰν εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Ἠλία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβη μετὰ τὴν προσευχήν του, πρὸς ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν πάντων.

4. Πρόκειται περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, ἡ ὁποία ἐφιλοξένησε τὸν προφήτην εἰς τὰ Σαρεπτὰ τῆς Φοινίκης.

βαίως, καίτοι πολλὰς φορὰς προσευχόμεθα, ἀπερχόμεθα πάλιν κενοί.

368 A Ἄκουσε τὴν Ἄνναν, πῶς προσηύχετο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς της, πόσα δάκρυα ἔχυνε καὶ πῶς διὰ τῆς προσευχῆς πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἀνέτεινε.[5] Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσεύχεται κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ προτοῦ ἀκόμη λάβη, ὅσα ζητεῖ, ἀποκομίζει μεγάλα ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν προσευχήν, διότι καταστέλλει ὅλα γενικῶς τὰ πάθη, μαλακώνει τὴν ὀργήν, ἀποβάλλει τὸν φθόνον, ἀπαλείφει τὴν ἐπιθυμίαν, μαραίνει τὸν πόθον τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς, χαρίζει εἰς τὴν ψυχὴν πολλὴν γαλήνην καὶ τέλος ἀνέρχεται εἰς αὐτοὺς τοὺς οὐρανούς. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ὁρμητικὴ βροχὴ ἢ τὸ πῦρ μαλακώνουν τὴν σκληρὰν γῆν καὶ τὸν σίδηρον, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀπαλύνει καὶ βαθύτατα διαποτίζει τὴν σκληρὰν διάνοιαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν τοιαύτην τὰ πάθη, περισσότερον ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ τὴν καταρρακτώδη βροχήν.[6] B

Εἶναι βεβαίως ἁπαλὴ καὶ εὔπλαστος ἡ ψυχή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν μεγάλην νωθρότητα σκληρύνεται καὶ γίνεται πέτρα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολλὲς φορὲς παθαίνει τὸ νερὸ τοῦ Ἴστρου,[7] τὸ ὁποῖον λόγῳ τοῦ ψύχους παγώνει. Χρειαζόμεθα συνεπῶς πολλὴν ζέσιν, διὰ νὰ μαλακώσωμεν τὴν σκληρότητά της. Τουτο κατ' ἐξοχὴν ἐπιτυγχάνει ἡ προσευχή.

Ὅταν λοιπὸν προσεύχεσαι, μὴ ζητῇς μόνον νὰ λάβῃς ἐκεῖνο, ποὺ ἐπιθυμεῖς, ἀλλὰ καὶ πῶς δι' αὐτῆς τῆς προσευχῆς σου θὰ κάμῃς τὴν ψυχήν σου καλυτέραν. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἔργον τῆς προσευχῆς. C Ὁποιος προσεύχεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὑρίσκεται ὑπεράνω τῶν βιωτικῶν, ἀναπτερώνει τὸν νοῦν, ἀνακουφίζει τὴν σκέψιν καὶ ἀπὸ κανὲν πάθος δὲν κυριεύεται.

«Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχικῆς μου δυστυχίας ἔκραξα, Κύριε, πρὸς σέ». Δύο πράγματα τοποθετεῖ ἐδῶ καὶ τὸ

5. Α' Βασιλ. 1, 10 - 11.

6. Ὁ **Toth** γράφει χαρακτηριστικῶς: «Ἐὰν μίαν καὶ μόνην φορὰν ἠμπόρεσες νὰ αἰσθανθῇς εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου πόση τιμὴ σοῦ κάνει ὁ Θεός, δίδοντας μόνον σ' ἐσένα — μεταξὺ ὅλων τῶν δημιουργημάτων του — τὸ προνόμιον τοῦ νὰ ἠμπορῇς νὰ ἀνοίγῃς ἐνώπιόν του τὴν καρδιά σου, νὰ τοῦ ἀναφέρῃς τοὺς πόνους σου καὶ νὰ ζητῇς τὴν βοήθειάν του, τότε δὲν θὰ εἶναι πλέον καμμία ἀνάγκη νὰ σὲ παρακινήσω εἰς προσευχήν».

7. Πρόκειται περὶ τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκβάλλει εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου καὶ τὸ ἔκραξα. Κραυγὴν δὲν ἐννοεῖ τὸν τόνον τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς. «Κύριε, ἄκουσε τὴν δέησίν μου». Ἀπὸ ἐδῶ δύο πράγματα πληροφορούμεθα καὶ ὅτι γενικῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν προσφερθοῦν αἱ ἰδικαί μας προϋποθέσεις· δι' αὐτὸ καὶ προηγουμένως εἶπεν, «Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου ἔκραξα» καὶ κατόπιν «ἄκουσε τὴν δέησίν μου», καὶ ἔπειτα ὅτι ἡ ἔντονος προσευχὴ καὶ ἡ γεμάτη ἀπὸ δάκρυα κατανύξεως ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πείσῃ τὸν Θεόν, D διὰ νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὰ αἰτήματά μας.

Καὶ τότε ὡσὰν νὰ ἔκαμε κάτι μέγα καὶ σπουδαῖον καὶ νὰ ἐξεπλήρωσε τὰς προσωπικάς του ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν Θεόν, προσέθεσε τὰ ἑξῆς: «Κύριε, ἄκουσε τὴν δέησίν μου. Εἴθε νὰ γίνουν προσεκτικὰ τὰ ὦτά σου εἰς τὴν φωνὴν τῆς παρακλήσεώς μου».[8] Μὲ τὴν λέξιν «ὦτα» ἐννοεῖ τὴν διάθεσιν τῆς ἀκροάσεως. Καὶ πάλιν φωνὴν ὀνομάζει ὄχι τὴν ἔντασιν τοῦ πνεύματος οὔτε ὑπαινίσσεται τὴν κραυγήν, ἀλλὰ τὴν ἔντονον ψυχικὴν διάθεσιν. «Ἐὰν δὲν παραβλέψῃς τὰς ἀνομίας μας, ἀλλ' ἐξετάσῃς ταύτας καὶ προσηλώσῃς τὸ βλέμμα σου εἰς αὐτάς, Κύριε, Κύριε, ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σταθῇ ἐνώπιόν σου καὶ νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς δικαίας κρίσεώς σου;».[9] E Διὰ νὰ μὴ ἰσχυρίζεται κανείς, ὅτι, ἐπειδὴ εἶμαι ἁμαρτωλὸς καὶ γεμᾶτος μὲ πλῆθος ἀδυναμιῶν, δὲν ἠμπορῶ νὰ πλησιάσω καὶ νὰ προσευχηθῶ καὶ νὰ παρακαλέσω τὸν Θεόν, ἀφαιρεῖ αὐτὴν τὴν πρόφασιν καὶ λέγει· «Ἐὰν δὲν παραβλέψῃς τὰς ἀνομίας μας, ἀλλ' ἐξετάσῃς ταύτας καὶ προσηλώσῃς τὸ βλέμμα σου εἰς αὐτάς, Κύριε, Κύριε, ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σταθῇ ἐνώπιόν σου καὶ νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς δικαίας κρίσεώς σου;». Ἡ λέξις «ποῖος» ἐδῶ σημαίνει κανείς. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τύχῃ κανεὶς ποτὲ εὐσπλαγχνίας καὶ ἐπιεικείας, ἐὰν κανεὶς κριθῇ μὲ ἄκραν δικαιοσύνην διὰ τὰς εὐθύνας τῶν πράξεών του.[10]

369 A Καὶ λέγομεν αὐτὰ ὄχι διὰ νὰ ρίψω τὰς ψυχὰς

8. Ἐπικαλεῖται ὁ προφήτης τὴν προσεκτικὴν ἀκρόασιν τοῦ Θεοῦ.

9. «Τίς ὑποστήσεται;». Τίς ἠδύνατο νὰ σταθῇ ὄρθιος ἐνώπιον τοιούτου Κριτοῦ; Οὐδείς! Τοῦτο ἀποτελεῖ λεπτότατον τρόπον διὰ νὰ κινήσῃ τὸ θεῖον ἔλεος.

10. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐφήρμοζεν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τὴν ἄκραν καὶ ἄτεγκτον δικαιοσύνην του οὐδεὶς ἄνθρωπος θὰ καθίστατο μέτοχος τῶν δωρεῶν καὶ τοῦ ἐλέους του. Ἡ ἀγάπη του ἐπισκιάζει τὰ παραπτώματά μας.

σας εἰς νωθρότητα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνθαρρύνω ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι περιπίπτουν εἰς ἀπελπισίαν. Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ καυχηθῇ, ὅτι ἔχει ἁγνὴν καρδίαν ἢ ποῖος μὲ πεποίθησιν διακηρύσσει, ὅτι εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας;[11] Καὶ διατί ἀναφέρω τοὺς ἄλλους; Ἐὰν ἀναφέρω ὡς παράδειγμα τὸν Παῦλον καὶ θελήσω νὰ ζητήσω ἀπὸ αὐτὸν ἔλεγχον τῶν ἔργων του μὲ ἄκραν δικαιοσύνην, δὲν θὰ δυνηθῇ βεβαίως νὰ τὸν ὑπομείνῃ. Τί θὰ ἠμπορέσῃ νὰ εἴπῃ; Ἐμελέτησε μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν τοὺς προφήτας, ὑπῆρξε ζηλωτὴς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, εἶδε νὰ ἐπιτελοῦνται θαύματα· καὶ ὅμως ἐπέμεινε νὰ καταδιώκῃ καὶ δὲν μετεστράφη παρὰ μόνον, ὅταν εἶδε τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο ὅραμα καὶ ἤκουσε τὴν φρικτὴν ἐκείνην φωνήν.[12] Προηγουμένως ἐπέμεινε νὰ ἀναμειγνύῃ καὶ νὰ συγχέῃ τὰ πάντα. B

Ὅμως ὁ Θεὸς παρέβλεψεν ὅλα ἐκεῖνα, τὸν προσεκάλεσε καὶ τὸν ἐτίμησε μὲ μεγάλην χάριν. Τί δὲ νὰ ἀναφέρω διὰ τὸν κορυφαῖον ἀπόστολον Πέτρον; Δὲν ἤλεγξεν αὐτόν, διότι ὑπέπεσεν εἰς τὸ σοβαρὸν ἐκεῖνο ἁμάρτημα, ἔπειτα ἀπὸ ἄπειρα θαύματα καὶ σημεῖα καὶ τόσον μεγάλην παραίνεσιν καὶ συμβουλήν; Ὅμως καὶ ἐκεῖνο τὸ παρέβλεψε καὶ τὸν ἀνέδειξε πρῶτον ἐκ τῶν Ἀποστόλων. Δι' αὐτὸ ἔλεγε· «Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ σὲ συγκλονίσῃ καὶ νὰ σὲ ξεκοσκινίσῃ, ὡσὰν τὸ σιτάρι μέσα εἰς τὸ κόσκινο. Καὶ ἐγὼ προσευχήθην διὰ σέ, νὰ μὴ χαθῇ ἡ πίστις σου».[13]

Ἔπειτα ἀπὸ αὐτά, ἂν δὲν ἔλθῃ νὰ μᾶς κρίνῃ μὲ εὐσπλαγχνίαν, C καὶ ἐπιείκειαν, ἀλλὰ κάμῃ τὸν ἔλεγχον μὲ ἄκραν δικαιοσύνην, θὰ μᾶς καταστήσῃ γενικῶς ὅλους ἐνόχους. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ συνείδησίς μου δὲν μοῦ μαρτυρεῖ καμμίαν ἐνοχὴν καὶ καμμίαν κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας, ποὺ μοῦ ἔχει ἐμπιστευθῆ ὁ Θεός. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ, διὰ νὰ θεωρῶ τὸν ἑαυτόν μου ἀνεπίληπτον καὶ δίκαιον».[14] «Ἐὰν παρατηρῇς καὶ δὲν ἀποστρέφῃς τὰ βλέμματά σου ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μου, Κύριε, Κύριε».

Ὁ διπλασιασμὸς τῆς ἐπικλήσεως Κύριε, Κύριε, δὲν

11. Παροιμ. 20, 9.
12. Ἐννοεῖ τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο ὅραμα τοῦ Παύλου, καθ' ὁδὸν πρὸς Δαμασκόν, δι' οὗ μεταστράφη, καὶ ἐγένετο ἡ κλῆσις του εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐδίωξε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, διότι τὴν ἐξέλαβεν ὡς νεωτεριστικὸν κίνημα, ἀντιβαῖνον πρὸς τὰς Μωσαϊκὰς διατάξεις, ὧν ὑπῆρξε θιασώτης καὶ ὑποστηρικτής.
13. Λουκ. 22, 31 - 32.
14. Α' Κορινθ. 4, 4.

γίνεται ἀπερισκέπτως, ἀλλὰ διότι ὁ προφήτης θαυμάζει καὶ ἀπορεῖ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιεικείας, τὴν ἀπέραντον μεγαλωσύνην καὶ τὸ ἀχανὲς πέλαγος τῆς καλωσύνης του. «Ποῖος δύναται νὰ ἀνθέξῃ τὴν καταδικαστικήν σου ἀπόφασιν;». Δὲν εἶπε, ποῖος θὰ διαφύγῃ, ἀλλὰ ποῖος θὰ ἀνθέξῃ. Δὲν θὰ ἠμπορέσῃ οὔτε νὰ σταθῇ, λέγει. D «Ἐλπίζω ὅμως, διότι Σὺ παρέχεις τὸν ἱλασμόν[15] καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν». Τί σημαίνει, ὅτι Σὺ παρέχεις τὸν ἱλασμὸν καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν; Ἡ ἀποφυγὴ τῆς κολάσεως δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὰ ἰδικά μας κατορθώματα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδικήν σου καλωσύνην. Τὸ νὰ ἀποφύγῃ κανεὶς τὴν ποινήν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου ἐπιείκειαν. Καὶ ἂν δὲν ἀξιωθῶμεν αὐτῆς, τὰ ἰδικά μας ἔργα δὲν ἐπαρκοῦν νὰ μᾶς ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν ὀργήν.

Ἐπιθυμῶν νὰ παρουσιάσῃ τοῦτο καὶ διὰ τοῦ προφήτου ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἶμαι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ σοῦ ἀποπλύνω τὰς ἁμαρτίας».[16] Δηλαδὴ τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου ἔργον, τῆς ἰδικῆς μου καλωσύνης, τῆς ἰδικῆς μου ἐπιεικείας. Διότι τὰ δικά σου βεβαίως ἔργα δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν ποτὲ νὰ σὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, E ἂν δὲν προστεθῇ εἰς αὐτὰ ἡ ἰδική μου ἐπιείκεια. Καὶ πάλιν, λέγει, «Ἐγὼ σᾶς ἀνέχομαι».[17] «Διὰ τὸ ὄνομά σου, τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου, μὲ πολλὴν ἐγκαρτέρησιν ἤλπισα εἰς σὲ Κύριε· ἐπερίμενε μὲ ἀδιάσειστον ἐλπίδα ἡ ψυχή μου τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεώς σου περὶ τῆς συγχωρήσεως ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν τὸ ἔλεός σου». Ἄλλος ἑρμηνευτής, γράφει, «ἐξ αἰτίας τοῦ νόμου σου» καὶ ἄλλος πάλιν «διὰ νὰ γνωσθῇ ὁ λόγος σου».[18] Τοῦτο ἔχει τὸ ἑξῆς νόημα. Λόγῳ τῆς ἐπιεικείας σου, λόγῳ τοῦ νόμου σου ἤλπισα τὴν σωτηρίαν. Διότι, ἐὰν ἀπέβλεπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου, ἀπὸ παλαιὰ πλέον θὰ ἀπελπιζόμουν, ἀπὸ παλαιὰ θὰ ἔχανα τὴν πίστιν μου. Ἀλλὰ τώρα, ἐπειδὴ ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχήν μου πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸν λόγον σου, τρέφω ἀγαθὰς ἐλπίδας. 370 A Ποῖον λόγον; Τὸν λόγον τῆς φιλανθρωπίας. Διότι αὐτός, λέγει, «Ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν, τόσον ἀπέχουν αἱ ἰδικαί μου σκέ-

15. Ὁ Κύριος εἶναι ἐλεήμων καὶ πολυεύσπλαγχνος.
16. Ἡσ. 43, 25.
17. Ἡσ. 46, 4.
18. Πρόκειται περὶ τῶν μεταφράσεων τοῦ Ἀκύλα, Συμμάχου, Θεοδοτίωνος καὶ τῆς Βουλγάτας τοῦ Ἱερωνύμου.

ψεις ἀπὸ τὰς ἰδικάς σας καὶ οἱ δρόμοι μου ἀπὸ τοὺς ἰδικούς σας».[19] Καὶ πάλιν, λέγει, «Ὅσον ἀκαταμέτρητος εἰς ὕψος εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τὴν γῆν, τόσον καὶ ὁ Κύριος ὕψωσε τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπὶ τῶν φοβουμένων αὐτόν».[20] Καὶ πάλιν «Ὅσον τεραστία εἶναι ἡ ἀπόστασις τῶν ἀνατολῶν ἀπὸ τὰς δυσμάς, τόσον ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ἀνομίας μας, ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται καὶ νὰ εἴμεθα ἐντελῶς ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ αὐτάς».[21] Δὲν ἔσωσα δηλαδὴ μόνον ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔπραξαν ὀρθῶς, ἀλλὰ ἐλυπήθην καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἡμάρτησαν καὶ μεταξὺ τῶν ἁμαρτημάτων σου ἐξεδήλωσα τὴν βοήθειαν καὶ τὴν προστασίαν μου. **B** Ἄλλος, λέγει, «Διὰ νὰ εἶσαι ἐπίφοβος, ἤλπισα πρὸς σὲ Κύριε». Ἐπίφοβος πρὸς ποῖον; πρὸς τοὺς ἐχθρούς, πρὸς τοὺς ἐνεδρεύοντας, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐχθρεύονται. Τί σημαίνει πάλιν «ἐξ αἰτίας τοῦ ὀνόματός σου;». Ὅτι δηλαδή, ἂν καὶ ἤμουν ἁμαρτωλὸς καὶ γεμᾶτος ἀναρίθμητα κακά, λέγει, ὅμως ἐγνώριζα, ὅτι, διὰ νὰ μὴ βεβηλωθῇ τὸ ὄνομά σου, δὲν θὰ ἐπέτρεπες νὰ χανώμεθα.

Τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ αὐτὸς λέγει εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ.[22] «Δὲν κάμνω αὐτά, ἐπειδὴ εἶσθε ἄξιοι αὐτῶν, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τοῦ ὀνόματός μου, διὰ νὰ μὴ βεβηλώνεται μεταξὺ τῶν ἐθνῶν». Ἡμεῖς δηλαδὴ δὲν ἤμεθα ἄξιοι νὰ σωθῶμεν οὔτε εἴχομεν καμμίαν ἀγαθὴν ἐλπίδα ἐξ αἰτίας τῶν ἔργων μας. Χάριν τοῦ ὀνόματός σου[23] ἐλπίζομεν νὰ σωθῶμεν **C** καὶ μόνη αὐτὴ ἡ ἐλπὶς τῆς σωτηρίας μᾶς ὑπολείπεται.

Ἄλλος, γράφει, «ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου περιμένω νὰ μὲ βοηθήσῃς Κύριε». Ἄλλος «ἐξ αἰτίας τοῦ νόμου ἐπερίμενα τὸν Κύριον νὰ μὲ βοηθήσῃ. Ἐπερίμενεν ἡ ψυχή μου τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεών σου».[24] Ἄλλος «ἤλπισεν ἡ ψυχή μου εἰς τοὺς λόγους του». Ἄλλος «ὑπέμεινεν ἡ ψυχή μου καὶ προσέβλεψεν εἰς τὸν λόγον του». Ἀπὸ τὰς ἐπαγγελίας δηλαδὴ καὶ τὰς συνεχεῖς ὑποσχέσεις σχετικῶς μὲ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν καλωσύνην

19. Ἠσ. 55, 9.
20. Ψαλμ. 102, 11.
21. Ψαλμ. 102, 12.
22. Ἰεζ. 36, 22.
23. Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος οἰκτίρει τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους.
24. Πρόκειται περὶ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς συγγνώμης καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν πιστῶν.

ἔτρεφα σταθερὰν τὴν ἐλπίδα καὶ δὲν ἀπέβαλα τὴν προσδοκίαν περὶ τῆς σωτηρίας μου.

«Εἰς τὸν Κύριον ἂς ἐλπίζῃ ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ βαθείας πρωΐας μέχρι βαθείας νυκτός».[25] Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς, λέγει. Ὁλόκληρον δηλαδὴ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν. Τίποτε δὲν ἐξισώνεται μὲ τὴν ἐπαγρύπνησιν τοῦ ἀνθρώπου περὶ τῆς σωτηρίας του **D** καὶ μὲ τὴν ἐξάρτησιν τῆς ἐλπίδος ἐξ αὐτῆς, ἔστω καὶ ἂν ἀναρίθμητα γεγονότα συμβαίνουν, τὰ ὁποῖα μᾶς ρίπτουν εἰς ἀπόγνωσιν. Ἡ ἐλπὶς πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι τὸ ἀκατάβλητον τεῖχος, αὐτὴ εἶναι τὸ ἀσύλληπτον ὀχυρόν, αὐτὴ εἶναι ὁ ἀκαταμάχητος πύργος. Καὶ ἂν τὰ πράγματα ἀπειλοῦν θάνατον καὶ κίνδυνον καὶ πανωλεθρίαν, μὴ ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὴν ἐλπίδα σου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὴ παύῃς νὰ προσδοκᾷς τὴν σωτηρίαν ἀπὸ αὐτόν. Διότι εἰς Ἐκεῖνον ὅλα εἶναι εὔκολα καὶ εἰς τὴν ἀμηχανίαν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ διέξοδον.

Μὴ λοιπὸν περιμένῃς νὰ λάβῃς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ μόνον, ὅταν τὰ πράγματα ἐξελίσσωνται κατ' εὐχήν, **E** ἀλλὰ ἰδιαιτέρως τότε, ὅταν εἶναι μεγάλα τὰ κύματα καὶ σφοδρὰ ἡ τρικυμία καὶ ἐπικρέμαται ἐναντίον σου ὁ ἔσχατος κίνδυνος. Εἰς αὐτὴν κατ' ἐξοχὴν τὴν περίπτωσιν ἀποδεικνύει ὁ Θεὸς περισσότερον τὴν δύναμίν του. Αὐτὸ λοιπὸν φανερώνει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει· «Πρέπει κανεὶς διὰ παντὸς νὰ στηρίζῃ τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Κύριον, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς του, διότι ἀπὸ τὸν Κύριον ἀπορρέει ἡ εὐσπλαγχνία καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς μεγάλης λυτρώσεως. Αὐτὸς θὰ ἀπαλλάξῃ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ ὅλας τὰς ἀνομίας του».

Τί σημαίνει, ὅτι ἀπὸ τὸν Κύριον ἀπορρέει ἡ εὐσπλαγχνία; Πηγὴ καὶ θησαυρὸς φιλανθρωπίας, λέγει, διαρκῶς ἀναβλύζει ἀπὸ ἐκεῖ. 371 **A** Καὶ ὅπου ὑπάρχει εὐσπλαγχνία, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ λύτρωσις. Καὶ ἡ λύτρωσις δὲν εἶναι ἁπλῆ ἀλλὰ μεγάλη καὶ ἄφθονος καὶ ἀπέραντον τὸ πέλαγος τῆς ἐπιεικείας. Καὶ ἂν ἀκόμη προδοθῶμεν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας, δὲν πρέπει νὰ παραμένωμεν εἰς τὴν πτῶσιν οὔτε νὰ ἀπελπιζώμεθα. Διότι, ὅπου ὑπάρχει εὐσπλαγχνία καὶ φιλανθρωπία, δὲν ζητεῖται μὲ ἄκραν δι-

25. Οἱ Ἑβραῖοι διῄρουν τὸ εἰκοσιτετράωρον εἰς ἡμέραν καὶ νύκτα, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τὰς 6 μ.μ. μέχρι τὰς 6 π.μ. καὶ ἐχωρίζετο εἰς τρία τμήματα ἀνὰ τέσσαρας ὥρας ἕκαστον. Κατὰ τὰ τμήματα ταῦτα ἐφύλασσον ἀγρυπνοῦσαι φρουραὶ ἐναλλασσόμεναι. Προτρέπει συνεπῶς ὁ ψαλμῳδὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν νὰ ἐλπίζῃ πάντοτε ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὸν Κύριον.

καιοσύνην ἡ ἐνοχὴ τῶν ἁμαρτημάτων μας, ἐπειδὴ ὁ δικαστὴς λόγῳ τῆς μεγάλης εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς τάσεως πρὸς ἐπιείκειαν παραβλέπει τὰ περισσότερα. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι ἐπιρρεπὴς καὶ πρόθυμος εἰς τὸ νὰ εὐσπλαγχνίζεται διαρκῶς καὶ νὰ παρέχῃ συγγνώμην. Αὐτὸς θὰ ἀπαλλάξῃ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ ὅλας τὰς ἀνομίας του.

Ἐὰν λοιπὸν τοιαύτης φύσεως εἶναι ὁ Θεὸς καὶ παντοῦ εἶναι διάχυτον τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας του, εἶναι φανερόν, ὅτι θὰ σώσῃ καὶ τὸν λαόν του **B** καὶ θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ὄχι ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα.

Ἔχοντες λοιπὸν αὐτὰ ὑπ' ὄψιν ἂς ἐπιμένωμεν εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς δεήσεις μας καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ αὐτὰς καὶ ἂν λάβωμεν καὶ ἂν δὲν λάβωμεν αὐτό, τὸ ὁποῖον ζητοῦμεν. Ἐὰν εἶναι τῆς ἐξουσίας του νὰ παρέχῃ τὰ ἀγαθὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἐπίσης τῆς ἐξουσίας του νὰ καθορίζῃ, πότε πρέπει νὰ δίδῃ τὰ ἀγαθά. Αὐτὸς μόνον γνωρίζει μὲ ἀκρίβειαν τὸν κατάλληλον χρόνον. Ἂς ἐπιμένωμεν λοιπὸν εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς προσευχάς μας ἔχοντες ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ ποτὲ νὰ μὴ χάνωμεν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας, ἀλλὰ νὰ προσφέρωμεν ὅ,τι ἔχομεν· ὁπωσδήποτε τότε θὰ ἀκολουθήσουν αἱ δωρεαὶ ἐκείνου, διότι εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ εὐσπλαγχνία του καὶ ἀπέραντος ἡ φιλανθρωπία. **C**

Εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὴν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 58

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΙΣΤ'—ΡΙΖ'
ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΙΘ'—ΡΚΘ'

Κείμενον: **B. de Montfaucon**
Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
V, Parisiis 1836, σελ. 379 - 445 (PG 55, 328 - 377).